

**Põllumajandusministeerium
Põllumajandusturu korraldamise osakond**

Põllumajandussektori 2009. aasta ülevaade

**Tallinn
Märts 2010**

SISUKORD

1. Vegetatsiooniperioodi ilmastik ja taimede areng.....	3
2. Taimekasvat	6
2.1 Põllumajanduskultuuride kasvupinnad ja saagid.....	6
2.2 Taimekasvatusaaduste kokkuostu- ja tootjahinnad.....	10
2.3 Turukorraldus.....	14
2.4 Taastuenergia arendamine.....	15
3. Loomakasvat	17
3.1 Piimatootmine.....	19
3.2 Lihatootmine.....	20
3.3 Piima ja liha kokkuostuhinnad.....	22
3.4 Munatootmine.....	23
3.5 Meetootmine.....	23
3.6 Turukorraldus.....	24
4. Põllumajanduse majandusnäitajad	28
4.1 Põllumajandussektori majandusnäitajad EAA alusel aastatel 2004-2009.....	28
4.2 Otsetoetused ja täiendavad otsetoetused 2004-2009.....	35
4.2.1 Ülevaade 2009. aastal makstud ÜPT, energiakultuuri ja täiendavatest otsetoetustest.....	41
4.3 Kindlustustoetus.....	48
4.4 Põllumajandusele, toiduainetööstusele ja maaelu arenguks makstud toetused aastatel 1993-2009.....	49
4.5 Põllumajandustootjate maksud ja võlad.....	51
4.6 Põllumajandustootjate majanduslik olukord (FADN) alusel.....	53
5. Euroopa Liidu komiteedes ja töögruppides osalemine	55
6. Kokkuvõte	72
Lisa 1. Teravilja turuolukord EL-s.....	73
Lisa 2. Piima ja piimatoodete turuolukord EL-s.....	78
Lisa 3. Veise- ja vasikaliha turuolukord EL-s.....	79
Lisa 4. Sealiha turuolukord EL-s.....	82
Lisa 5. Munade ja linnuliha turuolukord EL-s.....	86
Lisa 6. Ühtse pindalatoetuse, energiakultuuritoetuse ja täiendavate otsetoetuste heakskiidetud taotlejate arv, heakskiidetud ühikud ja määratud summad maakonniti 2009. aastal.....	89
Lisa 7. Eestis rakendunud turukorraldus-, teavitus- ja müügiendendusmeetmed (väljamakstud summad, kroonides).....	90

1. Vegetatsiooniperioodi ilmastik ja taimede areng

Urve Valdmaa Jõgeva Sordiaretuse Instituudi (SAI) agrometeoroloog-ekspert Laine Kepparti ülevaadete alusel.

Aprilli esimestel päevadel kattis maad veel paks lumekord, kuid päikese mõjul tõusis aprilli esimesel nädalal õhutemperatuur päeval üle 5 kraadi ning seetõttu oli avamaastik 4.-6. aprilliks valdavalt lumevaba. Põldheinte kasv algas I dekaadi lõpus ja taliteraviljade vegetatsioon 12.-14. aprillil. Taliviljaorased olid pikka aega paksu ja tiheda lumekatte all ning seetõttu seenhaigustest massiliselt kahjustatud. Orast oli laiguti hävitanud jääkoorik ja seisev vesi. Aprilli II dekaadil ilm jahenes ja muutus tuuliseks, sagesid ka öökülmad ning taimede areng seiskus.

Sademeid tuli pärast talvise lume sulamist väga vähe ja tuuliste ilmadega kuivas muld kiiresti - seetõttu olid põllud, vaatamata hilisele lume sulamisele, juba enne jüripäeva harimisküpsed. Aprilli viimasel dekaadil sademeid ei esinenud ning enamikel päevadel langes minimaalne relatiivne õhuniiskus alla 30%. Alates 23. aprillist ilm järsult soojenes ning taliviljapõllud ja rohumaad hakkasid intensiivselt haljendama ning aedades läksid marjapõõsad lehte.

Kuu lõpuks oli mullapind muutunud tuhkuivaks ja mööda põlde liikusid tolmuga õhukeerised. Jõgeval tehtud määramiste järgi oli 2009. aasta kevadine mullaniiskus aprilli lõpus nii künnikihis kui ka poolemeetrises mullakihis üks viimase 45 aasta väiksemaid. Kui vahepealse külma perioodiga oli looduse areng jäänud ligikaudu 5 päeva tavalisest maha, siis kuu lõpuks oli see jõudnud keskmisele tasemele ja isegi veidi ette. Aprilli keskmine õhutemperatuur oli Jõgeval viimase 87 aasta keskmisest 1,6 kraadi võrra kõrgem.

Efektiivset soojust (üle 5 kraadi) kogunes kuu jooksul 65 kraadi, mis ületas paljude aastate keskmist 15 kraadi võrra. Sademeid tuli aprillis 2-23 mm, mis on 5-60% normist.

Mai alguses olid ilmad päikesepaistelised ja kuivad. Päeval oli sooja ca 20 kraadi. Pilvisemaks muutus ilm alates 5. maist ning aeg-ajalt sadas vähest vihma, mis aurus aga kiiresti. Tugevamaid vihmahooge esines koos äikese ja rahega 11. mail. Pärast äikest läks ilm jahedamaks ja algasid taas öökülmad. Kuna maapinna lähedal oli külm tugevam, siis osa esimesi maasikaõisi sai külma poolt kahjustatud. Mai II poolel hakkas ilm soojenema ning 19. maist läks sajule. Kohati olid sajud tugevad, paiguti oli aga vihma napivõitu. Mai viimastel päevadel hakkas talirukis pead looma ning suviteravili võrsuma. Öökülmade ja kuivuse tõttu oli põldhein mai lõpus madal - hilise ristiku keskmiseks kõrguseks mõõdeti Jõgeval 31. mail ainult 22 cm, mis jääb aastate 1965-2008 keskmisest 7 cm võrra madalamaks.

Mai keskmiseks õhutemperatuuriks kujunes Jõgeval aastate 1922-2008 keskmisest 1 kraadi võrra kõrgemaks, kuid vihma sadas poole vähem. Kogu Eestis jaotusid sademed ebahühtlaselt. Kohati sadas vihma normile lähedaselt, paiguti aga vähem kui üks neljandik tavapärasest sajukogusest.

Juuni esimestel päevadel päikesepaistelised ja kuumad ilmad jätkusid - päeval mõõdeti Eesti mandriosas 26-29 kraadi sooja. Alates 3. juunist hakkas aga sadama ja ilm muutus jahedaks - sageli ei tõusnud temperatuur päeval üle 15 kraadi ja öösel selginedes esines maapinna lähedal isegi miinuskraade. Kõige külmem oli 7. juuni öö, kui 2 cm kõrgusel mullapinna kohal mõõdeti kohati enam kui 2 kraadi külma. Kahjustada said varase kartuli pealsed ja maasikaõied. Vihma sadas rohkesti - ööpäevased maksimaalsed sademetehulgad ulatusid paiguti üle 50 mm, mida loetakse juba ohtlikuks. Juba kuu keskpaigaks oli EMHI andmetel mandril maha sadanud 120-240%, saartel koguni 230-280% kogu juuni sademete normist.

Juuni viimasel dekaadil ilm soojenes. Päevased maksimumtemperatuurid tõusid üle 20 kraadi, kahel viimasel päeval 25-29 kraadini. Päikest oli rohkesti ja vihma sadas harva. Efektiivseid temperatuure kogunes kuu jooksul 257 kraadi, mis on aastate 1946-2007 keskmisest 35 kraadi vähem. Kui kuu alguses oli looduse areng keskmisest ca poole nädala võrra ees, siis kuu lõpuks oli areng taandunud keskmisele lähedaseks. Juuni kõige suurem sademete hulk kogunes Kagu-Eestis, kus norm ületati 2-3 kordselt. Rohked sajud põhjustasid põldudel ja liivateedel pinnasekannet, tekkis tugev mullakoorik ning madalamates kohtades toimusid üleujutused ja pikemat aega kestis liigniiskus. Raskendatud olid vajalikud taimekaitse, umbrohutõrje ja muud põllutööd ning heinakoristus. Vaatamata eeltoodule tuleb neid sadusid pidada taimekasvatuse jaoks siiski väga kasulikeks, kuna paranes veevaru mullas ja sellega ka taimede seisukord. Enamuses Eestis õnneks pikaajalist liigniiskust põldudel ei tekkinud, kuna muld oli eelnevalt väga kuiv. Kui mai lõpus tekkis ristikul närbumist ja kasv seiskus, siis vihmade järel rohukasv hoogustus. Väga soodne oli juuni sajune ning jahe periood suviteraviljadele, mis olid võrsumise-kõrsumise ning pea algete tekke faasis ning sellised ilmastikutingimused on eelduseks heale võrsumisele ja pika pea tekkele. Kuu esimese poole liialt madal temperatuurirežiim ja kohatiseid öökülmad maalähedases õhukihis olid aga ebasoodsad soojust enam nõudvatele kultuuridele - nende kasvutingimused paranesid alles juuni viimasel kolmandikul.

Juuli algas kuumade ilmadega - maksimaalne õhutemperatuur tõusis esimesel päeval mandri siseosas 27-29 kraadini ja paljudes kohtades jäigi see kogu kuu kõige soojemaks ajaks. Kuu alguse soojale järgnes ilma jahenemine ja öökülmad. 5.-7. juulil tõusid päevased temperatuurid ainult 14-17 kraadini ja maapinna lähedal esines paiguti öökülma. Alates 8. juulist läks ilm uuesti soojaks ja kuni kuu lõpuni jäi püsima paljude aastate keskmisele lähedane temperatuurirežiim. Vihma sadas juulis sageli. Valdavalt ei olnud ööpäevased sajuhulgad suured ning kuu sademete summa kõikus Eesti piires 57-157 mm. Intensiivsete sadude järel ei jõudnud vesi kohe mulda imbuda ja see kogunes põldude madalamatesse osadesse. Tänu suhteliselt kõrgele temperatuurirežiimile pikaajalist liigniiskust siiski ei tekkinud. Tugevad sajud tihendasid mulda ja sagedased vihmad ja hommikused udud soodustasid seenhaiguste levikut (sh kartuli lehemädanikku). Sadude tõttu olid raskendatud loomadele sööda varumine ning taimekaitse- jt põllutööde tegemine.

Taliteraviljad said juuli lõpuks vahaküpeks, mis vastab aastate 1964-2007 keskmisele ajale. Suviteraviljad olid kuu lõpuks kasvu lõpetanud ja pea loonud ning algas terade täitumise aeg. Kartulil oli alanud mugulate moodustumise ja nende intensiivse kasvu aeg ning sel perioodil tarbib kultuur rohkesti vett.

Augusti maksimumtemperatuuriks registreeriti 26 kraadi ning kuu kõige madalam temperatuur registreeriti 21. augustil - sisemaal õhus 2-5 kraadi ja paiguti esines maapinna lähedal öökülma. Vihma sadas augustis enamuses Eestis tavapärasest rohkem. Kuu sademete summa kõikus 39-166 mm. Kõige sajusem oli kohati Pärnu- ja Raplamaal, kus sadas normist enam kui kaks korda rohkem. Normist vähem tuli vihma Kagu-Eestis. Jõgeval, kus sadas augustis 110 mm (so 130% normist), jäi kuu jooksul päris vihmata ainult 7 päeva. Kuigi sadas tihti, olid sajuhulgad enamasti väikesed. Alla 1 mm vihma sadas Jõgeval 10 päeval. Kartulile, mis tarbib mugulate intensiivse kasvu ajal rohkesti vett, jäi Jõgeval tehtud määramise järgi augusti I dekaadil niiskust mullas optimaalsest vähemaks ja veega varustus paranes teise kümnapäevaku vihmadega. Kohati olid ööpäevased sajuhulgad ohtlikult suured. Taimedele kasulikku soojust (efektiivset üle 5 kraadi) kogunes kuu jooksul Jõgeval 310 kraadi, mis on keskmisest 7 kraadi vähem. Aktiivset (üle 10 kraadi) kogunes augustis 464 kraadi, mis on viimase 88 aasta keskmisest 8 kraadi vähem. Kogu suve

jooksul kogunes augusti lõpuks nii efektiivset kui aktiivset soojust keskmisele lähedaselt, vastavalt 1 196 ja 1 671 kraadi.

Augusti alguseks olid esimesed teraviljapõllud saanud koristusküpseks. Suviteraviljade küpsemine oli keskmisest varasem, kuna kevadel külvati tavalisest varem. Suviteraviljapõldudel oli valminud rikkalik saak. Taliviljade saak valdavalt nii hea ei olnud, kuna taimestik põldudel olid talvekahjustustest hõrenenud. Sagedased vihmad, hommikused udud ning rohke kaste takistasid koristustöid ja soodustasid seenhaiguste (sh kartulil lehemädaniku) levikut. Kartulipõldudel, kus haigustõrjet ei tehtud, kadusid pealsed juba augusti esimesel poolel ja hilisematel sortidel lõppes mugulate kasv enneaegselt. Korralikult lehemädanikku tõrjudes suudeti hoida pealsed rohelised kogu kuu kestel.

September kujunes väga soojaks. Kuu keskmine õhutemperatuur oli Jõgeval enam kui 2 kraadi võrra paljude aastate keskmisest kõrgem. I dekaadil tõusid maksimaalsed õhutemperatuurid 21-25 kraadini ning öösel oli sooja valdavalt üle 10 kraadi. Sellised temperatuurid vastavad südasuvisele ajale juuli lõpus või augusti alguses. Ka kuu teisel poolel oli üksikutel ööpäevadel keskmine õhutemperatuur normist enam kui 5 kraadi võrra kõrgem ja maksimumtemperatuurid tõusid 17-19 kraadini. Temperatuuri ööpäevased kõikumised ei olnud suured ja tugevat öökülma septembris ei esinenud. Taliviljaoraste kasvuks oli soojust rohkesti. Varasemad, juba augusti lõpus tehtud külvid jõudsid Jõgeva ümbruses septembri lõpuks tugevalt võrsuda. Üksikutel taimedel võis leida kuni 5 võrset. Septembri I dekaadi lõpus külvatud talivilili oli kuu lõpus 2-3 lehe arengufaasis. Taimede kasvuks kasulikku soojust kogunes Jõgeval kuu jooksul ca 230 kraadi, mis on 50-60 kraadi tavapärasest enam.

Kogu vegetatsiooniperioodi jooksul kogunenud efektiivsete temperatuuride hulk kasvas septembri lõpuks Jõgeval 1 430 kraadini ja aktiivsete temperatuuride summa 2 000 kraadini, mis ületab normi vastavalt 55 ja 120 kraadi võrra.

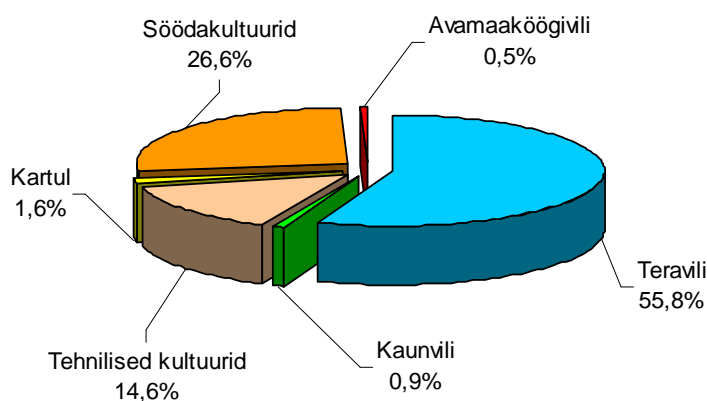
Vihma sadas septembris sageli, kuid kogu kuu sademete hulk jäi enamuses Eestis normilähedaseks või isegi väiksemaks. Sagedased vihmad ja hommikused udud lühendasid rapsi koristuseks sobivat aega. Rapsi valmimine oli aga suhteliselt jaheda südasuve tõttu hilinenud.

2. Taimekasvatus

Reno Paju, Viive Alliksoo, Martti Mandel

2.1 Põllumajanduskultuuride kasvupinnad ja saagid

Statistikaameti esialgsetel andmetel moodustas põllukultuuride kasvupind 2009. aastal 566,7 tuh ha, mis on 10,7 tuh ha võrra ehk 1,9% väiksem kui 2008. aastal.

Joonis 1. Põllukultuuride kasvupindade jaotumine 2009. aastal

Teravilja kasvatati 55,8% kasvupinnal, söödakultuure 26,6%, tehnilisi kultuure 14,6% ja kartulit, köögivilja ning kaunvilja kokku 3,0% kasvupinnal.

Tabel 1. Peamiste taimekasvatussaaduste tootmine aastatel 2007 - 2009

Kultuur	2007			2008			2009 (esialgne)		
	kasvu-pind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagi-kus (kg/ha)	kasvu-pind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagi-kus (kg/ha)	kasvu-pind (tuh ha)	kogus (tuh t)	saagi-kus (kg/ha)
Teravili kokku	292,3	879,5	3 009	309,1	862,3	2 790	316,1	879,0	2 781
sh rukis	16,8	61,0	3 620	21,4	65,7	3 076	15,0	39,1	2 603
taliniisu	36,9	151,4	4 105	42,6	163,8	3 838	45,3	145,9	3 224
suvinisu	62,6	194,4	3 106	64,5	175,8	2 724	68,7	199,7	2 907
kaer	31,5	85,2	2 706	34,3	77,7	2 265	36,2	86,3	2 389
oder	136,1	362,7	2 665	136,7	349,5	2 557	139,1	376,5	2 703
Kaunvili	5,7	9,5	1 668	4,8	3,4	711	4,9	7,9	1 608
Raps	73,6	133,3	1 812	77,7	110	1 416	81,5	135,7	1 665
Õilina	0,1	0,2	1 169	0,2	0,2	925	0,2	0,2	741
Kartul	11,1	191,8	17 196	8,7	125,4	14 316	9,1	139,4	15 298
Avamaa köögivilj	2,8	57,4	20 546	2,4	48,2	20 391	2,8	59,2	21 382
Põllukultuurid kokku	579,6	x	x	577,7	x	x	566,7	x	x

Allikas: Statistikaamet, PM

Teravili

2009. aastal kasvatati teravilja kokku 316,1 tuh ha, mis on 7,0 tuh ha ehk 2,3% enam kui 2008. aastal ning 23,8 tuh ha ehk 8,1% enam kui 2007. aastal. 2009.aasta teravilja kasvupinnast moodustasid suviteraviljad 78% (246,6 tuh ha) ja taliteraviljad 22% (69,5 tuh ha). Taliviljade osatähtsus oli võrreldes eelmise aastaga langenud 1%. Kõige enam muutus rukki kasvupind, mis vähenes 30%.

Teravilja kogusaagiks saadi 879,0 tuh t ning keskmiseks saagikuseks kujunes 2 781 kg/ha. Teraviljade kogusaak suurenes 2008. aastaga võrreldes 16,7 tuh t ehk 1,9%, saagikus jäi samale tasemele.

Teravilja kogusaagist moodustas rukis 4,4%, nisu 39,3%, oder 42,8% ning kaer 9,8%. Võrreldes 2008. aastaga vähenes rukkisaak 40%, nisu-, odra- ning kaerasaak aga suurenesid vastavalt 1,8%, 7,7% ning 11%. Keskmiselt saadi hektarilt 2 603 kg rukist, 3 033 kg nisu, 2 703 kg otra ning 2 389 kg kaera.

2009. aasta sügisel külvati 2010. aasta saagiks 51,0 tuh ha talinisu (võrreldes eelmise sügiskülviga 24% enam), 15,8 tuh ha rukist (+ 24%), 1,6 tuh ha taliotra (+ 3%) ning 8,2 tuh ha tritikut (+ 22%).

Ajakiri „Maamajandus“, Kemira GrowHow AS ja Farm Plant Eesti AS viisid 2009. aastal juba viiendat korda läbi viljakasvatajate võistluse, mille raames kutsutakse igal aastal Eesti põllumehi võistlema oma põldudega parima saagi koristamise nimel. Viie aasta jooksul on viljelusvõistlusel osalenud kokku 36 viljelejat 90 põlluga. Viljelusvõistluse kokkuvõtete tegemisel selgitati arvestuslik kasum ja saagikus võistluspõldude ühe hektari kohta. Talinisu suurim saak (8,7 t/ha) saadi Viljandimaal Kõo Agro OÜ-s, suvinisu 2009. aasta rekordsaak (4,5 t/ha) saadi Hiiumaal Mardi OÜ-s, parim kaerasaak (7,0 t/ha) Tartumaal Kaarli TÜ-s ning Põlvamaal sai FIE Erki Oidermaa parimana talitritikut 7,8 t/ha ja suviotra 7,4 t/ha.

Kaunviljad

2009. aastal oli kaunviljade kasvupind 4,9 tuh ha, mis on 0,1 tuh ha võrra ehk 2% suurem kui eelmisel aastal. Tänu üle kahe korra kõrgemale saagikusele saadi ka samapalju rohkem saaki. Kogusaak oli 7,9 tuh t ning keskmiseks saagikuseks kujunes 1 608 kg/ha, mis annab tunnistust, et kaunviljade kasvuks ja arenemiseks oli 2009. aasta väga soodne. Kui 2008. aastal oli herne saagikoristus vihmaste ilmade tõttu takistatud ning lamandunud hernepõldudel hakkasid levima taimehaigused, eriti herne laikpõletik, siis 2009. aastal suuri probleeme saagi koristamisel ei esinenud. Siiski jäi kogusaak 17% madalamaks kui 2007. aastal.

Raps

Rapsi kasvupind oli 2009. aastal esialgsetel andmetel 81,5 tuh ha, mis on 3,8 tuh ha võrra ehk 4,9% suurem kui eelmisel aastal ning kogusaagiks saadi rekordiline 135,7 tuh t, mis on 25,7 tuh t ehk 23,4% suurem kui 2008. aastal. Saagikuseks kujunes 1 665 kg/ha.

Vaatamata 2009. aastal koristatud rekordsaagile valmis raps mõnelgi pool suhteliselt hilja. Kahju tekitasid koristusperioodil vihm ja rahe, mis põhjustasid juba valminud terade maha varisemist.

2009. aasta sügisel külvati 2010. aasta saagiks esialgsete andmete kohaselt 10,2 tuh ha talirapsi, mis on 3,7 tuh ha ehk 58% rohkem kui eelmisel aastal.

Kartul

2009. aastal oli kartuli kasvupind 9,1 tuh ha, mis on 0,4 tuh ha võrra ehk 4,6% suurem kui eelmisel aastal. Kartuli kogutoodanguks saadi 139,4 tuh t, mis on 14 tuh t ehk 11,1% rohkem kui 2008. aastal. Keskmiseks saagikuseks kujunes 15 298 kg/ha.

2009. aasta oli kartulikasvuks soodne, mida näitas ka suhteliselt kõrge saagikus. Eesti Maaviljeluse Instituudi (EMVI) teadur Luule Tartlani hinnangul olid soodsamad tingimused keskvalmivatel sortidel, kuna neile jagus nii sooja kui ka sademeid. Hilisemate sortide kasvatamisel jäi mugulasaak juuli ja augusti rohkete sademete tõttu (madalamates kasvukohtades kogunes sageli vagude vahele vesi ning muld tihenes) mõnevõrra väiksemaks. Rohked sademed soodustasid ka lehemädaniku arengut ning tõrjet tegemata hävisid kartulipealsed ning selle tulemusena lühenes hilisemate sortide kasvuaeg.

Varajase kartuli kasvatamisel on ülitähtis seemnekartuli eelidandamine ning need kasvatajad, kes seda võtet ei kasutanud, pidid kartuli tärkamist kaua ootama. Varajase kartuli kasvuperioodi algus oli suhteliselt jahe ning paljud taimed nakatusid tõusmepõletikku. Varajase kartuli kasvatajatele tekitas probleeme ka aprilli ja mai alguses valitsenud kuivaperiood ning kuna Eestis paiknevad kartulipõllud enamasti neil aladel, kus ei ole võimalik kasutada täiendavat niisutamist, siis paljud mugulad nakatusid harilikku kärntõppe.

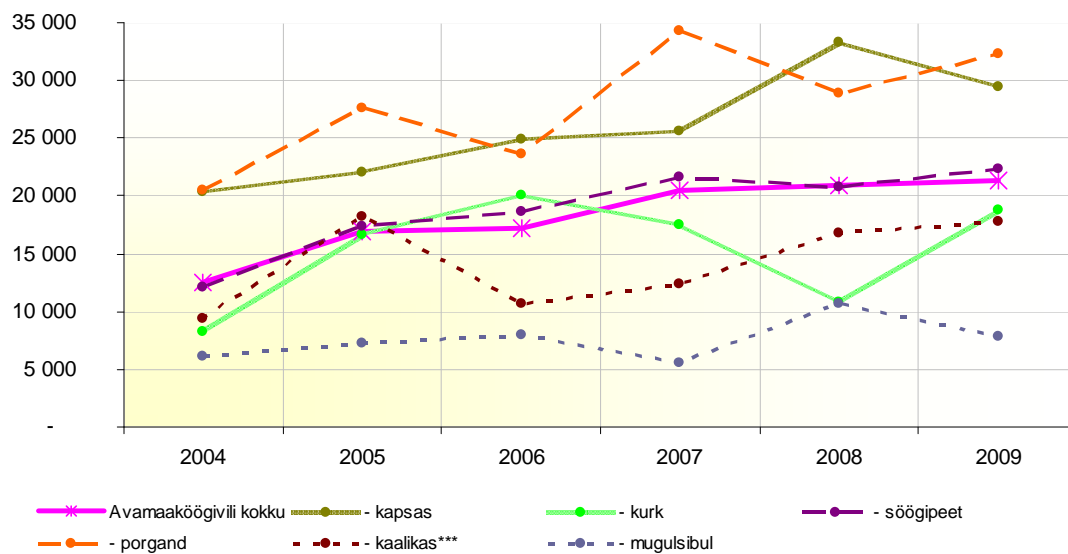
Avamaaköögivilja

2009. aastal oli avamaaköögivilja kasvupind 2 769 ha, mis on 14,1% suurem kui 2008. aastal, kuid samal tasemel kui 2007. aastal. Pinna suurenemine võrreldes 2008. aastaga toimus eelkõige kaalika (45%), roheline herne (29%), peedi (25%) ja porgandi (20%) osas, muude liikide osas vähemal määral. Pind vähenes ainsana küüslaugu puhul - 14%.

Avamaaköögivilja saak oli 2009. aastal 59 208 t, mis on 16,7% suurem kui eelmisel aastal. Toodetud köögiviljakogus katab 55% vabariigi elanikkonna tarbimisest. Kõige rohkem toodeti porgandit (20 863 t) ja kapsast (18 775 t). Saak oli suurem nii kasvupinna suurenemise tõttu (näiteks kaalikas, hernes, peet), kui ka vegetatsiooniperioodil valitsenud soodsa ilmastiku tulemusel. Kui 2008. aasta vegetatsiooniperiood ei olnud kurgile soodne, siis 2009. aasta oli kurgikasvuks sobiv ja saak oli taas heade kurgiaastate keskmiste saakide lähedal, olles eelnevast aastast koguni 85% suurem. Ilmastik ei sobinud aga sibula ja küüslaugu kasvuks. Mõlema puhul oli saak 2008. aasta saakidest väiksem – vastavalt 25% ja 55%.

Keskmine avamaaköögivilja saagikus võrreldes viimaste aastate saagikusega oli hea - 21 382 kg/ha (viimase viie aasta keskmine - 19 400 kg/ha). Väga kõrge saagikus oli porgandil ja kapsal, vastavalt 32 246 ja 29 474 kg/ha. Söögipeeti saadi 22 380 kg/ha, kurki 18 787 kg/ha ja kaalikat 17 793 kg/ha.

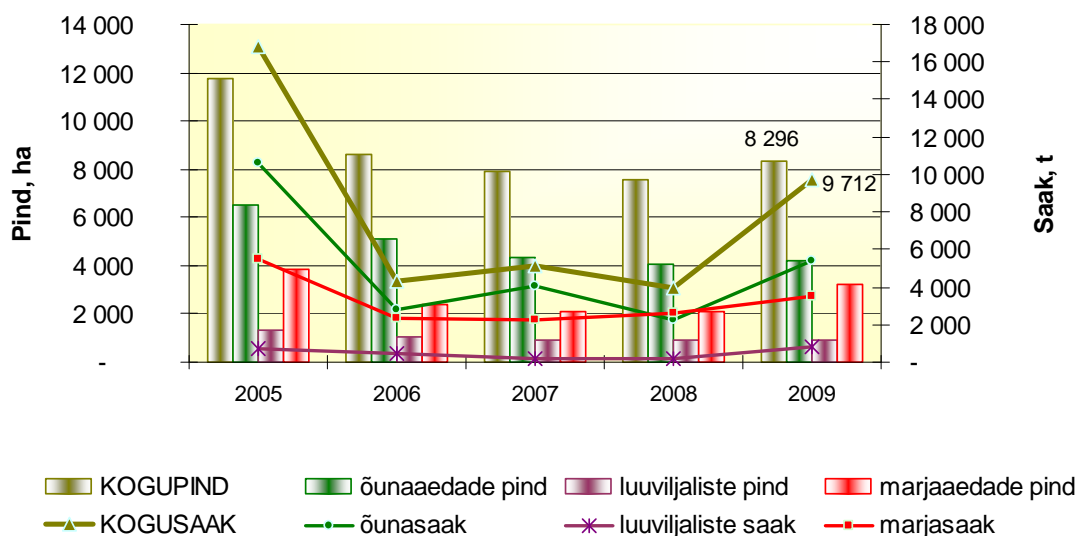
Joonis 2. Avamaaköögivilja saagikus aastatel 2004-2009, kg/ha

Jooniselt 2 on näha, et avamaaköögivilja keskmine saagikus on aasta-aastalt veidi tõusnud ning seda eriti porgandi ja kapsa osas (keskmine saagikus vastavalt 29 315 ja 27 047 kg/ha).

Puuvili ja marjad

2009. aastal oli viljapuu- ja marjaaedade üldpind 8 296 ha, mis on 148 ha ehk 2% enam kui 2008. aastal. Enamuse viljapuu- ja marjaaedadest moodustasid õunaaiad - 4 222 ha. Luuviljalisi kasvatati 878 ha ja marju 3 196 ha.

Puuvilja ja marjade kogusaak oli 2009. aastal 9 712 t, mis katab 16% puuviljade ja marjade vabariigisisese tarbimisest. Kogusaak 2009. aastal oli 4 226 t ehk 77% suurem kui 2008. aastal ning 68% suurem kui 2007. aastal. Õunasaak oli viimase viie aasta keskmisel tasemel - 5 427 t. Luuviljaliste saak oli 794 t, mis on viimase viie aasta kõige suurem saak (viie aasta keskmine 465 t). Marjasaak kokku oli 3 491 t, mis on 33% suurem kui 2008. aastal ja suurem ka viie viimase aasta keskmisest (3 240 t).

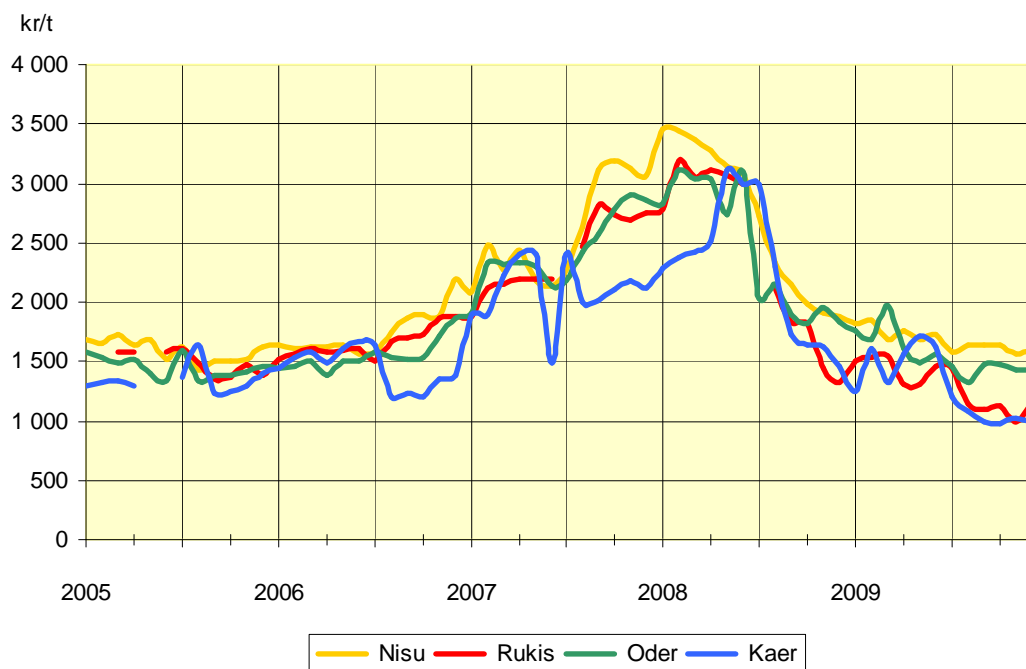

Joonis 3. Viljapuu- ja marjaaedade pindala ja saak aastatel 2005-2009

Jooniselt 3 on näha, et viljapuu- ja marjaaedade kasvupindade vähenemine on viimastel aastatel peatunud. Marjaaedade pindala on 2009. aastal oluliselt suurenenud võrreldes eelnevate aastatega. Saagitase on aga ebahütlane, sest puuvilja- ja marjakasvatus on väga suurel määral sõltuv ilmast. Kõige soodsamad ilmastikutingimused on olnud 2005. ja 2009. aastal kui saak on olnud viimase 5 aasta kõrgeim.

2.2 Taimekasvatussaaduste kokkuostu- ja tootjahinnad

Eesti Konjunktuuriinstituudi (EKI) andmetel **teravilja kokkuostuhinnad** (teraviljatööstustelt, -veskitelt ja teistelt teravilja kokkuostjatelt kogutavad tegelikud Eestis toodetud toidu- ja söödavilja keskmised ostuhinnad, mis on kaalutud igapäevaste ostukogustega ja ei sisalda käibemaksu) olid 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga oluliselt madalamad (joonis 4).

Joonis 4. Teravilja kokkuostuhinnad aastatel 2005-2009 kvartalite lõikes

Eriti oluliselt langesid rukki ja kaera keskmised kokkuostuhinnad. Võrreldes 2008. aasta hinnaga langes rukki hind 39% ning viie aasta keskmise hinnatasega võrreldes 36%. Kaera hind langes 2008. aastaga võrreldes 39% ning viie aasta keskmisega võrreldes 32%. Nisu keskmine kokkuostuhind langes eelmise aastaga võrreldes 33% ning viie aasta keskmisega võrreldes 21%. Odra hind langes 2008. aastaga võrreldes 26% ning viie aasta keskmisega võrreldes 19%.

Tabel 2. Teravilja ja rapsi keskmised kokkuostuhinnad 2009. aastal, kr/t

	I kvartal	II kvartal	III kvartal	IV kvartal	2009 keskmine	2008 keskmine	Muutus %, keskm 2009/ keskm 2008
NISU	1 766	1 721	1 640	1 628	1 649	2 448	-32,7
Toidunisu	1 949	1 868	1 723	1 740	1 738	3 066	-43,3
Söödanisu	1 746	1 629	1 528	1 519	1 558	2 017	-22,8
RUKIS	1 531	1 329	1 123	1 111	1 202	1 981	-39,4
Toidurukis	1 547	1 457	1 143	1 140	1 186	2 139	-44,5
Söödarukis	1 514	1 299	988	1 026	1 226	1 711	-28,3
ODER	1 800	1 565	1 438	1 458	1 464	1 969	-25,6
Toiduoder	1 321	1 589	1 282	1 344	1 354	2 526	-46,4
Söödaoder	1 805	1 563	1 439	1 461	1 466	1 968	-25,5
KAER	1 355	1 620	1 026	993	1 069	1 763	-39,3
Toidukaer	1 476	1 728	1 154	1 277	1 320	2 630	-49,8
Söödakaer	1 268	1 446	993	971	1 012	1 637	-38,2
TRITIK	2 003	1 817	1 260	1 213	1 507	2 214	-31,9
RAPS	3 953	4 322	3 741	3 929	3 952	5 495	-28,1

Allikas: EKI, PM

Kuna Eesti turg on mujal maailmas toimuvatest arengutest mõjutatud, siis olid ka siinsete kokkuostuhindade languse peamiseks põhjusteks majanduskriis, suhteliselt

head keskmised saagid EL-s ja maailmas tervikuna, eksportturgude vähesus ning maailma viljavarude suhteliselt kõrge tase. 2009. aastal toimus teraviljahindade langus Eestis kogu aasta jooksul ning IV kvartalis olid hinnad aasta madalaimal tasemel, erandiks oli vaid rapsi keskmise kokkuostuhinna väike tõus IV kvartalis (tabel 2). Viimati olid Eestis teravilja hinnad sama madalal tasemel 2005. aastal, kui EL-s toimus suur ületootmine.

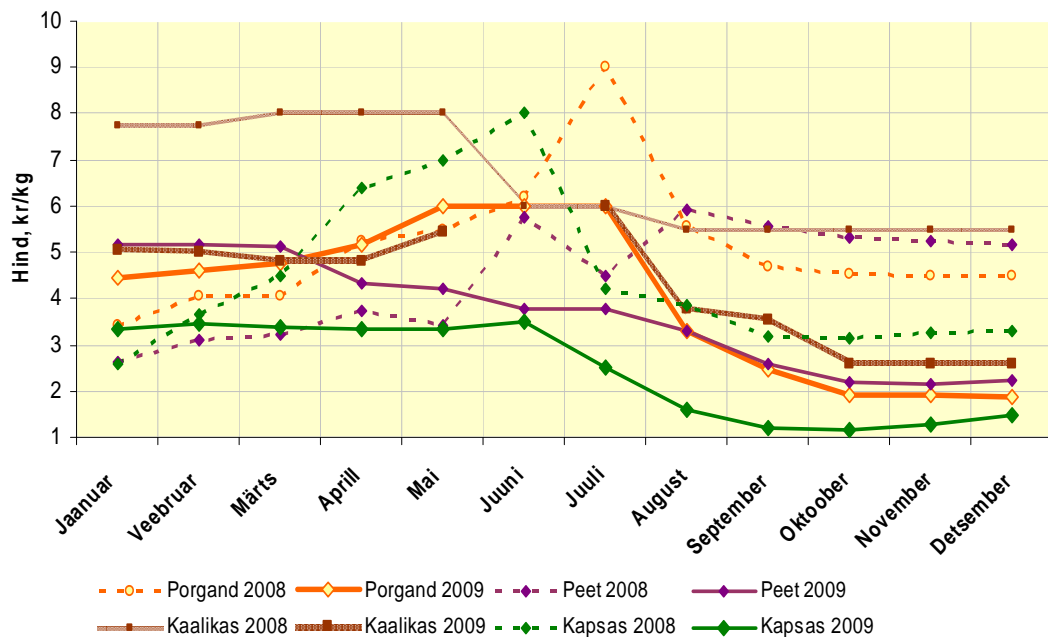
Avamaaköögiviljade tootjahinnad 2009. aasta IV kvartalis on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Köögiviljade tootjahinnad 2009. aastal, käibemaksuta kr/kg (tootjate aritmeetiline keskmine hind kuu lõpus)

	Sep-tember	Oktoober	muutus võrreldes eelmise kuuga %	Novem-ber	muutus võrreldes eelmise kuuga %	Detsem-ber	muutus võrreldes eelmise kuuga %
Peakapsas	1,18	1,16	-1,7	1,27	9,5	1,49	17,3
Porgand	2,48	1,91	-23,0	1,90	-0,5	1,88	-1,1
Peet	2,59	2,18	-15,8	2,14	-1,8	2,23	4,2
Kaalikas	3,53	2,60	-26,3	2,58	-0,8	2,60	0,8
Pikk kurk	9,50	13,71	44,3	26,67	94,5	30,00	12,5
Lühikurk	9,35	12,00	28,3	-	-	-	-5,1
Tomat	10,90	13,00	19,3	-	15,4	-	-

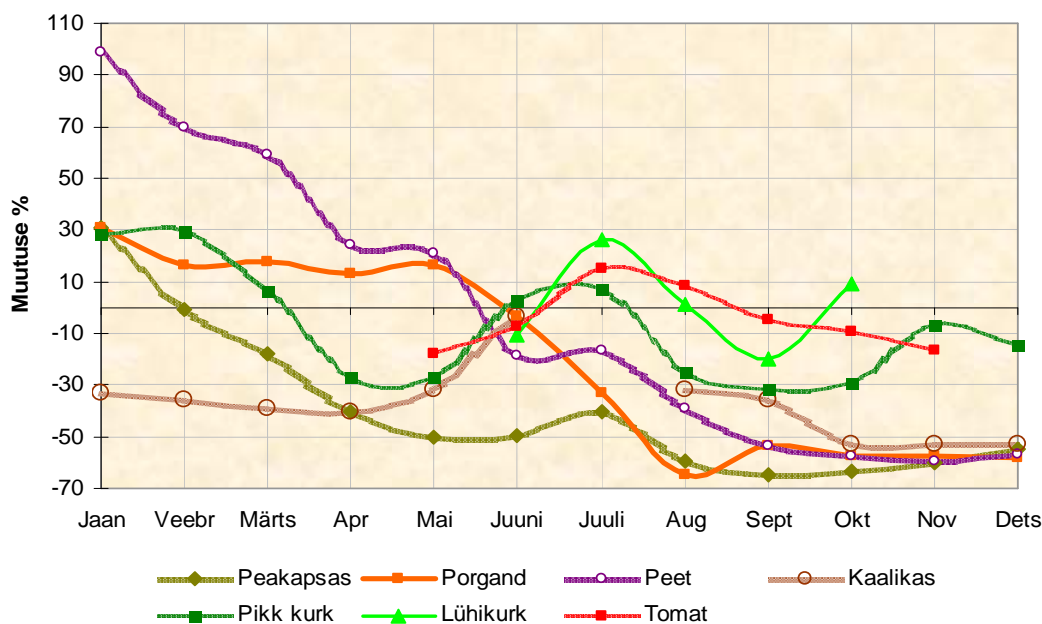
Allikas: EKI

2009. aasta saagi kohta EKI kogutud kartuli ja köögivilja tootjahinnad (so kartuli- ja köögiviljakasvatatelt kogutavad keskmised oma toodetud köögiviljade müügihinnad oma laos) IV kvartalis näitavad seda, et oktoobris olid köögivilja tootjahinnad võrreldes septembriga valdavalt madalamad: kaalikal, porgandil ja peedil vastavalt 26%, 23% ja 16%, kapsal aga vähem - 2%. Vaid kurk ja tomat olid kallinenud: pikk ja lühike kurk vastavalt 44% ja 28% ning tomat 19%. Novembris muutusid kaalika, porgandi ja peedi hinnad vähe (1-2%), kapsa ja tomati hinnad tõusid aga tuntuvalt - vastavalt 10% ja 15%, pika kurgi hind aga peaaegu kahekordistus (kasv 95%). Detsembris tõusis pika kurgi hind 12% ning ka kapsa ja peedi hinnad tõusid vastavalt 17% ja 4%. Kaalika ja porgandi hinnad oluliselt ei muutunud.

Joonis 5. Avamaaköögivilja tootjahinnad 2008. ja 2009. aastal, kr/kg

Vaadates 2009. aasta köögivilja tootjahindu (joonis 5), võib öelda, et kapsa hind püsis I poolaastal peaaegu ühel tasemel (3,4 kr/kg), kuid juulist algas kiire langus ja aasta lõpuks oli kapsas üle 2 krooni odavam kui aasta alguses. Ühtlane hinnalangus (keskmiselt ca 40 senti kuus) oli peedil ning hind stabiliseerus aasta viimastel kuudel 2,2 krooni lähedal. Porgandi hind kuni maini vähehaaval kasvas (kokku 1,5 kr võrra), jäi siis kolmeks kuuks samale tasemele (6 kr/kg) ning alustas seejärel kiiret langust. Aasta lõpuks maksis porgand 1,9 kr/kg. Kaalika hind I poolaastal oli 5-6 kr, II poolaastal oli hind languses ning see oli võrreldav porgandi ja peedi hinnalangusega. Kaalika hind oli aasta lõpukuudel veidi kõrgem kui porgandil ja peedil. 2009. aastal tervikuna olid enamus tootjahindu keskmiselt kolmandiku võrra madalamad kui 2008. aastal. Hindade muutus on näha joonisel 6.

Joonis 6. Köögiviljahindade muutus 2009. aastal võrreldes 2008. aastaga, %

Hinnamuutusi vaadates võib öelda, et kaalikas oli kogu aasta odavam kui 2008. aastal, peet ja porgand muutusid aga alates juunist odavamaks. Ka peakapsas ja pikk kurk olid enamus aastast odavamad, olles vaid aasta alguses paar kuud ja kurk ka kesksuvel kallimad kui 2008. aastal. Lühikurk oli juulis ja tomat juulis-augustis kallim kui 2008 aastal samadel kuudel.

2.3 Turukorraldus

Sekumiskokkuostu võeti kogu 2008/2009 sekumisperiоди jooksul vastu 6 169 t otra, kuid 2009/2010 sekumisperiоди jooksul oli juba 2009. aasta lõpuks vastu võetud 9 600 t otra.

Sekumisvarudest pärit toiduainete jagamiseks enim puudustkannatavatele isikutele eraldati 2009. jaotusaastaks Eestile 320 646 eurot. Enim puudustkannatavatele isikutele jaotati 2009. aastal heategevusorganisatsioonide kaudu 188,1 t teraviljahelbeid, 140 t nisujahu ja 286,2 t makarone. Valmistoodete jaotamisega tegelesid sellised heategevusorganisatsioonid nagu Eesti Punane Rist, Rapla Vabakogudus ja Kristlik Turvakodu „Petrola“.

2009. aasta novembris kinnitati EL teravilja korralduskomitees 2010. aasta toiduabiprogrammi eelarve, mille üldsummaks on Eestis 761 012 eurot, vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr 1111/2009.

2009. aastal ei esitatud toetuste saamiseks **puu- ja köögivilja ekspordimiseks** ühtegi taotlust. **Litsentsitaotlusi** puu- ja köögivilja (õun, küüslauk, kuivatatud köögivilja, banaan) impordimiseks esitati 35 ning need ka rahuldati. Esitati 5 **impordikvoodi** taotlust (küüslauk, seened), mis samuti rahuldati.

Puu- või köögivilja turustusnõudeid kontrolliti 2009. aasta kolme kvartali jooksul 1 467 partii osas, sh 191 imporditud partiiil ja 59 eksporditaval partiiil. Kehtestatud tingimustele mittevastavust tuvastati 31 korral ja ettekirjutusi tehti neli. Nõuetele mittevastav puu- ja köögivilja pärines Senegalist, Brasiiliast, Hispaaniast, Iisraelist, Saksamaalt, Argentiinast, Poolast ja Prantsusmaalt.

Turustusnõuetele vastavuse sertifikaate väljastati 193 partiile.

Eestis rakendunud turukorraldus-, teavitus- ja müügiesendusemeetmed ning nende raames väljamakstud summad (aastatel 2004-2009) on toodud lisas 7.

2.4 Taastuvenergia arendamine

Taastuvenergia valdkond on Eestis 2008.-2009. aastal läbi teinud kiire arengu. Kõige enam investeeriti biomassil põhinevate elektri ja soojuse koostootmisjaamade ning tuuleparkide rajamisse - valmisid Vão ja Tartu biomassi kasutavad koostootmisjaamad ning mitmed tuulepargid. Kahe nimetatud koostootmisjaama elektritootmise võimsus on kokku 50 megavatti ning nad katavad valdava osa Tallinna ja Tartu soojusenergia tarbimisest. Tuulepargid tegid 2009. aasta detsembris hetkevõimsuse rekordi - 111 megavatti, kattes sel hetkel ligi 10% Eesti elektrienergia tarbimisest. Lisaks Vão ja Tartu koostootmisjaamadele valmib 2010. aasta lõpus sarnane jaam Pärnus, mis kasutab lisaks biomassile ka jäätmeid. Lisaks plaanitakse suurte koostootmisjaamade ehitust Kuressaarde ja Ahtmesse. Samuti alustati biomassi kasutamist Narva elektrijaamades, kus kavandatakse suurendada selle osakaalu kuni 10%-ni kasutatavast kütusest.

Väiksemate, kuni 2 megavattise elektritootmisvõimsusega koostootmisjaamade rajamisele andis tõuke 2009. aastal käivitunud Euroopa Regionaalarengufondist rahastatav taotlusvoor, millega esimesel aastal antakse 150 mln krooni toetust katlamajade ümberehituseks, kaugküttevõrkude rekonstrueerimiseks ja koostootmisjaamade rajamiseks.

Biomassi kasutamise kiire kasv on oluliselt suurendanud puidu nõudlust ja hakanud ka hindu tõstma. See tekitab metsandus- ja põllumajandussektoritele biomassi tootmisega täiendavaid väljundeid.

Euroopa Regionaalarengufondi taotlusvoorus esitati muuhulgas taotlused nelja biogaasijaama ehituseks. Kuna 2009. aastal valmis Eesti Maaülikooli biogaasi labor ning asutati Eesti Biogaasi Assotsiatsioon, siis võib lähiaastatel biogaasi valdkonnas toimuda kiire areng ning lisaks seni ainsale põllumajandusjääke kasutavale biogaasijaamale Valjalas lisandub suure tõenäosusega mitmeid uusi.

2009. aasta oktoobris avati Lihulas Eesti esimene rohtsel biomassil töötav katlamaja, mis valmis Euroopa Majanduspiirkonna Finantsmehhanismi kaasrahastatud projekti raames. Rohtse biomassina võetakse Lihula Soojuse katlamajas kasutusele Kasari jõe luhahain, mida on vaja niita Matsalu märgala maastike säilitamiseks. Veel saab katlamajas põletada Matsalu lahe pilliroogu ja kohalike põllumajandusettevõtete rohtset biomassi.

Kui taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri- ja soojusenergia tootmises ja tarbimises toimus aastatel 2008-2009 kiire areng, siis biokütuste tarbimine transpordis ei ole suurenenud, jäädes transpordikütuste kogutarbimisest ca 0,5% tasemele. Enamiku Euroopa riikide praktika näitab, et müüdavale transpordikütusele biokütuse lisamise kohustuseta ja avaliku sektori investeeringuteta taastuvat energiat kasutavasse ühistransporti, ei ole valdkonnas olulise arengu saavutamine võimalik.

Biokütuste tootmise osas on Eesti kõige suurem ja kaasaegsem ettevõtte Paldiski biodiislitehas, mis alustas täisvõimsusel tootmist 2008. aasta juulis. Seoses odava subsideeritud USA päritolu biodiisli EL importimisega ja finantskriisi algusega tekkisid tehasel aga 2008. aasta lõpus majandusraskused. 2009. aasta keskel kehtestati USA biodiislile imporditollid ning ettevõttele käivitati saneerimismenetlus.

2009. aastal alustas Maaelu Arengukava (MAK) investeeringutoetuse abil ostetud uute seadmetega suhkruppeedist piirituse tootmist Kadarbiku talu. Esialgne plaan oli toota bioetanooli ja müüa see tanklatele, kuid nafta hinna languse ja bioetanooli

müügi vähenemise tõttu jäi see plaan esialgu realiseerumata ning toodetud piiritus müüakse hulgiostjaile. Kui turu olukord muutub, siis võib bioetanooli tootmise ja müügi plaan rakenduda.

Biomassi ja bioenergia valdkonna arendamise keskseks dokumendiks olnud biomassi ja bioenergia kasutamise edendamise arengukava 2007-2013 rakendamine 2009. aastal seoses eelarvevahendite puudusega lõpetati. Seni läbiviidud tegevused integreeritakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumis koostatava taastuvenergia tegevuskavaga, mis sisaldab otseseid tegevusi ja sihttasemeid EL eesmärkide saavutamiseks taastuvenergia edendamise ja heitgaaside õhkupaiskamise vähendamise alal.

Lisaks ühtsele pindalatoetusele oli aastatel 2007-2009 võimalik taotleda toetust, mille suurus oli 45 eurot (704 krooni) hektari kohta. Toetust taotleti 2008. aastal umbes 20,5 tuh hektarile ja 2009. aastal 24,6 tuh hektarile. Alates 2010. aastast energiakultuuri toetust EL enam ei maksta.

MAK sisaldab mitmeid meetmeid, millega on võimalik toetada taastuvenergia alaseid investeeringuid. 2008. aastal rakendati esmakordselt meetet "Investeeringud bioenergia tootmisse", mille raames esitati 20 taotlust ja taotleti 25,3 mln krooni toetust, kusjuures investeeringute kogumaht koos taotlejate oma osalusega oli enam kui poole suurem. 2009. aasta põllumajanduse keerulise olukorra tõttu investeerimisvõimekus vähenes, mis tõi kaasa taotluste hulga vähenemise 9-ni ning määratud toetussumma vähenemise 12,6 mln kroonini.

Näiteks 2008. aastal toetati Aravete Agro OÜ konteinertüüpi koostootmisjaama ostmist ja paigaldamist 3 113 700 krooni suuruses summas ja 2009. aastal Habemiku talu puiduhakkuri, katlamaja seadmete ja rataslaaduri ostmisel ning biokütuse lao projekteerimisel ja 2 836 120 krooni suuruses summas.

3. Loomakasvatus

Matti Piirsalu, Tiia Reede, Ragne Lokk, Kalev Karisalu, Ahto Tilk, Agne Tammistu, Urve Valdmaa

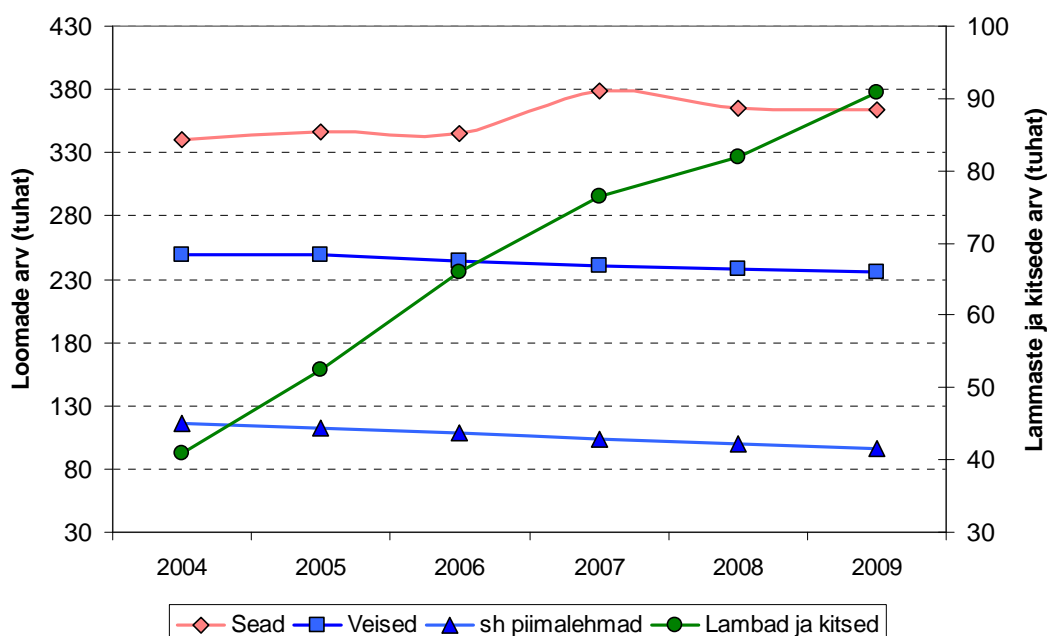
Statistikaameti esialgsete andmete järgi oli 2009. aasta 31. detsembril Eestis 235,0 tuhat veist (sh 95,8 tuhat piimalehma), 364,0 tuhat siga, 90,9 tuhat lammast ja kitsed ning 1 795,8 tuhat lindu (tabel 4). Võrreldes 2008. aasta sama ajaga oli veiseid 1%, sh piimalehmi 5% vähem, sigade arv oli jäänud samale tasemele, lindude arv oli aga suurenenud 2% ning lammaste ja kitsede arv 11%.

Tabel 4. Loomade ja lindude arv seisuga 31. detsember (tuhandetes)

	2008	2009	2009/2008 +/-	2009/2008 %
Veiste arv	237,9	235,0	-2,9	99
sh lehmade arv	100,4	95,8	-4,6	95
Sigade arv	364,9	364,0	-0,9	100
Lammaste ja kitsede arv	81,8	90,9	+9,1	111
sh kitsede arv	4,4	5,0	+0,6	114
Lindude arv	1 757,3	1 795,8	+38,5	102

Allikas: Statistikaamet, PM

Kui võrrelda viimase kuue aasta loomade arvusid (joonis 7), siis on näha, et pidevalt on vähenenud veiste, sh piimalehmade arv. Sigade arv on tingituna idaturu nõudlusest viimastel aastatel vähesel määral kasvanud. Lammaste ning kitsede arv on pidevalt kasvanud ja võrreldes 2004. aastaga on nende arv enam kui 2 korda suurem. Lammaste ning kitsede arvu suurenemise põhjuseks on toetuste maksmine uttede kasvatamise eest, sh mahetoetuse maksmine mahelammaste (55% lammaste koguarvust) kasvatamise eest. Kasutusele on ka enam võetud rannakarjamaid.

Joonis 7. Loomade arv aastatel 2004-2009

PRIA andmetel¹ oli 2009. aasta 31. detsembri seisuga põllumajandusloomade registrisse kantud 234,1 tuh veist, sealhulgas 95,6 tuh piimalehma ning 10,0 tuh lihalehma.

Lambaid oli registris 71,3 tuh ning kitsi 2,5 tuh. Veiste, sh piimalehmade arv registris on vähenenud, suurenenud on lammaste ning kitsede arv. Kõige enam oli veiseid Järvamaal - 31 111, järgnesid Lääne-Virumaa 27 910 ja Pärnumaa 23 263 veisega.

Piimalehmi oli samuti kõige enam Järvamaal - 14 074, järgnesid Lääne-Virumaa 11 419 ja Pärnumaa 10 197 lehmaga (tabel 5). Võrreldes eelmise aastaga langes Jõgevamaa veiste ja piimalehmade arvukuselt kolmandalt kohalt neljandaks ja Pärnumaa hõivas koha esikolmikus.

Lihatõugu lehma kasvatatakse kõige rohkem Lääne- ja Saaremaal, kus on mõlemas üle 1 000 lehma.

Tabel 5. Loomade arv maakondades seisuga 31. detsember 2009

	Veised	Piimalehmad	Lihalehmad	Lambad	Kitsed
Harju	12 689	4 791	760	6 185	170
Hiiu	3 987	646	770	3 435	108
Ida-Viru	5 543	2 156	292	1 892	152
Jõgeva	21 430	9 764	330	1 712	58
Järva	31 111	14 074	327	2 770	104
Lääne	10 503	3 346	1 305	3 395	318
Lääne-Viru	27 910	11 419	847	4 439	222
Põlva	13 832	6 156	274	4 401	111
Pärnu	23 263	10 197	881	4 187	449
Rapla	16 184	6 065	989	3 128	101
Saare	16 072	5 893	1 280	12 856	238
Tartu	14 404	6 297	174	6 618	97
Valga	9 998	3 694	510	7 376	71
Viljandi	17 251	7 406	583	3 876	107
Võru	9 893	3 671	655	5 139	165
Kokku	234 070	95 575	9 977	71 310	2 471

Allikas. PRIA

Lambaid kasvatatakse kõige enam Saaremaal - 12 856, järgnesid Valgamaa 7 376 ning Tartumaa 6 618 lambaga. Kitsekasvatus on enim levinud Pärnumaal, kus neid oli 31. detsembri 2009 aasta seisuga registrisse kantud 449, järgnesid Läänemaa 318 ja Saaremaa 238 kitsega.

PRIA loomade registri andmetel oli 2009. aasta 31. detsembri seisuga Eestis 5 761 veisekasvatajat (ca 200 võrra vähem kui kolm kuud tagasi), sh 4 378 piimatõugu lehmade ja 997 lihatõugu lehmade kasvatajat, ülejäänud pidasid mõlemat veiseliiki, 1 894 lamba- ja 511 kitsekasvatajat. Lihatõugu veiste, lammaste ja kitsede kasvatajate arv näitab kasvutendentsi.

¹ Teatud erinevus Statistikaameti andmetest on tingitud asjaolust, et vastavalt põllumajandusloomade registri asutamise määrusele peavad loomapidajad, põllumajanduslooma tapmist ning loomsete jäätmete käitlemist korraldavad isikud andmed registrisse kandma 7 päeva jooksul arvates põllumajanduslooma märgistamise, EL liikmesriigist Eestisse toimetamise või registrisse kantavate andmete muutmise päevast, põllumajanduslooma tapmise või loomsete jäätmete käitlemise vastuvõtmise päevast. Lammas ja kits märgistatakse ja kantakse registrisse 6 kuu jooksul looma sünnist alates. Statistikaamet esitab andmed aga konkreetse kuupäeva seisuga loomakasvatuse valikvaatlusega kogutud ja töödeldud andmete alusel.

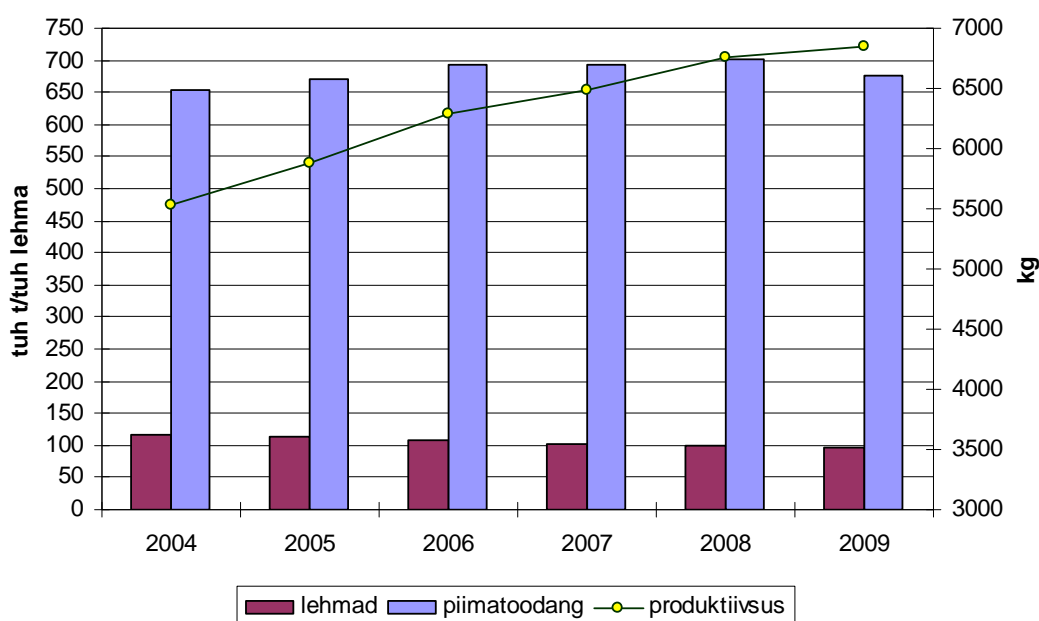
3.1 Piimatootmine

2009. aastal suurenes võrreldes eelmise aastaga piimatoodang lehma kohta ning säilis piima kõrge kvaliteet, kuid vähenes lehmade arv, piima kokkuost ja langes piima kokkuostuhind.

2009. aasta 31. detsembril oli Eestis 95,8 tuh piimalehma, mis on 4,6 tuh lehma võrra ehk 5% vähem kui eelmisel aastal samal ajal.

Piima toodeti 2009. aastal Statistikaameti andmetel 676,1 tuh t, mis on 2008. aastaga võrreldes 18,1 t ehk 3% vähem.

Keskmine piimatoodang lehma kohta oli 2009. aastal esialgsete andmete kohaselt 6 849 kg, mis on 68 kg enam kui eelmisel aastal. Produktiivsuse näitaja on viimaste aastate jooksul pidevalt suurenenud.

Joonis 8. Piimatootmise põhinäitajad aastatel 2004-2009

Joonis 8 annab ülevaate piimatootmise põhinäitajatest viimasel kuuel aastal. Kuigi lehmade arv on aasta-aastalt veidi vähenenud, on piima kogutoodang tänu lehmade produktiivsuse pidevale tõusule suurenenud, välja arvatud 2009. aastal.

2009. aastal lehma eluajatoodangute osas uusi rekordeid ei püstitatud, kuid 4. aprillil uuendas lehmade päevalüpsirekordit Jõgevamaa Torma Põllumajandusliku OÜ lehm Tare, kellelt kolmekordsel lüpsil saadi 84,6 kg piima.

Piimatööstustele realiseeriti 593,2 tuh t 4,1%-lise rasva- ja 3,3%-lise valgusisaldusega piima, mis on 12,7 tuh t ehk 2% vähem kui 2008. aastal. Piimatööstustele realiseeritud piima osatähtsus kogu piimatoodangus ulatus 88%-ni ning kokkuostetud piimast kuulus eliitsorti 56% ja kõrgemasse sorti 42%. Võrreldes eelmise aastaga suurenes piimatööstustele realiseeritud eliitpiima osatähtsus 2 protsendipunkti (pp), kõrgema sordi piima osatähtsus jäi samale tasemele kui eelmisel aastal.

Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu andmetel ehitati või rekonstrueeriti aastatel 2005-2009 144 piimakarjafarmi kokku üle 46 tuh lehmakohaga. Seega oli 2009. aasta lõpuks 48% ehk ligi pooled lehmadest uutes või rekonstrueeritud farmides. Kahjuks nendest neli rekonstrueeritud farmi ja üks uus farm seisavad käesoleval ajal majandusraskuste või kasutusotstarve muutmise tõttu tühjana.

3.2 Lihatootmine

2009. aastal tapeti majapidamistes või müüdi lihatöötlemisettevõtetele tapaks 111,6 tuh t (eluskaalus) loomi ja linde, mis on 2008. aastaga võrreldes 353 t enam.

Tabel 6. Lihatoodang eluskaalus 2008. ja 2009. aastal (tonnides)

	2008	2009	2009/2008 +/-	2009/2008 %
Tapaloomi ja -linde kokku	111 259	111 612	+ 353	100
sh veised	26 989	25 226	- 1 763	93
sead	64 252	63 796	- 456	99
lambad ja kitsed	1 839	1 670	- 169	91
linnud	18 179	20 920	+ 2 741	115

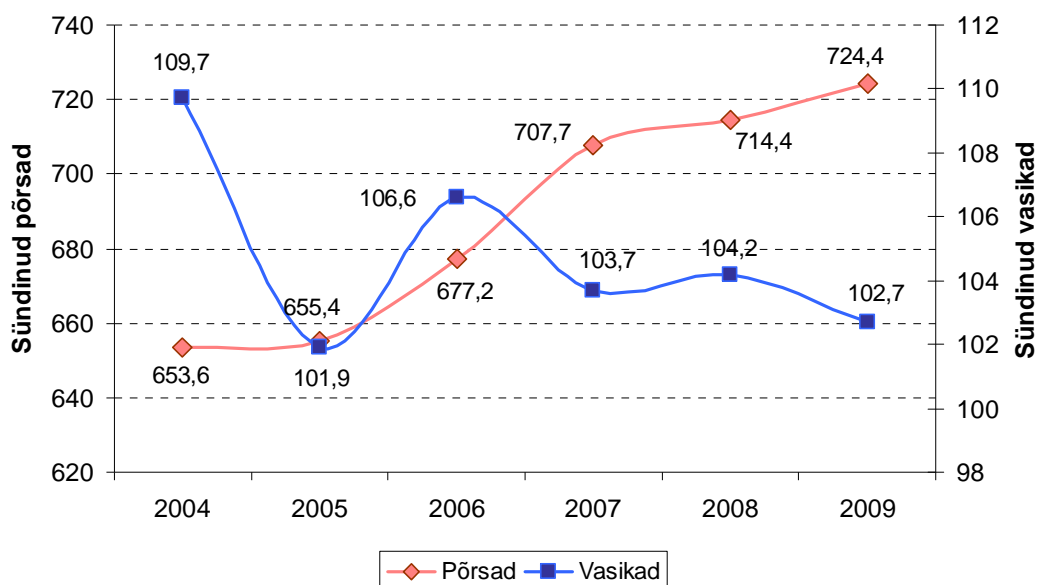
Allikas: Statistikaamet, PM

Sealiha

Sigade arv oli 31. detsembril 364 tuh, mis oli 900 siga vähem kui eelmisel aastal samal ajal. 2009. aasta sealihatoodang eluskaalus oli 63,8 tuh t, mis on 0,5 tuh t ehk 1% vähem kui 2008. aastal. 2009. aastal ostsid lihatöötlemisettevõtted kokku 352,1 tuh siga ning kokkuostetud sigadest saadi 28 tuh t liha, mis on 3,9 tuh t vähem kui eelmisel aastal. Sea lihakeha keskmine kaal oli 79 kg. Sealiha osatähtsus kogu lihatoodangus (tapakaalus) oli 2008. aastal 57%, mis on 1 pp võrra väiksem kui eelmisel aastal.

Põrsaid sündis 2009. aastal 724,4 tuh, mis on 10 tuh põrsast ehk 1% enam kui eelmisel aastal. Sellest tulenevalt on oodata 2010. aasta I poolel sealihatoodangu edasist kasvu.

Kui vaadata sündinud põrsaste arvu (joonis 9), siis näeme, et viimasel kuuel aastal on see pidevalt kasvanud ning 2009. aasta jooksul sündis põrsaid 11% enam kui 2004. aastal.

Joonis 9. Vasikate ja põrsaste sündide arv aastatel 2004-2009

Veiseliha

Veiseid oli 31. detsembri seisuga 235 tuh, mis on 2,9 tuh looma ehk 1% vähem kui eelmisel aastal. Lihatõugu veiste üldarv on aga pidevalt kasvanud ning PRIA registrisse oli neid 31. detsembri seisuga kantud 33,6 tuh. Kaheteistkümnere registrisse kantud lihavesetõu nimistus oli kõige enam aberdiin-anguse tõugu veiseid - 9 216, järgnesid herefordid - 8 538 ja limusiinid - 7 897.

Veiseliha osatähtsus kogu lihatoodangust tapakaalus oli 2009. aastal 20%. 1,3 tuh veist müüdi kuni 3 kuu vanuselt välisriikidesse.

Veiseliha toodeti 2009. aastal eluskaalus 25,2 tuh t, mis on 1,8 tuh t võrra ehk 7% vähem kui eelmisel aastal. Lihatöötlemisettevõtete poolt kokkuostetud 38 tuh veisest saadi 9,1 tuh t liha, mis on 413 t ehk 4% vähem kui eelmisel aastal.

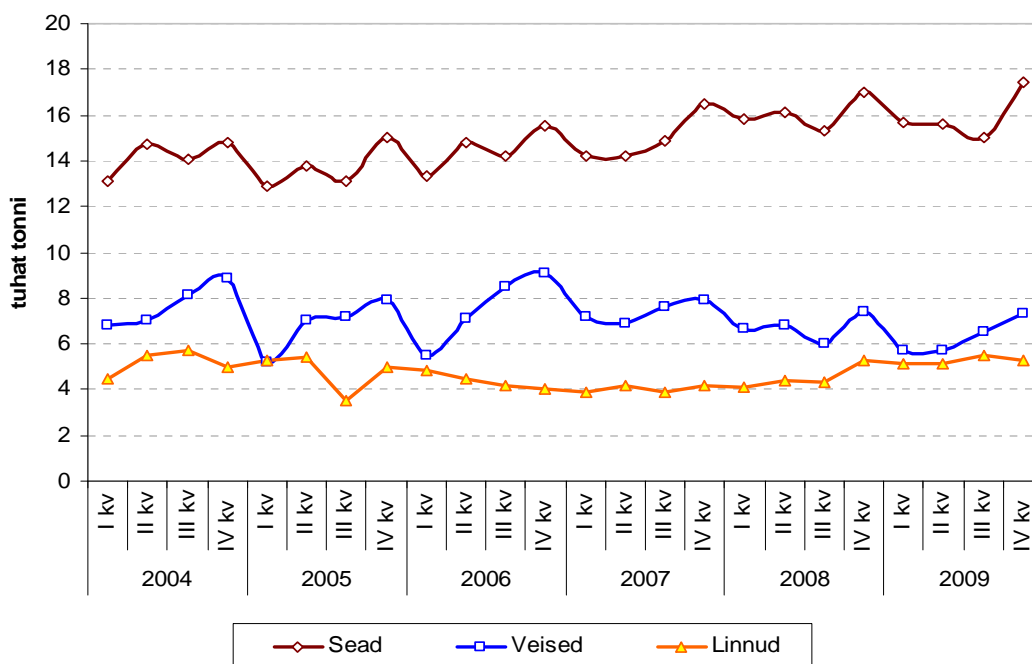
Vasikaid sündis 2009. aastal 102,7 tuhat ja see on 1,5 tuh vasika võrra vähem kui 2008. aastal. Kui vaadata sündinud vasikate arvu viimase kuue aasta jooksul (joonis 9), siis näeme, et kõige vähem sündis vasikaid 2005. aastal - 101,9 tuh ning sellele järgneb 2009. aasta.

Lamba- ja kitseliha

Lambaid ja kitsi oli 31. detsembri seisuga kokku 91 tuh, mis on 9,1 looma ehk 11% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. 2009. aastal toodeti lamba- ja kitseliha eluskaalus 1 670 t, mis on 169 t ehk 9% vähem kui eelmisel aastal. Samal ajal suurenes kokkuostetud lammaste ja kitsede arv. 2009. aastal osteti kokku 2 600 lammast ja kitse ning neilt saadi 50,0 t liha, mis on 4% enam kui eelmisel aastal.

Linnuliha

Lindude arv oli 31. detsembri seisuga 1 795,8 tuh mis on 38,5 tuh ehk 2% enam kui eelmisel aastal samal ajal. Lindude arvukuse suurenemine on tingitud soodsast turusituatsioonist, millele vastavalt on Eesti ainus linnulihatootja AS Tallegg oma kanabroilerite arvu suurendanud. 2009. aastal toodeti linnuliha eluskaalus 20,9 tuh t, mis on 2,7 tuh t ehk 15% enam kui eelmisel aastal. Linnuliha osatähtsus kogu lihatoodangus (tapakaalus) oli 20%.

Joonis 10. Tapaloomade ja -lindude eluskaal aastatel 2004-2009 kvartalite lõikes, tuh t

Joonis 10 annab ülevaate tapaloomade ja -lindude kokkuostust viimasel kuuel aastal kvartalite lõikes, mis kajastab sesoonsusest tingitud muutusi. Võrreldes 2004. aastaga on tapaloomade ja -lindude kokkuost (eluskaalus) veidi suurenenud nii veiste, sigade kui ka lindude osas. Sealiha osa üldisest lihatoodangust moodustas 57-61%, veiseliha 19-22% ning linnuliha 16-20%.

3.3 Piima ja liha kokkuostuhinnad

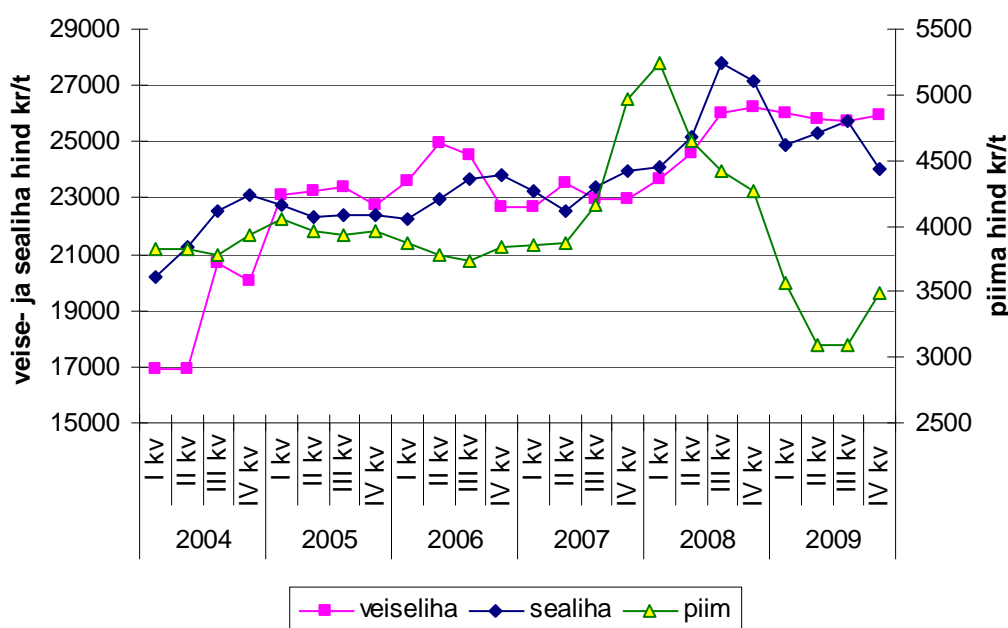
2009. aastal oli piima keskmine kokkuostuhind 3 286 kr/t, mis on 1 352 kr/t võrra ehk 29% madalam kui eelmisel aastal. 2009. aasta IV kvartalis maksti piima eest 3 487 kr/t, mis on 776 kr/t ehk 18% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Detsembris maksti piima eest 3 664 kr/t, mis on 466 kr/t ehk 11% vähem kui eelmise aasta detsembris.

Veiseliha keskmine kokkuostuhind oli 2009. aastal 25 853 kr/t, 2008. aastal 25 226 kr/t. Seega maksti 2009. aastal veiseliha eest 627 kr/t ehk 2,5% enam kui eelmisel aastal.

Sealiha keskmine kokkuostuhind oli 2009. aastal 24 984 kr/t, mis on 978 kr/t ehk 4% madalam kui 2008. aastal.

Lamba- ja kitseliha keskmine kokkuostuhind oli 2009. aastal 35 940 kr/t, mis on 1 277 kr/t ehk 4% kõrgem kui eelmisel aastal.

Piima ja liha kokkuostuhindade viimase kuue aasta aegrida (joonis 11) näitab, et 2004. aasta jooksul toimunud suuremale hinnatõusule järgnes suhteliselt stabiilsete kokkuostuhindadega 2005. ja 2006. aasta ning ka 2007. aasta kuni viimase kvartalini. 2007. aasta IV kvartalis piima kokkuostuhind aga oluliselt tõusis (4 973 kr/t) ning tõus jätkus ka 2008. aasta I kvartalis, kuid aasta jooksul hind pidevalt langes ning IV kvartalis maksti piima eest 19% vähem kui I kvartalis. 2008. aasta IV kvartalis maksti piima eest keskmisena 4 263 kr/t. 2009. aasta jooksul piima hind veelgi langes ning juulis maksti piima tonni eest vaid 2 980 krooni. Alates augustist hakkas piima hind vähehaaval tõusma ning IV kvartalis saavutas aasta alguse taseme.

Joonis 11. Piima ja liha kokkuostuhinnad aastatel 2004 -2009

Nii veise- kui sealihahinnad 2008. aasta jooksul tõusid ning olid ka 2009. aasta jooksul suhteliselt stabiilsed, kuid aasta lõpus sealiha kokkuostuhind langes 2008. aasta I kvartali tasemele.

3.4 Munatootmine

2009. aastal toodeti 172,8 mln muna, mis on 26,3 mln ehk 18% enam kui eelmisel aastal.

Munatootmise suurenemise peamiseks põhjuseks on turusituatsiooni paranemine ning uute kaasaegsete lindlate käikuandmine Peri Põllumajanduslikus OÜ-s, OÜ-s Sanlind ja Linnu Talu OÜ-s.

2009. aastal oli keskmine munatoodang kana kohta 264 muna, mis on 5 muna vähem kui 2008. aastal.

3.5 Meetootmine

Statistikaameti andmetel oli 2008. aastal Eestis kokku 24,8 tuh mesilasperet. 2008. aastal vähenes mesilasperede arv eelmise aastaga võrreldes 11%. Paljud mesinikud on kõrge ea tõttu oma mesilasperede arvu vähendanud ning noori mesinikke ei ole eriti juurde tulnud.

Tabel 7. Mesilasperede arv ning mee toodang aastatel 2004-2008

Aasta	Mesilasperede arv tuh	Meetoodang (välja vurritatud), t	Vahatoodang, t
2004	32,7	555	21
2005	33	638	23
2006	38	1 033	32
2007	29,7	756	-
2008	24,8	501	-

Allikas: Statistikaamet

Kui mesilasperede arv vähenes 11%, siis meetoodang vähenes 2008. aastal tingituna vihmastest ilmadest 34%.

2009. aasta kohta statistilised andmed veel puuduvad, aga mesinike hinnangul saadi eelmise suve ebasobivate meekorjeilmade tõttu toodangut vähe. EKI andmetel kujunes 2009. aastal mee keskmiseks hinnaks 96,99 kr/kg, mis on 15% kõrgem kui 2008. aastal.

Tabel 8. Mee keskmine jaehind Eesti turgudel (kr/kg, km-ga)

2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
70,58	80,78	80,23	75,82	74,97	82,48	96,99

Allikas: EKI

Eesti esitas 2007. aastal Euroopa Komisjonile “Mee tootmise ja turustamise arendamise Eesti riikliku programmi 01.09.2007-31.08.2010” (*riiklik mesindusprogramm*), mis sai heakskiidu 2007. aasta augustis.

Esitatud programm hõlmab kokku nelja meetet:

- tehniline abi mesinikele ja mesinike ühendusele;
- varroatoosi tõrje ja profülaktika;
- mee kvaliteedi hindamine ja juhtimine;
- mesilasperede arvukuse suurendamise arendustööd.

2009. aasta augustis lõppes riikliku mesindusprogrammi 2. tegevusaasta, mille raames korraldati erinevaid vabariiklikke seminare ning teabepäevi, anti välja 7 infolehte „Mesinik“. 17 test- ja vaatlusmesilas toimusid vaatlused tarukaalu näitude dünaamika ning ilmastikunäitajate osas, koostati 5 uuringut mesindustehnoloogia- ning tehnika arendamiseks. Osteti 160 mesilasproovi, millest uuriti organoleptilisi kvaliteedinäitajaid, füüsikalisi-keemilisi analüüse. 30 meeproovist uuriti raskemetallide jääkainete ning suhkruisaldust ning 120 meeproovist õietolmu sisaldust. Mesilasperede arvukuse suurendamise arendustööks osteti tõumaterjalina Eestisse sisse 20 itaalia tõugu mesilasema ning 19 kraini tõugu mesilasema. Riikliku mesindusprogrammi raames maksti 2. tegevusaastal välja 1 973 959 krooni, mis on 94,8% planeeritud summast.

3.6 Turukorraldus

2009. aastal väljastas PRIA turukorralduse büroo 3 imporditariifikvoodi litsentsi kogustele 22 500 kg, 45 000 kg ja 22 500 kg **veiseliha importimiseks** komisjoni määruse (EÜ) nr 412/2008 (millega avatakse töötlemiseks ettenähtud külmutatud veiseliha imporditariifikvoot ja sätestatakse selle haldamine) alusel. Sama määruse alusel taotles üks ettevõtte impordiõigusi ka järgmiseks impordiaastaks (01.07.2009-30.06.2010).

2009. aasta teisel pool sai alguse elusveiste eksport. 2009. aasta lõpu seisuga on väljastatud 3 toetuse eelkinnitusega **ekspordilitsentsi** kokku 308 looma viimiseks Moldovasse ja Venemaale.

2009. aasta jooksul PRIA-le **sealiha ekspordi- ja impordilitsentsi** ega ka **eksporditoetuse** taotlusi ei esitatud.

Piimatoodete turukorralduses leidsid 2009. aastal halva turuolukorra tõttu EL piima ja piimatoodete turu korraldusmeetmed ka Eestis küllaltki aktiivset rakendamist. Suve lõpust alates hakkas aga olukord paranema - tuntavalt üle sekkumishinna taseme kerkinud või ja lõssipulbri turuhinnad lõpetasid nende toodete sekkumislattu müügi ning positiivsed arengud maailmaturul (EL ja maailmaturu hindade vahe vähenes oluliselt ning juustu ja lõssipulbri osas tõusid maailmaturu hinnad EL hindadest kõrgemalegi) lubasid oktoobris-novembris lõpetada eksporditoetuste maksmise piimatoodete kolmandatesse riikidesse viimisel.

Või ja lõssipulbri sekkumiskokkuost (toimub tavapäraselt perioodil 1. märts kuni 31. august, aga rasket turuolukorda arvestades pikendati skeemi kasutamist järgmise korralise perioodi alguseni) oli Eestis aktiivne kuni suve lõpuni. Sekkumislattu osteti kokku 1 300 tonni võid (sellest 252 t sekkumishinnaga ning 1 048 t pakkumise kaudu) 44,8 mln kr eest ja 2 871 tonni lõssipulbrit (sellest 743 t sekkumishinnaga ning 2 118 t pakkumise kaudu) 75,5 mln kr eest. Ladudest müüki 2009. aastal ei toimunud.

Piimatoodete eksporditoetuste taaskehtestamisel jaanuaris esitati Eestis kuni nende kaotamiseni oktoobris-novembris litsentsitaotlusi 4 124 t juustu, 1 710 t rõõsa koore, 927 t või, 340 t lõssipulbri ning 125 t täispiimapulbri ekspordiks (valdavalt Venemaale). Litsentsidega kaetud ekspordi toimumisel ulatub taotletav toetusesumma 27 mln kroonini, 2009. aastal maksti sellest välja 18,5 mln kr.

Või eraladustamise vastu Eesti operaatorid 2009. aastal huvi ei tundnud. **Lõssipulbri loomasöödana kasutamise toetuse ja lõssipulbri kaseiiniks tootmise toetuse** skeeme sel aastal EL-s üldse ei avatudki.

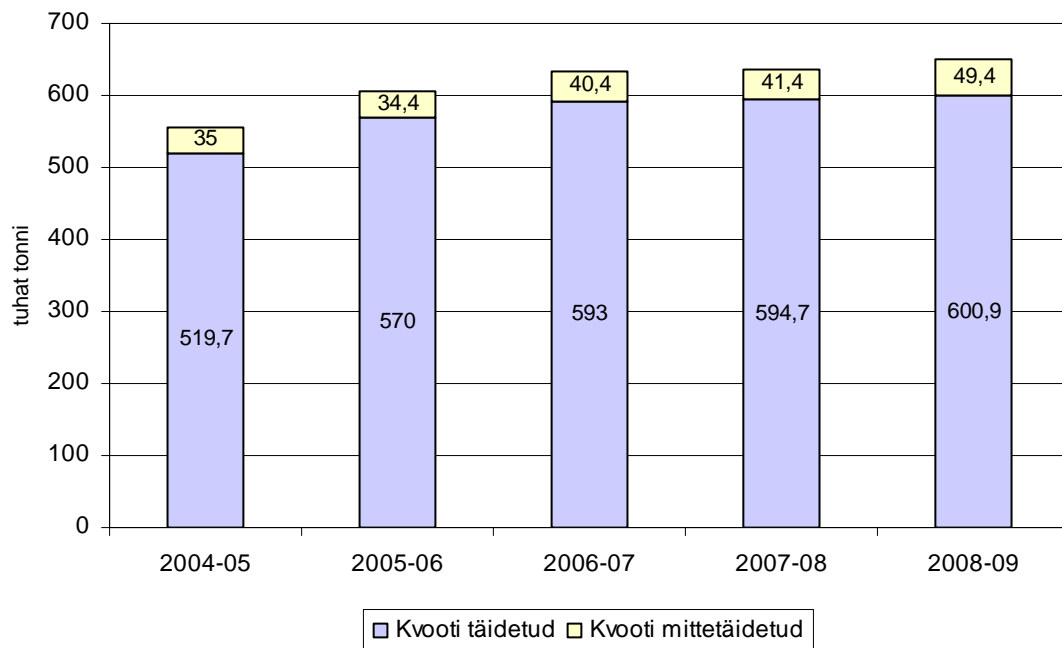
Piima tootmiskvoot. 1. aprillist 2009 alanud kvoodiaastal suurenes Eesti kvoot ÜPP tervisekontrolli otsustest tulenevalt 1%, ulatudes nüüdsest 665,9 tuh tonnini. 1-15.

juulini 2009. aasta toimunud iga-aastase kvoodi suurendamise taotlemise tulemusel suurendati 194 kvoodiomanikul tarnekvooti 13,4 tuh t ja otseturustuskvooti 0,7 tuh t võrra.

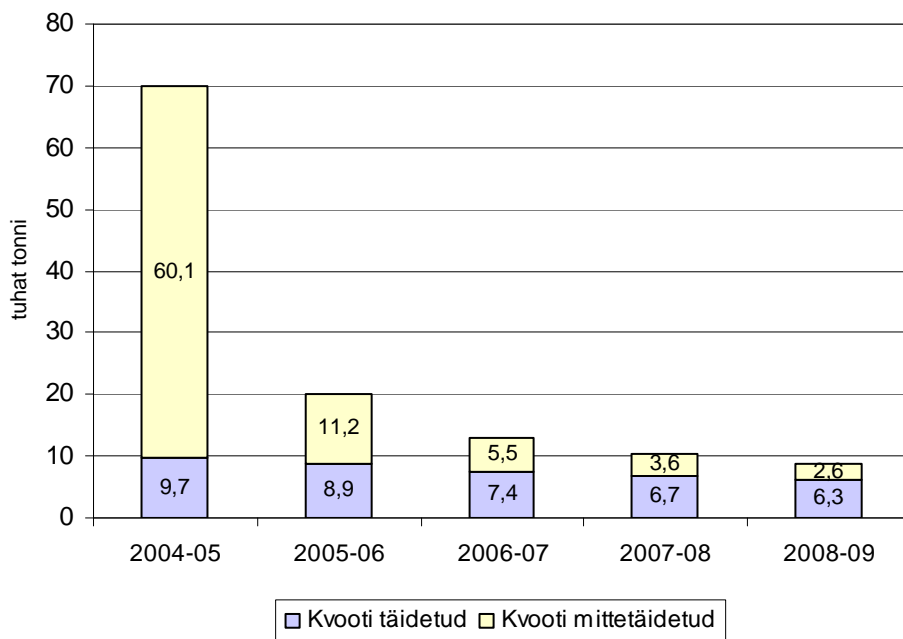
Eesti pole seni piimakvoodi täitmisele väga lähedale jõudnud ning tootjad pole kvoodi näol realselt toimivat piirangut tundnud. Tootmine on kvoodiaastatel küll kasvanud, kuid suurenenud on ka kvoot - tootjad on suure hulga otseturustamiskvooti ümber muutnud tööstusele tarnimise kvoodiks; 2006. aastal lisati Eesti kvoodile ligi 22 tuh tonni suurune nn restruktureerimise erireserv; 2008/09 kvoodiaastast tõsteti kõikide EL liikmesriikide kvote 2% ja 2009/10 kvoodiaastast veel 1%.

31. märtsil 2009 lõppenud kvoodiaastal tarnisid piimatootjad tööstustele 600,9 tuh t piima, mis on 92,4% aastasest tarnekvoodist (joonis 12) ja turustasid otse lõpptarbijatele 6,3 tuh t piima ehk 81,8% aastasest otseturustuskvoodist (joonis 13).

Joonis 12. Tarnekvoodi täitmine kvoodiaastatel 2004/2005 kuni 2008/2009

Allikas: PRIA

Joonis 13. Otseturustamise kvoodi täitmine kvoodiaastatel 2004/2005 kuni 2008/2009

Allikas: PRIA

Koolipiimatoetust on EL-s rakendatud alates 1977. aastast. Eestis hakati koolipiimatooteid toetama alates 2001. aastast ja EL-i koolipiimaskeemi rakendatakse 1. oktoobrist 2004. Programmi raames pakutavad tooted peavad olema valmistatud EL-s ning ostetud Eestis. Toetuse saamiseks tuleb esitada taotlus kulude hüvitamiseks kahekuulise perioodi jooksul laste tegelikult tarbitud piima ja -toodete koguste alusel. Taotlusi võib esitada 6 kuu jooksul alates taotlemise aluseks oleva perioodi lõpust. Maksimaalne kogus, millele toetust on võimalik saada arvutatakse põhimõttel 250 ml piima või piimatoodet 1 õpilase kohta ühes õppepäevas. Tooteid, millele toetust taotletakse, ei tohi kasutada toidu valmistamiseks. Toetust saab taotleda piimale, maitsestatud piimale, hapupiimale ja maitsestatud hapupiimale (rasvasisaldusega 1,5-1,8%), maitsestatud jogurtile ning keefirile, mida pakutakse lasteaiastele, kooliõpilastele ning põhikooli baasil kutseõppeasutustes õppivatele õpilastele.

Koolipiimatoetust makstakse kahest erinevast eelarvest - EL ja Eesti riigieelarvest. Liikmesriikidele on jäetud õigus koolipiimaskeemis katta piimatoote tegeliku maksumuse ja EL poolt antavate toetusmäärade vahe osaliselt või täielikult riigieelarve vahenditest. Eesti on seda võimalust ka kasutanud.

Alates 1. juulist 2005 maksti Eesti riigi eelarvest 2005/2006 õppeaastal EL toetusele lisaks 3,34 kr/l. 2006/2007 õppeaastal tõusis see 3,55 kroonini, alates 1. juunist 2007 tõusis riigipoolne lisatoetus 3,61 kr/l. Viimane tõus leidis aset 2007. aasta novembri taotlusperioodist kui uueks toetusmääraks kehtestati 4,60 kr/l. 2008. aastal säilis Eesti toetusmäär muutumata ja sama määr kehtis ka kuni 31. augustini 2009, kuid 2009. aastal toimunud piima ja -toodete hinnalanguse ja eelarvevahendite vähenemise mõjul korrigeeriti Eesti koolipiimatoetuse määra, ning alates 1. septembrist 2009 on selleks 3,60 kr/l kohta.

Uus toetuse määr kujuneb seega järgmiselt - EL eelarvest makstakse sõltumata tarbitud tootest 2,84 krooni 1 kilogrammi ja 2,93 krooni 1 liitri kohta, Eesti eelarvest lisandub 3,50 krooni 1 kilogrammi ja 3,60 krooni 1 liitri kohta. Kokku makstakse 1 kilogrammi tarbitud toote kohta toetust 6,34 krooni ja 1 liitri tarbitud toote kohta 6,53 krooni. Erandiks on vaid maitsestatud hapupiim (rasvasisaldusega vähemalt 1,5%),

millele on võimalik toetust taotleda ainult EL abi määraga, milleks on 2,84 krooni kilogrammi kohta.

Koolipiima tooteid võib pakkuda lasteaialastele, I-XII klassi õpilastele ning põhihariduse baasil kutseõppeasutuses õppivatele õpilastele.

Koolipiimatoetuse skeemis osaleva 970 õppeasutuse kaudu ulatus potentsiaalsete koolipiima tarbivate õpilaste arv Eestis 2009. aasta lõpuks 205 201-ni (tabel 9) ehk ligi 87%-ni kogu sihtrühmast.

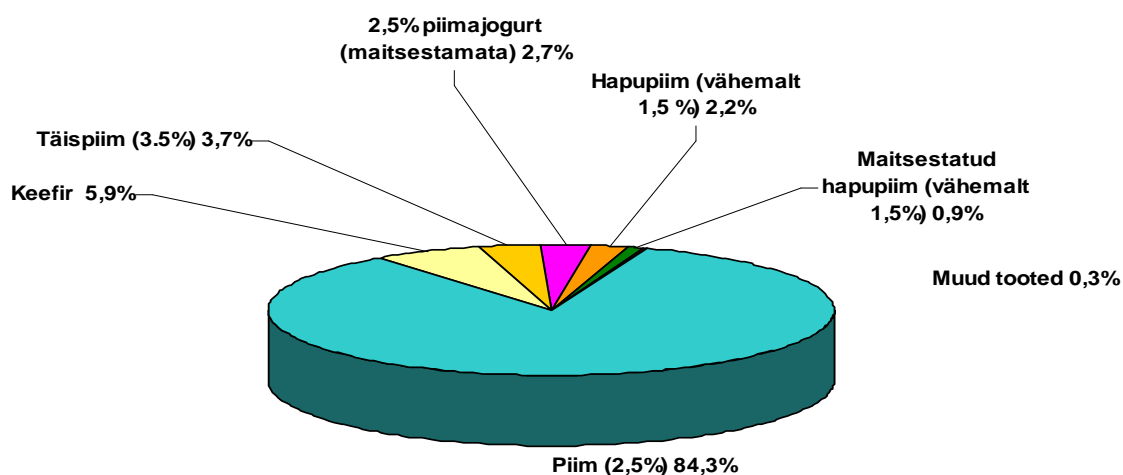
Tabel 9. Koolipiimatoetuse skeemiga liitunud õppeasutuste ja õpilaste arv seisuga detsember 2009

Õppeasutus	Õppeasutuste arv	Õpilaste arv
Lasteaiad	453	46 005
Lasteaed- põhikool	7	657
Lasteaed- algkool	49	3 547
Gümnaasiumid-keskkoolid	201	111 612
Kutsekoolid	13	6 447
Põhikoolid	177	25 058
Algkoolid	70	11 875
KOKKU	970	205 201
Muutused võrreldes 2008. aasta detsembrikuuga	+35	+4683

Allikas: PRIA

Koolipiima skeemi raames tarbitud piimatoodete eest maksti 2009. aastal toetust kokku 20,2 mln krooni, millest EL toetuse osa moodustas 8,2 krooni ja Eesti riigi eelarvest makstav täiendav toetus 12 mln krooni.

Koolipiimatoodete tarbimise osakaal erinevate koolipiimatoodete lõikes on välja toodud joonisel 14.

Joonis 14. Koolipiimatoodete osakaal koolipiimaskeemis 2009. aastal

Eestis rakendunud turukorraldus-, teavitus- ja müügi edendusemeetmed ning nende raames väljamakstud summad (aastatel 2004-2009) on toodud lisa 7.

4. Põllumajanduse majandusnäitajad

Katre Kirt, Kristel Maidre, Liisa Kähr, Urve Valdmaa

Põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtuse osatähtsus kogu vabariigis loodud lisandväärtuses on viimase viie aasta jooksul pidevalt vähenenud (välja arvatud 2007. aasta). Põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtuse osatähtsus vähenes 2008. aastal 2007. aastaga võrreldes 0,5 pp (tabel 10). 2009. aasta kolme kvartaliga loodud lisandväärtus põllumajanduses ja jahinduses kokku oli jooksevhindades 2 272,0 mln krooni, mis on võrreldes 2008. aasta sama perioodiga 446,7 mln krooni ehk 20% vähem.

Tabel 10. Põllumajanduse osatähtsus lisandväärtuses ja tööhõives 2004-2008

	2004	2005	2006	2007	2008
Põllumajanduse ja jahinduse lisandväärtus jooksevhindades (mln krooni)	3 147,0	3 356,8	3 807,1	4 738,6	3 886,0
Osatähtsus lisandväärtuses (%)	2,3	2,2	2,1	2,2	1,7
Hõivatud põllumajanduses ja jahinduses (tuh)	24,2	23,4	23,2	20,9	17,3
Tööhõive (%)	4,1	3,8	3,6	3,2	2,6

Allikas: Statistikaamet

Põllumajanduse ja jahinduse tööhõive näitaja osas on toimunud pidev vähenemine ning 2008. aastal moodustas tööhõive põllumajanduse ja jahinduse tegevusalal kogu vabariigi tööhõivest vaid 2,6%.

4.1 Põllumajandussektori majandusnäitajad EAA alusel aastatel 2004-2009

Põllumajandussektori 2009. aasta esialgsed majandustulemused EAA alusel

Põllumajandussektori makromajandustulemusi hinnatakse põllumajanduse majandusarvestuse (*Economic Accounts for Agriculture – EAA*) meetodikaga, mis on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruses (EÜ) nr 138/2004. Esimene hinnang 2009. aasta põllumajanduse majandustulemustest koostati 2009. aasta novembris ning teine 2010. aasta jaanuaris. Lõplikud andmed 2009. aasta kohta selguvad käesoleva aasta septembris ning need koondab Statistikaamet.

2009. aasta majandustulemuste hindamisel kasutati Statistikaameti esialgseid andmeid põllumajandussaaduste kogutoodangu koguste kohta² ja Põllumajandusministeeriumi taime- ja loomakasvatuse sektori spetsialistide ekspertarvamusi.

Põllumajandussaaduste tootjahindade arvestamiseks kasutati Statistikaameti põllumajandussaaduste tootjahinnaindekseid ja EKI põllumajandussaaduste kokkuostuhindade põhjal arvestatud hinnaindekseid. Vahetarbimise arvestuses kasutati Statistikaameti põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindekseid.

Põllumajanduse majandusharu toodangu (*output of the agricultural industry*) väärtuseks, koos tootetoetustega (ehk alushindades) kujunes 2009. aasta esialgsel andmetel 8,73 miljardit krooni, millest taime- ja loomakasvatustoodanguga seotud toetused moodustasid 1,83% (159,7 mln krooni) (tabel 11).

² Statistikaameti pressiteade „Taimakasvatus 2009” (27.01.2010).

2009. aasta esialgsetel andmetel vähenes põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus võrreldes 2008. aastaga alushindades 16%, sh toodangu kogus vähenes 1,7%, tootjahinnad langesid keskmiselt 14,3% ja tootetoetused 37,8%. Sarnasel madalal tasemel oli toodangu väärtus viimati 2005. aastal.

Tabel 11. Põllumajanduse majandusliku arvestuse näitajad aastatel 2004-2009 (mln kr)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Taimakasvatustoodang alushinnas	2618,3	3200,0	3301,6	5260,0	3907,3	3307,6
<i>sh toetused taimakasvatusele</i>	<i>206,1</i>	<i>160,6</i>	<i>295,8</i>	<i>214,0</i>	<i>219,6</i>	<i>135,8</i>
Loomakasvatustoodang alushinnas	4204,5	4350,1	4628,1	4707,8	5357,5	4246,7
<i>sh toetused loomakasvatusele</i>	<i>189,3</i>	<i>177,9</i>	<i>238,0</i>	<i>28,7</i>	<i>37,1</i>	<i>24,0</i>
Põllumajanduslikud teenustööd	138,1	177,4	159,9	179,9	296,7	272,7
Lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine	593,0	767,3	843,2	786,7	884,6	899,9
Põllumajanduse majandusharu toodang alushinnas	7554,0	8494,9	8932,8	10934,5	10446,2	8726,8
Vahetarbimine	4344,8	5081,2	5246,5	6152,9	6979,6	6111,3
Brutolisandväärtus	3209,2	3413,7	3686,3	4781,6	3466,6	2615,6
Põhivara kulum	666,8	778,4	924,5	1043,2	1146,6	1190,6
Netolisandväärtus	2542,4	2635,3	2761,8	3738,4	2320,0	1425,0
Tootmistoetused	821,9	1063,8	1208,9	1717,4	2065,0	1949,7
Tootmisteguritulu e netolisandväärtus faktorhinnas	3318,9	3651,4	3922,9	5406,2	4332,2	3321,4

* 2009. aasta esialgsed andmed 30.01.2010 seisuga

Allikas: PM, Statistikaamet (20. oktoobril 2009. a statistika andmebaasis avaldatud ja Eurostatile esitatud andmed)

Taimakasvatustoodangu väärtus vähenes 15,4%, kuid loomakasvatustoodangu väärtus vähenes veelgi enam - 20,7%. Taimakasvatustoodangu väärtus oli suurim 2007. aastal erakordselt hea saagi ja kõrgete kokkuostu- ning tootjahindade tulemusel. Kahel viimasel aastal on väiksem saak ja kokkuostuhindade langus viinud taimakasvatustoodangu väärtuse 2006. aasta tasemele. Loomakasvatustoodangu väärtus, mis suurenes alates 2004. aastast pidevalt kuni 2008. aastani, langes 2009. aasta piimasektori kriisi mõjul 2004. aasta tasemele.

Toodanguga seotud toetused olid maksimaalsel tasemel 2006. aastal ja on edaspidi vähenenud nii EL-s Ühise Põllumajanduspoliitika (ÜPP) täiendavate otsetoetuste tootmisest lahtisidumise kui ka eelarvevahendite piiratuse tõttu.

Põllumajanduse majandusharu toodangu väärtuse struktuur on muutunud. Kuigi taimakasvatustoodangu osatähtsus jäi 2009. aasta esialgsetel andmetel 2008. aasta tasemele (37,9%), vähenes loomakasvatustoodangu osatähtsus 2,6 protsendipunkti (pp) võrra ning moodustas 48,7% (tabel 12).

2009. aasta esialgsetel andmetel suurenes **taimikasvatuses** kõige enam värske puuvilja ja marjade kogusaak (77%). Soodsa kasvuaasta tulemusel oli õuna- ja pirnisaak 2,4 korda suurem kui 2008. aastal. Oluliselt suurenes ka õlikultuuride (22%) ja kartuli (11%) kogusaak. Teravilja kogusaak jäi 2008. aasta tasemele, kuid söödakultuuride kogusaak vähenes 8%.

Siiski mõjutas oluliselt taimakasvatustoodangu väärtuse kujunemist kõikide kokkuostuhindade langus. Kõige enam langesid teravilja (31,3%) ja kõige vähem puuviljade hinnad (12,4%). Rapsi osteti kokku veerandi ning kartulit peaaegu viiendiku võrra madalama hinnaga kui eelmisel aastal.

Tabel 12. Põllumajanduse majandusharu toodangu struktuur (alushinnas) aastatel 2004-2009, %-des

	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Taimikasvatustoodang	34,7	37,7	37,0	48,1	37,4	37,9
Loomakasvatustoodang	55,7	51,2	51,8	43,1	51,3	48,7
Põllumajanduslikud teenustööd	1,8	2,1	1,8	1,6	2,8	3,1
Lahutamatu mittepõllumajanduslik kõrvaltootmine	7,9	9,0	9,4	7,2	8,5	10,3
Põllumajanduse majandusharu toodang alushinnas	100	100	100	100	100	100
Vahetarbimine	57,5	59,8	58,7	56,3	66,8	70,0
Brutolisandväärts	42,5	40,2	41,3	43,7	33,2	30,0

* 2009. aasta esialgsed andmed

Allikas: PM

Toodangu väärtuse hindamisel võetakse arvesse varude väärtuse muutus aasta jooksul, toodangu kasutamine põllumajandusliku majapidamise siseselt ja müük. Saagi ja kokkuostuhindade muutuste tulemusel vähenes **taimikasvatustoodangu väärtus** alushinnas³ 2009. aasta esialgsel andmetel 15,4%, sh toodangu kogus vähenes 4,2%, tootjahinnad langesid keskmiselt 10,2% ning tootetoetused vähenesid 38,2%, moodustades toodangu väärtusest vaid 4,1%.

Kõige enam vähenes 2009. aasta esialgsel andmetel söödakultuuride väärtus (37%), mis on tingitud peamiselt toodangu varude väärtuse vähenemisest. Kartuli, teravilja ja tehniliste kultuuride väärtuse vähenemine jäi alla 10%. Hoolimata hindade langusest oli 2009. aasta hea puuviljakasvatusele, kus kogutoodangu väärtus suurenes üle 27%.

Kõige suurema osa taimikasvatustoodangu väärtusest moodustasid teraviljad (37%), tehnilised kultuurid (18%), söödakultuurid (17%), värske köögi- ja aedvili ning istikud (16%) (joonis 15). Kõige enam vähenes 2009. aastal söödakultuuride osatähtsus - 6 pp. Võrreldes 2004. aastaga on kõige enam suurenenud tehniliste kultuuride, kuhu kuuluvad raps, rüps, muud õliseemned ja proteiinikultuurid (kaunviljad), osatähtsus - 8 pp võrra.

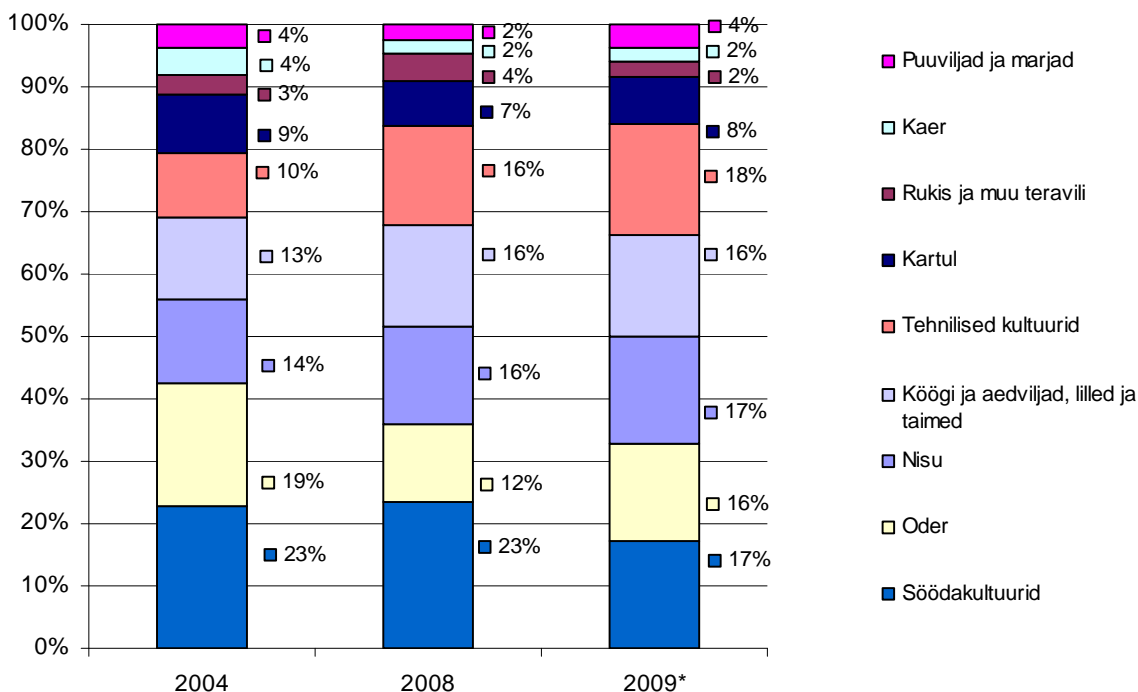
Loomakasvatuses suurenes 2009. aasta esialgsel andmetel võrreldes eelmise aastaga kõige enam linnukasvatuse toodang (12%) ja munade toodang (18%). Veiseliha toodang vähenes 18% ja piima toodeti 3% vähem.

Loomakasvatustoodangu tootjahind langes ca 20%, mis oli tingitud peamiselt piima kokkuostuhinna (29,2%) langusest. Langesid ka sea- (3,8%) ning linnuliha (14,4%) tootjahinnad. Veise- ja lambaliha kokkuostuhinnad tõusid 3%.

Loomakasvatussaaduste toodangu koguste ja kokkuostuhindade muutused tingisid **loomakasvatustoodangu väärtuse** vähenemise alushinnas⁴, kus arvesse võetakse nii tapetud loomade eluskaal kui ka elusmassi-iive ja loomakasvatussaadused ning tootmisega seotud toetused, võrreldes 2008. aastaga 20,7%, sh toodangu kogus vähenes 1,8%, tootjahinnad langesid 19,2% ja tootmisega seotud toetused vähenesid 35,3%, moodustades loomakasvatustoodangust vaid 0,6%.

³ Koos põllukultuuri kasvatamise täiendava otsetoetusega ja energiakultuuritoetusega

⁴ Koos ammlehma ja ute kasvatamise täiendava otsetoetusega

Joonis 15. Taimekasvatustoodangu väärtuse struktuur aastatel 2004, 2008 ja 2009*, %

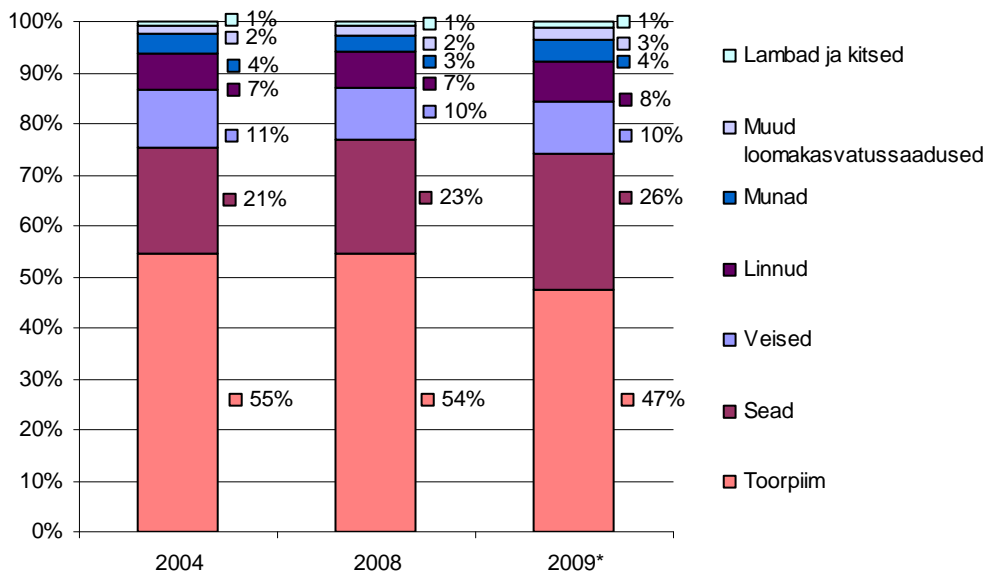
Allikas: PM

Kõige enam mõjutas loomakasvatustoodangu väärtuse langust piima kogutoodangu väärtuse vähenemine (30,9%). Oluliselt vähenes ka veiste kogutoodangu väärtus (19,8%). Sigade ja lindude kogutoodangu väärtus vähenes 6,9%. Suurenes ainult munade kogutoodangu väärtus (1,7%).

Loomakasvatustoodangu väärtusest moodustas kõige suurema osa veise ja piima toodangu väärtus (57%), kuigi võrreldes 2008. aastaga vähenes see 7 pp toorpiima väärtuse vähenemise tõttu. Toorpiima väärtus moodustas aastatel 2004-2008 üle poole loomakasvatustoodangu väärtusest, kuid 2009. aastal vaid 47%. Samal ajal suurenes seakasvatuse osatähtsus 4 pp (joonis 16) ning moodustas loomakasvatustoodangust veerandi.

Vahetarbimine kajastab kõikide tootmisprotsessis sisendina kasutatud kaupade ja teenuste (muutuvkulude) väärtust. Vahetarbimise väärtuseks kujunes 2009. aastal 6,11 mld krooni, mis perioodil 2004-2009 vähenes 2009. aasta esialgsetel andmetel esimest korda ja seda võrreldes 2008. aastaga 12,4%.

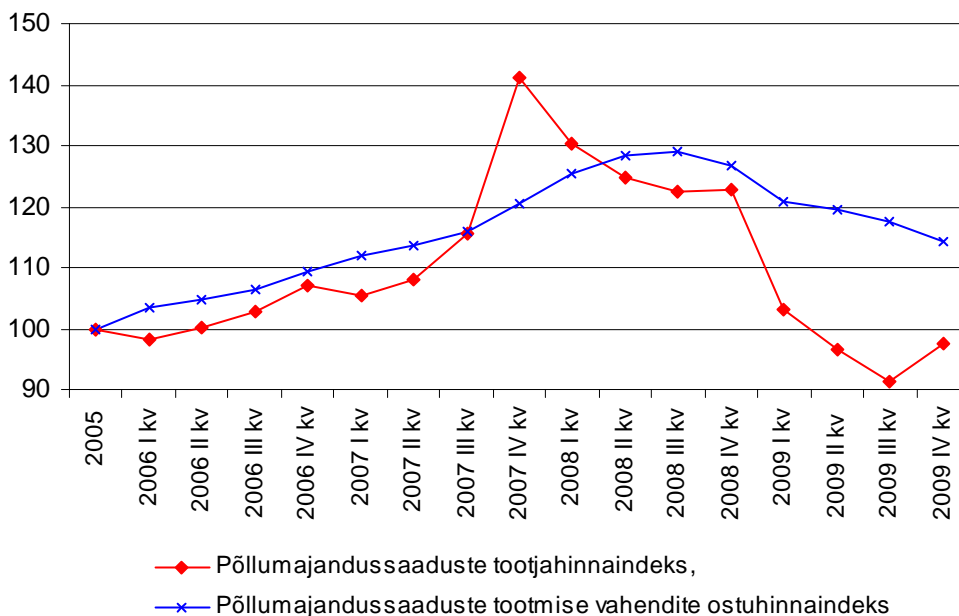
Sisendite hinnalangus oli väiksem kui toodangu kokkuostuhindade langus (joonis 17), mistõttu suurenes vahetarbimise osatähtsus põllumajanduse majandusharu toodangus 70%ni, mis on kõrgeim alates 2004. aastast (tabel 12). Seega jäi põllumajandustootjatele 2009. aastal vaid 30% toodangu väärtusest kulumi ja tootmistegurite kasutamise katmiseks ning investeeringute tegemiseks. Samas 2007. aastal, mil vahetarbimine moodustas vaid 56,3%, oli brutolisandväärtuse osatähtsus 43,7%.

Joonis 16. Loomakasvatustoodangu väärtuse struktuur aastatel 2004, 2008 ja 2009*, %

Allikas: PM

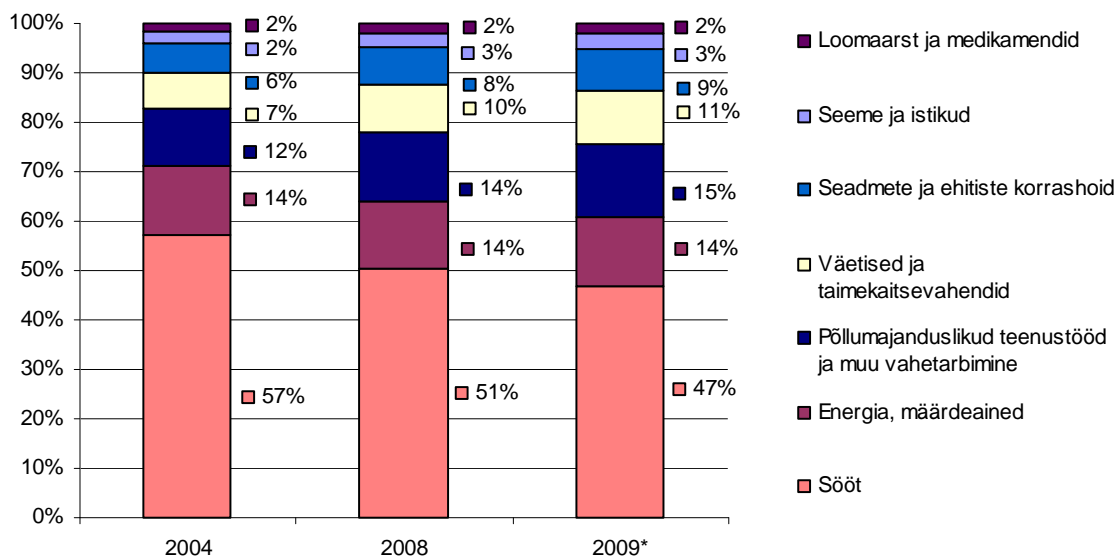
Võrreldes 2008. aastaga vähenesid kõik muutuvkulud, va elekter ja ehitiste korrashoid. Enim vähenesid kulud söödale (19%).

Joonis 17. Põllumajandussaaduste tootjahinnaindeksi ja põllumajandussaaduste tootmise vahendite ostuhinnaindeksi muutus aastatel 2006-2009 (kvartalid, 2005=100)

Sarnaselt eelmistele aastatele moodustas kõige suurema osa ka 2009. aasta vahetarbimises (joonis 18) sööt (47%), energia (14%) ning põllumajanduslikud teenustööd ja muu vahetarbimine (15%).

Joonis 18. Vahetarbimise struktuur 2004, 2008, 2009* aastal, %

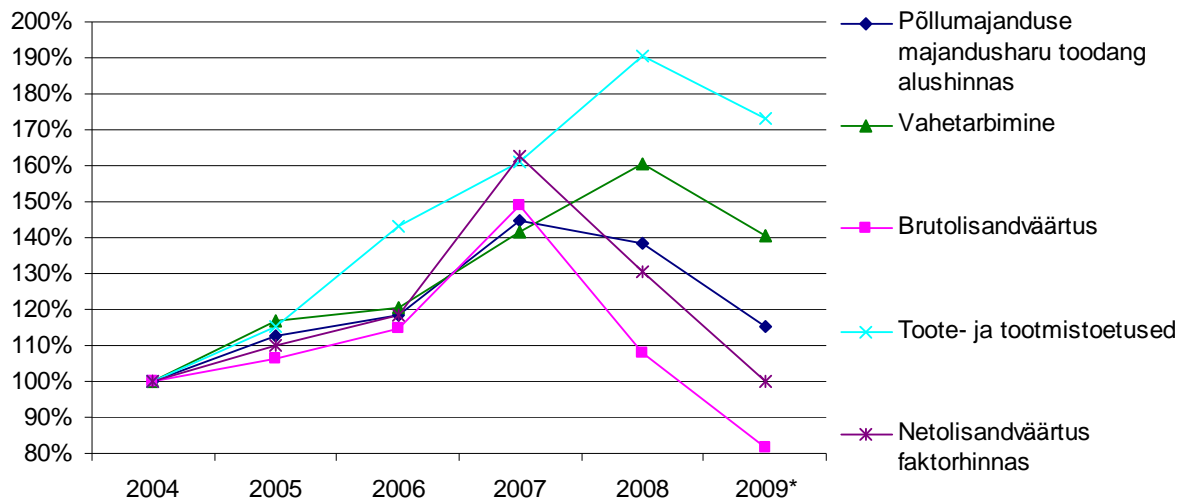
2009. aasta esialgsetel andmetel kujunes põllumajanduse majandusharu **brutolisandväärtuseks** 2,6 mld krooni, mis jääb 2003. aasta tasemele. Kuna põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus vähenes 4 pp võrra enam kui vahetarbimise väärtus, vähenes brutolisandväärtus võrreldes 2008. aastaga 25%. Brutolisandväärtuse vähenemine võrreldes 2008. aastaga, mil väärtus vähenes 28%, siiski aeglustus.

Lisaks vähenesid 2009. aastal tootmistoetused⁵ 6%, mistõttu tootmisteguritulu (netolisandväärtus faktorhinnas koos tootmistoetustega ja ilma muude maksudeta), mis mõõdab hüvitust kõigile kasutatud tootmisteguritele (maa, töö, kapital), vähenes 23% ning jäi 2004. aasta tasemele.

Põllumajandussektori majandustulemused aastatel 2004-2009

EL-ga liitumisjärgsel perioodil - aastatel 2004-2009 toimunud muutusi Eesti põllumajandustootmise majandustulemustes iseloomustab erakordselt kiire kasv aastatel 2004-2007 ja sellele järgnenud järsk langus 2008-2009 aastatel (joonis 19).

⁵ Ebasoodsamate piirkondade toetus, põllumajanduslik keskkonnatoetus, põllumajandusmaa metsastamistoetus, elatustalude kohanemise toetus, Natura 2000 põllumajandusmaa kohta antav keskkonnavalaste kitsendustega piirkondade toetus, põllumajandusliku tegevusega alustava noore ettevõtja toetus, ühtne pindalatoetus, tootmise kohustusest lahtiseotud täiendavad otsetoetused ja muud riiklikud toetused on arvestatud tekkepõhist arvestusprintsipi kasutades vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 138/2004 kehtestatud nõudeid

Joonis 19. Põllumajanduse majandusharu toodangu (alushinnas), vahetarbimise, brutolisandväärtuse, toote- ja tootmistoetuste ning netolisandväärtuse faktorhinnas muutus aastatel 2004-2009 (2004 = 100)

2004. aastal mõjutas majandustulemusi EL-ga liitumine ja sellega kaasnenud toetuste suurenemine ning müügihindade tõus (piima kokkuostuhind tõusis 33,2%), mis tõi kaasa ka ettevõtjatulu märkimisväärse suurenemise. 2005. aastal areng enam nii kiire ei olnud. Tulukuse näitajate tõusu aeglustas sisendhindade, eelkõige kütuse ja elektrienergia hinna kiire tõus, mis suurendas ka söötadele tehtavaid kulusid. 2006. aastal tulukuse näitajad langesid, kuna sisendhinnad tõusid keskmisest 6,2%, kuid tootjahinnad vaid 2,9%. 2007. aastal suurenes ettevõtjatulu taimekasvatustoodangu suurenemise ja põllumajandustoodete hinnatõusu (13%) tõttu enam kui kolmandiku võrra. Põllumajandustoodete hind tõusis 1 pp võrra rohkem kui tootmiseks kasutatud sisendite hind (keskmiselt 12%). 2008. aastal viis ülemaailmne majanduskriis ja sellest tulenevalt põllumajandustoodete hinnalangus II poolaastas ning ebasoodsad ilmastikutingimused koristusperioodil põllumajanduse sissetulekute vähenemiseni. Põllumajandustoodete hind langes keskmiselt 6,7%, samal ajal kui sisendite keskmine hinnatõus ulatus 13,2%ni. Siiski jäi põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus 2006. aastast kõrgemale tasemele. 2009. aastal süvenes majanduskriis ja eriti mõjutas see piimasektorit. Põllumajandustoodete hinnalangus jätkus ja ulatus 15%ni. Ka sisendite hinnad langesid, kuid aeglasemalt (langus 7,1%). Brutolisandväärtus jäi 4% kõrgemale tasemele kui 2003. aastal ja netolisandväärtus faktorhinnas veidi (0,2%) alla 2004. aasta taseme. Peale tõusu aastatel 2004-2007 on põllumajanduse tulukus viimasel kahel aastal oluliselt vähenenud. Turult saadava tulu osatähtsuse vähenemist ei ole suutnud tasakaalustada ka määratud toetuste maht. Seetõttu jäi 2009. aastal (esialgsel andmetel) tööjõu-, rendi- ja intressikulude katmiseks ning põllumajandustootja sissetulekuks vaid 4% enam vahendeid kui 2004. aastal. Hoolimata majanduslangusest on esialgsel andmetel 2009. aasta põllumajanduse majandusharu toodangu väärtus võrreldes 2004. aastaga 16% ja vahetarbimise väärtus 41% suurem. Brutolisandväärtus oli kõrgeimail tasemel 2007. aastal, kuid hakkas seejärel langema ning oli 2009. aastal 16% alla 2004. aasta ehk ELga liitumisaasta taset. Seoses põllumajandustootjatele makstavate ühtse pindalatoetuse, täiendavate otsetoetuste ja Maaelu Arengukava (MAK 2004-2006 ja MAK 2007-2013) toetuste (v a investeeringutoetused) taotlemisvõimaluste laienemisega on toote- ja tootmistoetused kokku perioodil 2004-2008 suurenenud 1,9 korda, kuid 2009. aastal vähenes määratud toetuste maht võrreldes 2008. aastaga 9,1%.

4.2 Otsetoetused ja täiendavad otsetoetused 2004-2009

Otsetoetusi ja täiendavaid otsetoetusi makstakse EL ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) I samba raames. 2008. aastal läbi viidud ÜPP „tervisekontrolli“ tulemusel kohaldatakse otsetoetuste puhul nõukogu määrust (EÜ) nr 73/2009, mis muutis kehtetuks varasema nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003. Toetuskavade puhul, mida kohaldati veel ainult 2009. aastal nt energiakultuuri toetus, kehtis veel nõukogu määrus (EÜ) nr 1782/2003.

EL-s on võimalik otsetoetusi maksta kahe skeemi alusel – ühtset otsemakset või ühtset pindalatoetust rakendades. Ühtse otsemakse skeemi (*Single Payment Scheme*) rakendavad kõik EL-15 riigid ning uutest liikmesriikidest ka Sloveenia ja Malta. Ühtse pindalatoetuse skeemi (*Single Area Payment Scheme*) koos täiendavate otsetoetustega saavad rakendada ainult uued liikmesriigid. Ühtne pindalatoetus on lihtsustatud skeem, kus EL eelarvevahenditest eraldatav otsetoetuste kogusumma jagatakse taotlemise aastal heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes olevate toetusõiguslike põllumajandusmaa hektarite arvuga. EL vahenditest makstav otsetoetuste tase on arvatud vastavalt 30. aprillil 2004. aastal EL-s kehtinud toetustele ja liikmesriigile määratud toetusõigustele ning see summa suureneb aasta-aastalt jõudes 2013. aastal 100%-ni. 2009. aastal maksti Eestis ühtset pindalatoetust 60% tasemel ja täiendavaid otsetoetusi sai juurde maksta üldreeglina 90% tasemeni.

Täiendavaid otsetoetusi makstakse riigieelarvest, va aastad 2004-2006, kui selleks sai kasutada osaliselt ka MAK 2004-2006 vahendeid. Täiendavate otsetoetuste osas tehti oluline muudatus 2007. aastal, kui lõppes EL-15 ülemineku periood ühtse otsemaksete skeemi rakendamisele ja seega võib kõiki tootmisega seotud otsetoetusi EL-27 liikmesriigis rakendada ühesugusel tasemel. Kui aastatel 2004-2006 maksti Eestis täiendavaid otsetoetusi põllumajanduskultuuride, veiste, piimalehmade ja ürtede kasvatamise eest, siis 2007. aastal otsustati, võttes arvesse nõukogu määruses (EÜ) nr 1782/2003 artiklites 66-68 antud võimalusi, maksta täiendavat otsetoetust põllukultuuride, ammalehmade ja ürtede kasvatamise eest. Sarnane skeem kehtis ka 2009. aastal, kuid ÜPP „tervisekontrolli“ tulemusel otsustati alates 2010. aastast enam mitte maksta põllukultuuride kasvatamisega seotud toetust.

Ülejäänud täiendavad otsetoetused seoti taotlemise aasta tootmise kohustusest lahti ja taotlejale jäi vaid kohustus tegeleda mistahes põllumajandusliku tegevusega (st kasvatada põllumajanduslooma või -kultuuri ja hoida tema kasutuses olevat põllumajandusmaad heades põllumajandus- ja keskkonnatingimustes). Sarnaselt 2008. aastale rakendati ka 2009. aastal viit taotlemise aasta tootmise kohustusest lahtiseotud täiendavat otsetoetust – põllumajanduskultuuride, heinaseemne, veiste loomühikute, piima tootmiskvoodi alusel makstav ja ute täiendav otsetoetus.

Aastatel 2007-2009 rakendati Eestis ka EL eelarvest rahastatavat energiakultuuride toetuse skeemi, mis kaotati ÜPP tervisekontrolli käigus ja seega tehakse viimased väljamaksed 2010. aastal.

Ühtset pindalatoetust (ÜPT) ja täiendavaid otsetoetusi on Eestis makstud kuus aastat, energiakultuuritoetust 2 aastat. Kuigi Eesti riigieelarvest oli 2009. aastal täiendavaid otsetoetusi võimalik maksta 42% vähem kui 2008. aastal, jäi otsetoetuste ja täiendavate otsetoetuste kogusumma vaid 10% eelmisest aastast madalamaks. Vastavad määratud summad on esitatud tabelis 13.

Tabel 13. Otsetoetuste ja täiendavate otsetoetuste määratud summad aastatel 2004-2009 (mln krooni)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Otsetoetused kokku	332,17	431,96	532,44	630,96	795,80	959,77
Ühtne pindalatoetus (EL eelarve)	332,17	431,96	532,44	630,96	790,16	946,6
Energiakultuuritoetus (EL eelarve)	x	x	x	x	5,69	13,17
Täiendavad otsetoetused kokku	394,81	338,26	529,10	691,46	760,86	444,24
Põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus (EL ja EE eelarve)	205,04	160,36	292,32	x	x	x
Põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	x	x	x	214,03	213,94	122,56
Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus	x	x	x	103,32	116,52	75,37
Heinaseemne täiendav otsetoetus	x	x	x	x	0,80	0,81
Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus	76,85	7,52	13,60	20,57	28,14	17,54
Veise kasvatamise täiendav otsetoetus		55,25	59,15	x	x	x
Veiste lü alusel makstav täiendav otsetoetus	x	x	x	93,28	113,92	69,79
Piimalehma kasvatamise täiendav otsetoetus	108,79	109,66	157,51	x	x	x
Piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus	x	x	x	252,17	276,80	150,45
Ute kasvatamise täiendav otsetoetus	4,13	5,47	6,53	8,09	8,90	5,99
Ute täiendav otsetoetus	x	x	x	x	1,85	1,73
Kokku otsetoetused ja täiendavad otsetoetused	726,98	770,22	1061,54	1322,41	1556,70	1403,82

Allikas: PRIA, PM

ÜPT-d määrati taotlejatele 2009. aastal 946,6 mln krooni, mis on 19,8% enam kui 2008. aastal, ja 2,8 korda enam kui 2004. aastal. Energiakultuuritoetust määrati energiakultuuride kasvatajatele 13,2 mln krooni, mis on 61% enam kui eelmisel aastal. Täiendavateks otsetoetusteks määrati 2009. aastal 444,2 mln krooni, mis moodustab 32% kogu otsetoetuste summast ja on 42% vähem kui 2008. aastal.

Tabel 14. Otsetoetuste ja täiendavate otsetoetuste lubatavad toetustasemed 2009. aastal

	Maksimaalne toetuse tase 2009. aastal	Toetuse õigused, baaspinnad, ajaloolised referentsid
1) ühtne pindalatoetus	60%	800 000 ha
2) energiakultuuritoetus	45 euro/ha	2 000 000 ha kogu EL27
3) põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	25%	362 827 ha
4) põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus	65%	2006. aastal kindlaksmääratud hektarid ¹
5) heinaseemne täiendav otsetoetus	90%	2006. aastal kindlaksmääratud hektarid ¹
6) ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus	90%	13 416 ammlehma
7) veiste loomühikute (lü) alusel makstav täiendav otsetoetus	90%	2007. aastal toetussõiguslikuks tunnistatud veiste lü-d või 2006. aasta kindlaksmääratud lü-d ²
8) piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus	100%	31. märtsi 2007. aasta määratud piima tootmiskvoot ²
9) ute kasvatamise täiendav otsetoetus	50%	48 000 utte
10) ute täiendav otsetoetus	50%	2008. aastal toetuse määramise otsuses toodud uttede arv või 2007. aastal kindlaks määratud uttede arv ²

1- vastavalt põllumajandusministri 10. aprilli 2008. aasta määrusele nr 30 „Ühtse pindalatoetuse, põllukultuuri kasvatamise ja põllumajanduskultuuri ja heinaseemne täiendava otsetoetuse saamise nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord” § 9 ja § 10

2- vastavalt põllumajandusministri 22. veebruari 2008. aasta määrusele nr 15 „Loomakasvatuse täiendava otsetoetuse saamise täpsemad nõuded ning toetuse taotlemise ja taotluse menetlemise täpsem kord” § 3, § 4, ja §5. Allikas: PM

Täiendavatest otsetoetustest määrati 2009. aastal 55% loomakasvatusele ja 45% taimekasvatusele. 2004. aastal olid osatähtsused vastavalt 32% ja 68%.

Kokku määrati otsetoetusteks 2009. aastal 1403,82 mln kr ja seda on 10% vähem kui 2008. aastal, kuid siiski 1,9 korda enam kui 2004. aastal.

ÜPT, energiakultuuritoetuse ja täiendavate otsetoetuste maksimaalsed toetustasemed, toetuse õigused, baaspinnad ja ajalooliste referentside kehtestamise alused on esitatud tabelis 14. Kui nimetatud toetuse õiguste maht ületatakse, vähendatakse ühikumäärasid võrdeliselt kõigil taotlejatel.

ÜPT ja täiendavate otsetoetuste saamise täpsemad nõuded ning toetuse ja taotluse menetlemise korra kehtestab põllumajandusminister vastavate määrustega. Igal aastal kehtestab põllumajandusminister oma käskkirjaga igale täiendavale otsetoetusele ühikumäära, mis on esitatud tabelis 15. Energiakultuuri ühikumäär 45 euro/ha (704,1 kr/ha) on kehtestatud nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 art 88 alusel ja seda vähendatakse kui EL-27s tagatud maksimumpindala (2,0 mln ha) toetuse taotlemisel ületatakse. Seda on tehtud 2007. aastal.

Tabel 15. Otsetoetuste ja täiendavate otsetoetuste ühikumäärad 2004-2009

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ühtne pindalatoetus (kr/ha)	414,00	526,65	659,80	759,72	932,61	1107,79
Energiakultuuritoetus (kr/ha)	x	x	x	495,25	704,10	704,10
Põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus (kr/ha)	632,80 ¹	470,20	836,90	x	x	x
Põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus (kr/ha)	x	x	x	588,00	538,50	312,00
Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus (kr/ha)	x	x	x	292,47	340,80	231,40
Heinaseemne täiendav otsetoetus (kr/ha)	x	x	x	x	579,20	565,70
Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus (kr/veis)	1084 (koef 1,4)	1364,00	1784,80	1889,00	2013,00	997,60
Veise kasvatamise täiendav otsetoetus (kr/koef 1)	774,30	791,80	759,90	x	x	x
Veiste loomühikute alusel makstav täiendav otsetoetus (kr/lü)	x	x	x	1230,00	1525,00	938,65
Piimalehma kasvatamise täiendav otsetoetus	1065 kr/lehm ²	1029,34 kr/lehm	0,26 (kr/kg)	x	x	x
Piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus (kr/kvoodi kg)	x	x	x	0,40	0,44	0,24
Ute kasvatamise täiendav otsetoetus (kr/utt)	219,30 ³	214,00	221,30	219,00	219,00	143,60
Ute täiendav otsetoetus (kr/utt)	x	x	x	x	53,00	51,45

1 – sertifitseeritud heinaseemnekasvatuse täiendav otsetoetus: kõrrelised 752,32 kr/ha, liblikõielised 1140,44 kr/ha

2 - rahvuslik skeem, maksti enne EL liitumist (2004. aastal)

3 - 2004. a lamba kasvatamise täiendav otsetoetus

Allikas: PM

Otsetoetuste ja täiendavate otsetoetuste taotlejate arvu ja taotletud ühikute kohta aastatel 2004-2009 annab ülevaate tabel 16.

Võrreldes 2004. aastaga on 2009. aastal ÜPT esitatud taotluste arv vähenenud 16% (3 010 taotluse võrra), samal ajal on heakskiidetud pind suurenenud 7% (803 tuh hektarilt 856 tuh hektarile). Kuna baaspinda ületati 2009. aastal 56 tuh ha võrra, vähendati vastavalt ka ÜPT ühikumäära.

Põllukultuuri (kuni 2007. aastani põllumajanduskultuuri) kasvatamise täiendava otsetoetuse heakskiidetud taotluste arv on vähenenud võrreldes 2004. aastaga 26%, kuid pind taotlustel on suurenenud 21%. 2009. aastal ületas põllukultuuride kasvupind Eestile EL liitumislepingus määratud baaspinda peaaegu 30 tuh ha võrra, mille tulemusel selle toetuse ühikumäära samuti vähendati.

Ammlehma kasvatamise täiendava otsetoetuse taotluste ja toetust saanud veiste arvu kasv on jätkuvalt tõusuteel. 2009. aastal oli toetuse taotlejaid 86% ja ammlehma heakskiidetud taotlustel 3,2 korda enam kui 2005. aastal, mil alustati ammlehma kasvatamise täiendava otsetoetuse maksmist eraldiseisva toetusena. Võrreldes 2008. aastaga on suurenenud toetust saanud ammlehmade arv 25,8% ja vastavate taotluste arv 11,3%.

Lambakasvatus arenes vaadeldava perioodi kolmel esimesel aastal oluliselt ja siis stabiliseerus. Võrreldes 2004. aastaga on ute kasvatamise täiendava otsetoetuse heakskiidetud taotluste arv suurenenud veerandi võrra. 2009. aastal oli heakskiidetud taotlusi sama palju kui 2008. aastal, kuid toetust saanud uttede arv on suurenenud 996 ute võrra (2,4%). 2009. aastal oli toetust saanud uttesid 2,2 korda rohkem kui 2004. aastal.

Tabel 16. Otsetoetuste ja täiendavate otsetoetuste heakskiidetud taotluste ja nendel kindlaksmääratud ühikute arv 2004-2009.

		2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ühtne pindalatoetus	Taotluste arv	18 597	18 687	17 884	17 336	17 039	15 758
	Pind (ha)	803 715	824 396	811 603	832 091	848 307	856 204
Energia kultuuritoetus	Taotluste arv	x	x	x	127	174	229
	Pind (ha)	x	x	x	11 568	20 567	24 605
Põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	7 849	7 406	6 749	x	x	x
	Pind (ha)	324 342	341 259	349 453	x	x	x
Põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	6 743	6 585	5 766
	Pind (ha)	x	x	x	364 183	397 415	392 822
Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	6 455	6 191	5 577
	Pind (ha)	x	x	x	353 264	341 906	325 718
Heinaseemne täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	x	52	54
	Pind (ha)	x	x	x	x	1 373	1 425
Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	704	855	1 099	1 176	1 309
	Veiste arv	x	5 523	7 621	10 890	13 982	17 590
Veise kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	6 254	6 920	6 269	x	x	x
	Veiste arv	132 829	221 675	122 755	x	x	x
Veiste lü alusel makstav täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	5 324	5 018	4 770
	lü arv	x	x	x	75 841	74 702	74 353
Piimalehma kasvatamise täiendav otsetoetus**	Taotluste arv	2 627	x*	1 620	x	x	x
	Veiste arv	101 144	106 531	98 970	x	x	x
Piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	1 453	1 433	1 403
	Tootmiskvood, t	x	x	x	630 420	629 089	626 863
Ute kasvatamise täiendav otsetoetus	Taotluste arv	729	879	888	925	914	914
	Uttede arv	18 945	25 616	29 551	36 947	40 825	41 821
Ute täiendav otsetoetus	Taotluste arv	x	x	x	x	832	791
	Uttede arv	x	x	x	x	34 843	33 624

* 2004. a maksti ammlehmadele toetust veise kasvatamise täiendava otsetoetuse raames,

** 2005. a maksti piimalehma kasvatamise täiendavat otsetoetust veise kasvatamise täiendava otsetoetuse ühe osana ja eraldi taotlejate arvu välja ei tooda. 2006. a maksti toetust piima tootmiskvoodi kg kohta, kuid tabelis on esitatud piimalehmade arv.

Allikas: PRIA

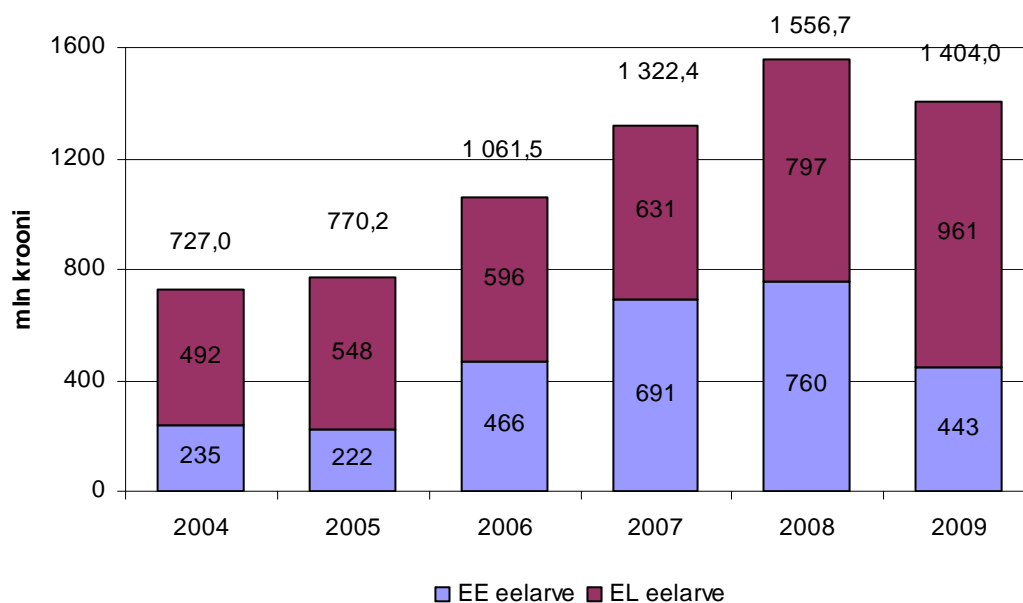
2009. aastal määratud otsetoetuste ja täiendavate otsetoetuste summad ning osatähtsused on toodud tabelis 17. Täpsem jaotus toetuse liikide lõikes on lisas 6, kus on kajastatud heakskiidetud taotlejate arv ning ühikute arv ja makstud summad aastal 2009. Enim määrati põllumajandustootjaile otsetoetusi Lääne-Virumaal (173,0 mln kr ehk 12,3% otsetoetuste kogusummast) ja Järvamaal (140,7 mln kr ehk 10,0%), vähim Hiiumaal (17,5 mln kr ehk 1,2%). Võrreldes 2008. aastaga on toetussummad enim vähenenud Järvamaal (16,8%), seda peamiselt piimatootmiskvoodi alusel makstava täiendava otsetoetuse arvelt (võrreldes 2008. aastaga jättis neli 31. märtsi 2007. aasta seisuga kvoodiomanikku kokku 227 019 kg piimatootmiskvoodiga taotlused esitamata) ja põllukultuuri kasvatamise pinna vähenemise tõttu 1 635 ha võrra.

Tabel 17. Otsetoetused ja täiendavad otsetoetused maakondade lõikes 2009. aastal

Maakond	Määratud summa 2009, kr	Muutus 2009/2008, %	Osatähtsus %
Harju	90 178 767	-3	6,4
Hiiu	17 490 385	-7	1,2
Ida-Viru	42 178 464	-6	3,0
Jõgeva	119 193 934	-13	8,5
Järva	140 664 870	-17	10,0
Lääne	61 561 644	-4	4,4
Lääne-Viru	173 005 405	-12	12,3
Põlva	80 844 101	-13	5,8
Pärnu	122 601 691	-11	8,7
Rapla	94 997 848	-9	6,8
Saare	69 080 289	-8	4,9
Tartu	126 865 237	-10	9,0
Valga	62 802 475	-11	4,5
Viljandi	130 586 997	-6	9,3
Võru	71 931 863	-4	5,1
Kokku	1 403 983 972	-10	100,0

Allikas: PRIA, PM

Kokku on perioodil 2004-2009 määratud otsetoetusi 6,8 miljardit krooni, millest 59% on määratud EL eelarvest ja 41% Eesti riigieelarvest. Joonis 20 kajastab vastavat jaotust aastate lõikes.

Joonis 20. Otsetoetuste ja täiendavate otsetoetuste määramine Eesti ja EL vahenditest aastatel 2004 – 2009 (mln krooni)

Allikas: PM

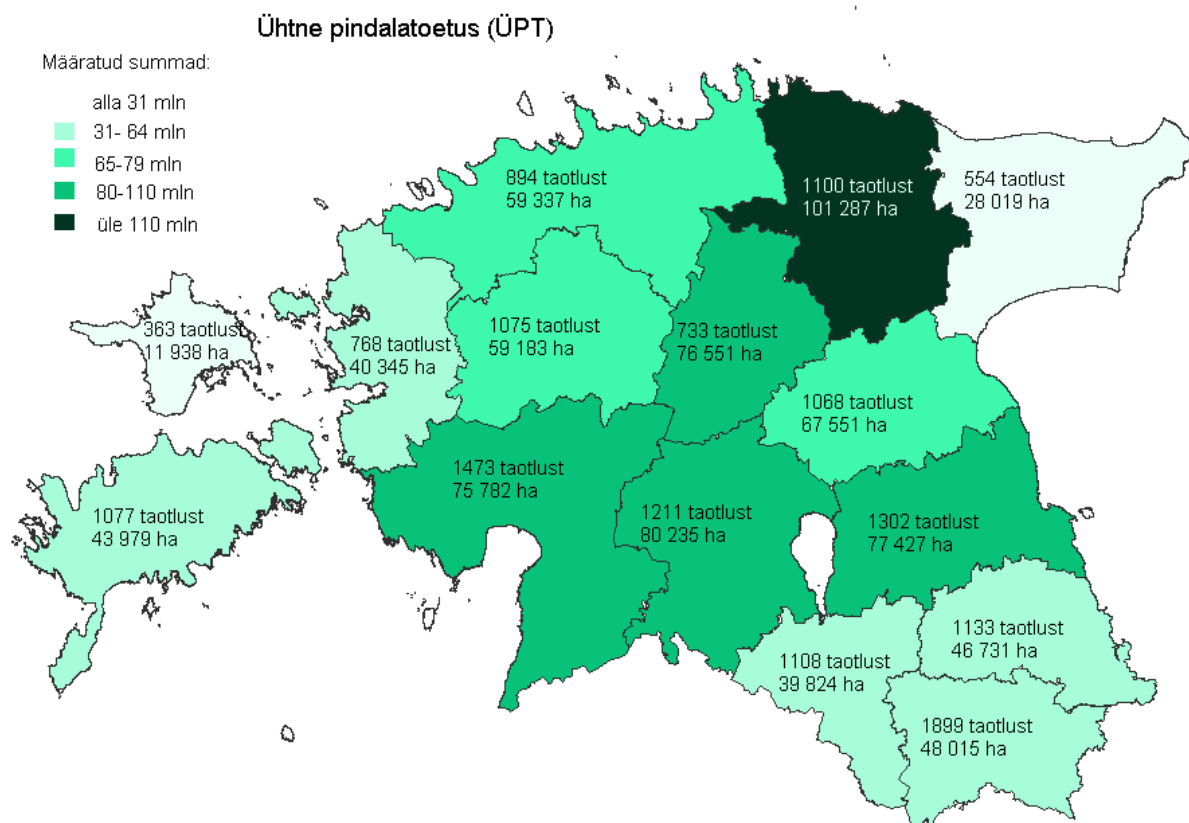

4.2.1 Ülevaade 2009. aastal makstud ÜPT, energiakultuuri ja täiendavatest otsetoetustest

Ühtse pindalatoetuse saamiseks laekus 2009. aastal 15 944 taotlust, mis on 1 287 taotlust vähem kui eelmisel aastal. Heaks kiideti 15 758 taotlust, heakskiidetud pind taotlustel suurenes 1%. Kokku määrati ÜPT 2009. aastal 946,6 mln krooni 856 204 ha kohta (lisa 6). Määratud ÜPT summa suurenes võrreldes 2008. aastaga 19,8%.

Kõige vähem laekus taotlusi Hiiumaal (365), kõige enam Võrumaal (1 920). Võrumaal oli keskmine pind taotluse kohta teiste maakondadega võrreldes kõige väiksem - 25,3 ha. Suurim keskmine pind taotluse kohta oli Järvamaal (99,2 ha). Kõigi maakondade lõikes oli ühe heakskiidetud taotluse kohta keskmiselt 104,4 ha ÜPT tingimustele vastavat põllumajandusmaad. Keskmine pind taotluse kohta on pidevalt suurenenud - 2004. aasta 44,3 hektarilt 2009. aastal 54,3 hektarile ehk 9,2 ha võrra.

Enim määrati 2009. aastal ÜPT Lääne-Virumaa toetusetaotlejaile - 112,0 mln kr, mis moodustab 11,8% määratud kogusummast. Kõige vähem määrati ÜPT Hiiumaale - 13,2 mln kr, mis on vaid 1,4% määratud ÜPT kogusummast. Kuna heakskiidetud pind maakondade lõikes on olnud sarnasel tasemel kogu perioodi vältel, ei ole ka toetussummade maakondlik jagunemine aastate lõikes muutunud. Joonis 21 kajastab heas põllumajanduslikus ja keskkonnaalases korras oleva maa jaotumist maakondade lõikes vastavalt heakskiidetud ÜPT taotlustele.

Joonis 21. ÜPT heakskiidetud taotluste arv, heakskiidetud ha taotlustel ja toetuse määramine maakondade lõikes 2009. aastal

Energiakultuuritoetus

EL-15 alustas energiakultuuritoetuse maksmist 2005. aastal ning 2007. aastal laienes see ka uutele liikmesriikidele. Toetus makstakse hiljemalt taotlemisaastale järgneva

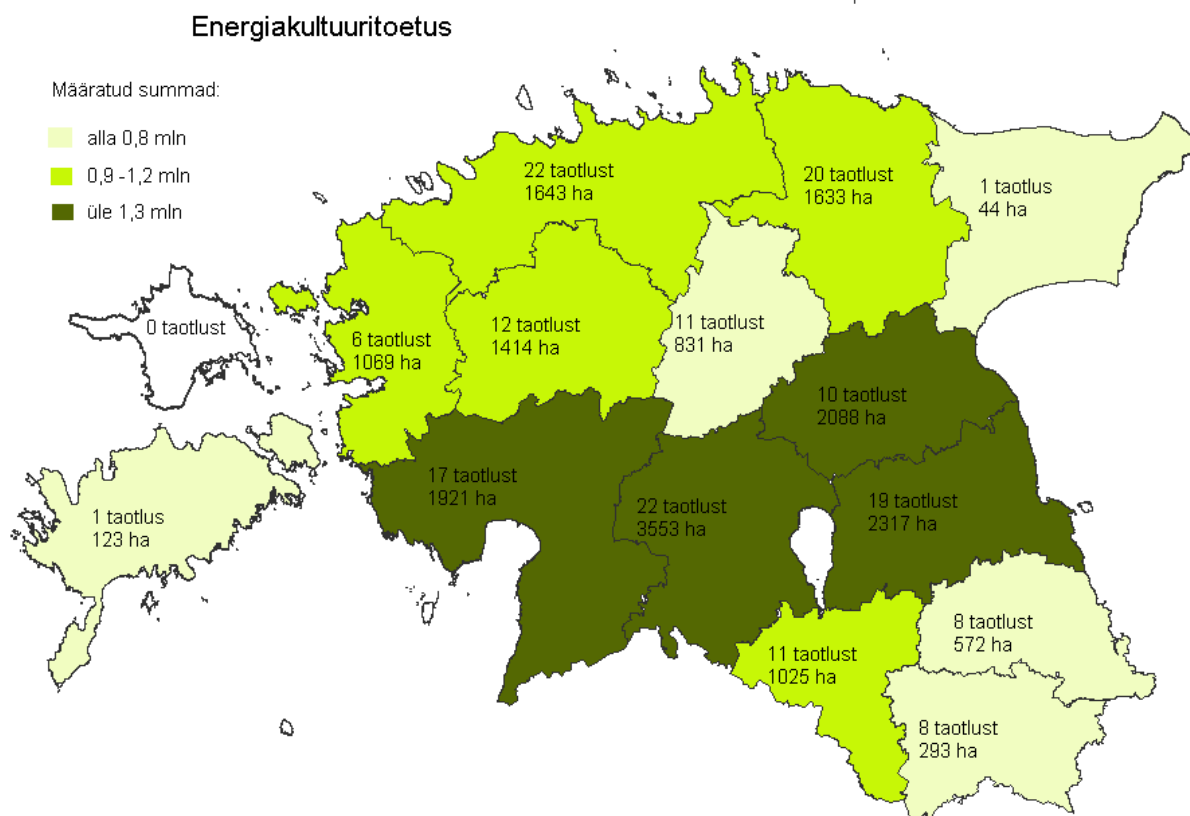
aasta 30. juunil üheaastaste kultuuride eest peale kogu saagi tarnimist ja mitmeaastaste kultuuride eest kõigil vahepealsetel aastatel enne saagi tarnimist.

Energiakultuuritoetust oli võimalik taotleda aastatel 2007-2009. Kokku taotleti 2009. aastal EL-s energiakultuuritoetust 1 889,1 tuh ha kohta, mis on 19% enam kui 2008. aastal. Ka Eestis oli taotletud pind võrreldes 2008. aastaga 18% suurem. Võrreldes 2007. aastaga suurenes energiakultuuritoetuse taotletav pind Eestis 2,1 korda. Energiakultuurina kasvatati 2009. aastal peamiselt rapsi ja rüpsi (98,9% kogu energiakultuuride taotletud pinnast), paju vaid 1,1 ha (0,45%), kaer, nisu, oder, rukis ja päideroog moodustasid ülejäänud 0,65%.

Energiakultuuritoetuse kindlaksmääratud pind oli 2009. aastal EL-s kokku 1 841,9 tuh ha, mis on veerandi võrra rohkem kui 2008. aastal. Eestis suurenes kindlaksmääratud pind võrreldes eelmise aastaga 20%. Kogu EL kindlaksmääratud pinnast moodustas Eesti osa vaid 1,3% (24,2 tuh ha).

2009. aastal esitati energiakultuuritoetuse saamiseks 229 taotlust, enim Viljandimaal (38) ja vähim Saare- ja Ida-Virumaal (1 taotlus), Hiiumaal energiakultuuri toetuse saamiseks taotlusi ei esitatud (lisa 6). Vastav toetussumma määratakse ja makstakse 2010. aastal. Keskmise pind heakskiidetud taotluse kohta oli 2009. aastal 107,4 ha ning suurim pind oli Jõgevamaal (1 184,2 ha) ja väikseim Ida-Virumaal (42,1 ha).

2008. aastal esitasid tootjad 174 taotlust, millest kiideti heaks 168 kogupinnaga 18,5 tuh ha ja nende alusel maksti energiakultuuritoetust 2009. aastal 13,2 mln krooni. Enim määrati toetust Viljandimaal (19,2% kogusummast), vähim Ida-Virumaal (0,2%) - joonis 22.

Joonis 22. Energiakultuuritoetuse taotluste arv, heakskiidetud pind (ha) ja määratud summad maakonniti 2008. aastal.

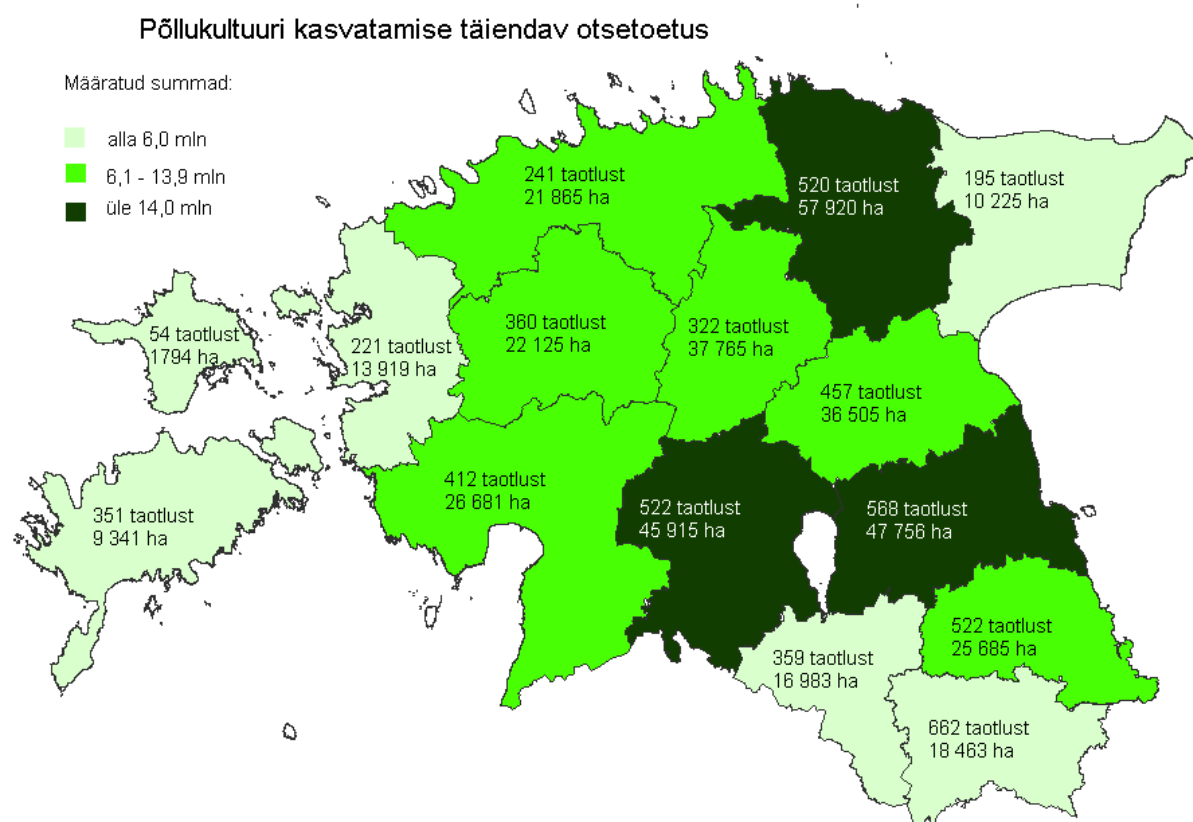
Allikas: PRIA

Põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus on tootmisega seotud toetus ja seda maksti Euroopa Nõukogu määruse (EÜ) nr 1782/2003 IX lisas nimetatud põllukultuuride kasvatamise eest (nisu, rukis, oder, kaer, mais, tatar, hirss, suhkrumais, sojauba, rapsiseemned, herner, põlduba, maguslupiin, linaseeme, linakiu tootmiseks ning kanepil kinnitatud sordid) vähemalt 0,3 ha suurusel põllul, kui taotleja esitas ühtse pindalatoetuse taotluse vähemalt 1 ha toetusõigusliku põllumajandusmaa kohta.

Toetuse saamiseks esitasid põllumajandustootjad 2009. aastal 5 839 taotlust. Esitatud taotlustest kiideti heaks 5 766 ja toetus määrati 392 942 ha eest summas 122,6 mln krooni (lisa 6). Võrreldes 2008. aastaga vähenes heakskiidetud taotluste arv 977 võrra (14,5%) ja hektarite arv 4 593 võrra.

Enim laekus taotlusi Võrumaal (674), vähim Hiiumaal (54). Ühel heakskiidetud taotlusel oli keskmiselt põllukultuuride kasvupinda 68,1 ha, väikseim keskmine pind taotluse kohta oli Saaremaal (26,6 ha) ning suurim Järvemaal (117,3 ha). Keskmine põllukultuuride kasvupind taotluse kohta on võrreldes 2004. aastaga suurenenud 68%. Kõige rohkem määrati põllukultuuri kasvatamise täiendavat otsetoetust Lääne-Virumaa (14,7% kogu toetussummast) ja kõige vähem Hiiumaa põllumajandustootjaile (0,5%).

Joonisel 23 on esitatud kindlaksmääratud põllukultuuride kasvupindalad maakondade lõikes. Enim kasvatatakse põllukultuure Lääne-Viru, Tartu ja Viljandi maakonnas. Kui enamuses maakondades on põllukultuuride all olev toetusõiguslik pind alates 2004. aastast suurenenud, siis viies maakonnas (Ida-Viru, Järva, Lääne-Viru, Pärnu ja Valga) on 2009. aastal vastav pind vähenenud. Kokku on põllukultuuride kasvupind suurenenud võrreldes 2004. aastaga 21%.

Joonis 23. Põllukultuuri kasvatamise täiendava otsetoetuse heakskiidetud taotlused, kindlaksmääratud hektarid ja määratud summad maakondade lõikes 2009. aastal

Allikas: PRIA

Põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetus on taotlemise aastal tootmise kohustusest lahtiseotud toetus. Toetust oli võimalik taotleda ainult nendel põllumajandusega tegelevatel isikutel, kellel oli 2006. aastal põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendava otsetoetuse taotluse menetlemise käigus kindlaksmääratud lävi (ha), mille kohta taotleti 2009. aastal ka ÜPTd.

Kuna toetus on seotud 2006. aasta kindlaksmääratud põllumajanduskultuuride ha arvuga, siis toetuse maakondlik jaotus on säilinud referentsi kehtestamise aasta seisuga. Toetuse saamiseks esitasid põllumajandustootjad 2009. aastal 5 689 taotlust, mis on 9,9% vähem kui eelmisel aastal. Esitatud taotlustest kiideti heaks 5 577 taotlust ja toetus määrati 325 718 ha kohta summas 75,4 mln kr (lisa 6). Enim taotlusi laekus Võrumaal (701), vähim Hiiumaal (64). Pind heakskiidetud taotlustel vähenes võrreldes 2006. aastaga 23 735 hektari võrra (7 %), sellest kõige enam Tartumaal (4 623 ha).

Enim määrati 2009. aastal põllumajanduskultuuri täiendavat otsetoetust Lääne-Virumaa tootjaile - 49 916 ha kohta summas 11,6 mln kr (15,3% kogusummast). Kõige vähem Hiiumaal, vaid 0,4 mln kr (0,5% kogusummast).

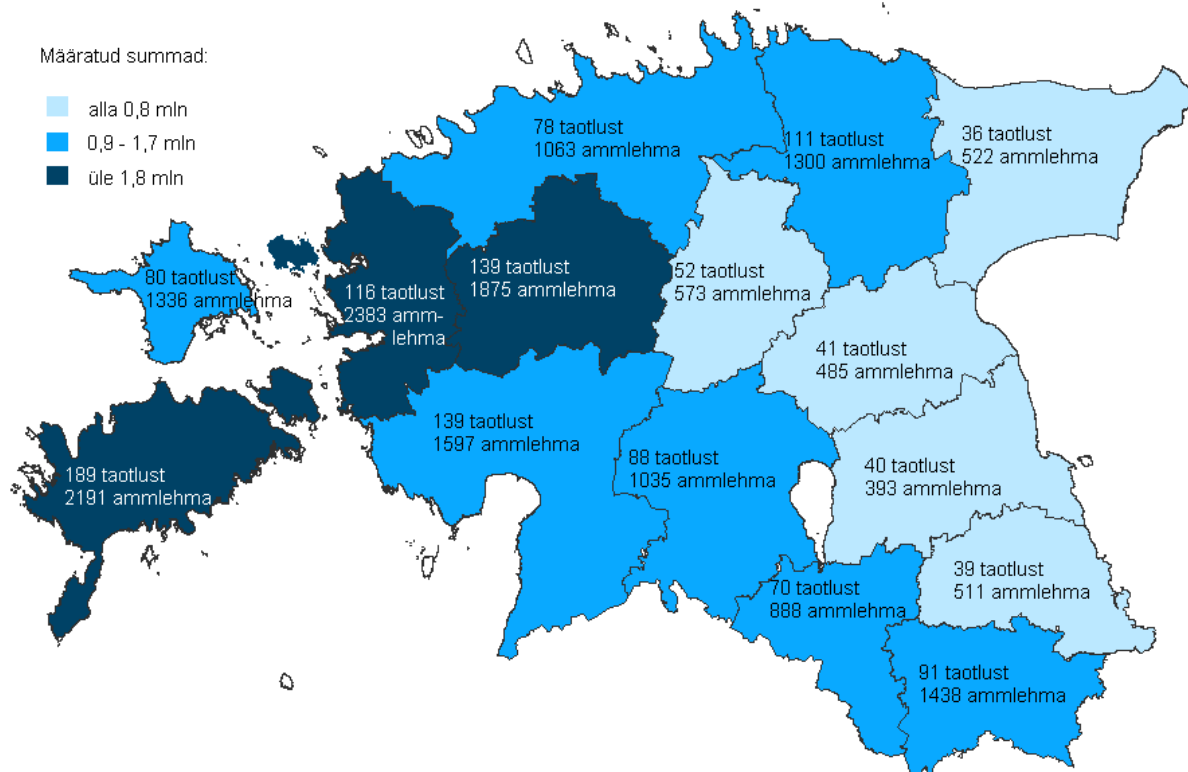
Heinaseemne täiendav otsetoetus on taotlemise aastal tootmise kohustusest lahtiseotud toetus, mille saamiseks pidi taotleja olema põllumajandusega tegelev isik. Toetust oli võimalik taotleda 2006. aastal põllumajanduskultuuri kasvatamise täiendava otsetoetuse taotluse menetlemise käigus kindlaksmääratud heinaseemne ha arvu alusel, mis olid 2006. aastal ka Taimetoodangu Inspeksiooni poolt põldtunnustatud.

Toetuse saamiseks esitasid heinaseemnekasvatajad 2009. aastal 62 taotlust, mis on 18 taotlust ehk 22,5% vähem eelmisel aastal. Heaks kiideti 52 taotlust ja toetus määrati 1 424,7 ha eest summas 806,0 tuh kr (lisa 6). Enim taotleti toetust Tartumaal (14 taotlust) - 31,4% kõigist esitatud taotlustest. Hiiumaal ja Ida-Virumaal ei ole põldtunnustatud heinaseemnepõldusid, mistõttu seal ei ole laekunud ka ühtegi heinaseemne täiendava otsetoetuse taotlust.

Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus on tootmisega seotud toetus ja seda võis taotleda lihatõugu kuuluva ammlehma ja lehmmullika kohta, kelle suhtes olid täidetud kõik identifitseerimise, registreerimise ja märgistamise nõuded. Lihatouks loetakse järgmised tõud: hereford (Hf), limusiin (Li), aberdiin-angus (Ab), šarolee (Ch), šoti mägiveis (Hc), piemont (Pi), hele tõug (Ba), simmental (Si), belgia sinine (Bb), dexter (De), galloway (Ga).

Ammlehma kasvatamise täiendava otsetoetuse saamiseks esitati 2009. aastal 1 318 taotlust ja toetus määrati 1 309 taotlejale 17 590 ammlehma kasvatamise eest kogusummast 17,5 mln krooni (lisa 6). Kõige rohkem esitati taotlusi Saaremaal (189), kõige vähem Ida-Virumaal (37).

Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus

Joonis 24. Ammlehma kasvatamise täiendava otsetoetuse taotlemine ja määramine maakondade lõikes 2009. aastal

Allikas: PRIA

Kõige rohkem ammlehmi, kes vastasid toetuse saamise nõuetele, oli Läänemaal (2 383), kõige vähem Tartumaal (393 ammlehma). Võrreldes 2005. aastaga on ammlehmade ja lehmullikate arv suurenenud 2,8 korda (704-lt 17 590-le). Kõige enam on karjad suurenenud Saaremaal - 1 572 toetusõigusliku looma võrra (3,5 korda). Ka keskmine lihavesikari on selle perioodi jooksul suurenenud: kui 2005. aastal oli keskmiselt ühe taotluse kohta 8 ammlehma, siis 2009. aastal juba 13. Kõige suuremad lihavesikarjad on Läänemaal - keskmiselt 21 looma taotluse kohta, väiksemaid Tartumaal - keskmiselt 10 looma taotluse kohta.

Kõige enam määrati 2009. aastal ammlehma kasvatamise toetust Läänemaa (2,4 mln kr, mis on 13,6% kogu toetuse summast) ja Saaremaa karjakasvatajatele (2,19 mln kr, ehk 12,5% kogu toetuse summast) - joonis 24.

Veiste loomühikute (lü) alusel makstav täiendav otsetoetus on taotlemise aastal tootmise kohustusest lahtiseotud toetus, mida võis 2009. aastal taotleda põllumajandusliku tegevusega tegelev isik temale 2007. aastal veiste lü alusel makstava täiendava otsetoetuse menetlemise käigus toetuse määramise otsuses toodud veiste lü alusel. Toetust võis taotleda ka 2006. aastal veise kasvatamise täiendava otsetoetuse taotluse menetlemise käigus kindlaksmääratud veiste lü alusel ja 2006. aasta ammlehma kasvatamise täiendava otsetoetuse taotluse menetlemise käigus kindlaks määratud piimalehmade lü alusel.

2009. aastal esitasid loomakasvatajad veiste lü alusel makstava täiendava otsetoetuse saamiseks 4 787 taotlust, millest kiideti heaks 4 770. Loomühikute arv heakskiidetud taotlustel oli 74 353. Kokku määrati veise lü alusel makstavat täiendavat otsetoetust

69,8 mln kr (lisa 6). Võrreldes referentsaastaga on lü arv heakskiidetud taotlustel vähenenud 5% ehk 3 513 lü võrra, enim Pärnumaal (457 lü võrra).

Kuna toetus on seotud 2006. aasta veise kasvatamise täiendava otsetoetuse taotluse menetlemise käigus kindlaksmääratud veiste lü, siis toetuse maakondlik jaotus on säilinud referentsi kehtestamise aasta seisuga. Kõige rohkem taotlusi veiste lü alusel makstava täiendava otsetoetuse saamiseks esitati Võrumaal (584), kõige vähem Hiiumaal (129). Keskmiselt oli taotluse kohta 15 lü, kõige enam Järvamaal (38 lü), kõige vähem Võrumaal (5,5 lü). Suurim toetussumma määrati 2009. aastal Lääne-Virumaa karjakasvatajatele - 9,0 mln kr, mis on kogu määratud toetussummast 12,8%. Kõige vähem määrati toetust Hiiumaale - 0,96 mln kr, mis on 1,4% kogu määratud summast.

Piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus on taotlemise aasta tootmise kohustusest lahtiseotud toetus, mida sai 2009. aastal taotleda põllumajandusliku tegevusega tegelev isik talle 31. märtsi 2007. aasta seisuga määratud piima tootmiskvoodi alusel.

Kuna toetus on seotud 31. märtsil 2007. aasta seisuga määratud piima tootmiskvoodiga, siis on toetuse maakondlik jaotus säilinud nimetatud aasta seisuga. Toetuse saamiseks esitasid piimatootjad 2009. aastal 1 406 taotlust ja toetus määrati 1 403 taotlejale 626 863 t piima tootmiskvoodi eest summas 150,5 mln kr (lisa 6). 2009. aastal vähenes heakskiidetud taotluste arv võrreldes referentsaastaga 50 võrra ja heakskiidetud taotlustel olev kvoot 3 557,2 tonni võrra (0,6 %).

Ute kasvatamise täiendav otsetoetus on tootmisega seotud toetus, mida võis taotleda vähemalt kümne ute kohta, kes olid toetuse taotlemise aasta 12. maiks vähemalt ühe aasta vanused ning kelle suhtes olid täidetud kõik identifitseerimise, registreerimise ja arvestuse pidamise nõuded.

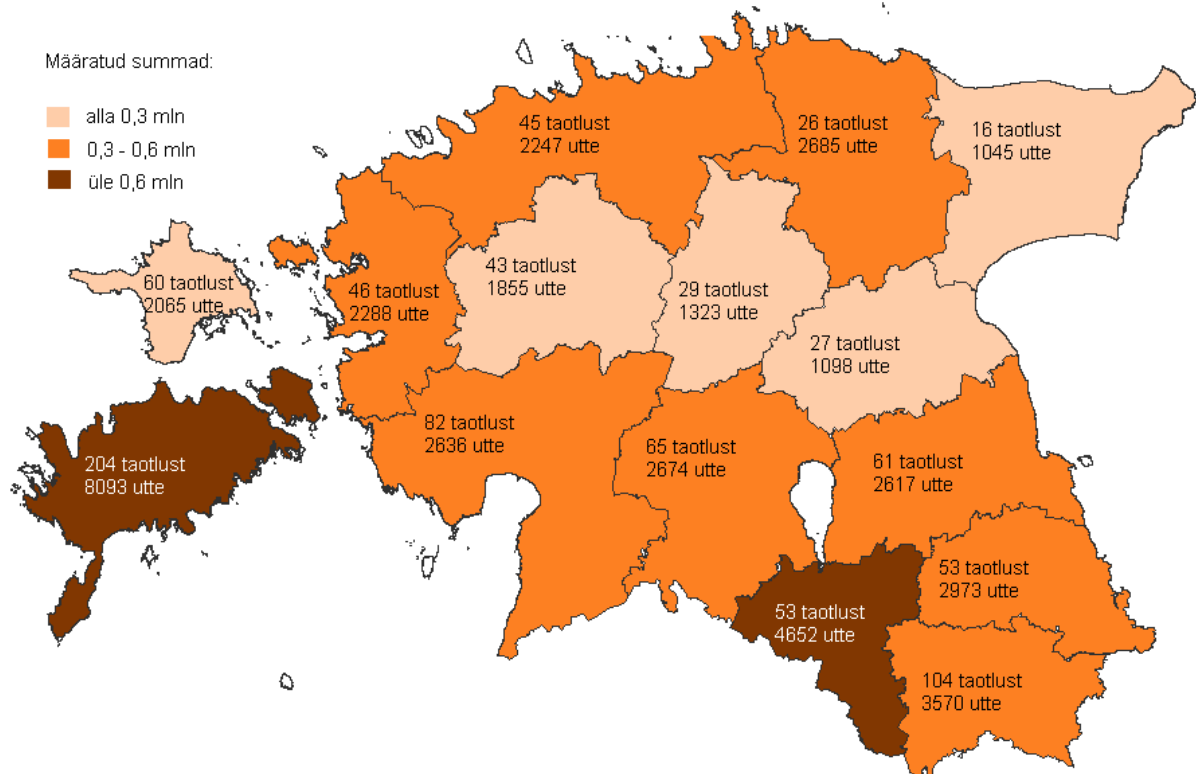
Ute kasvatamise täiendava otsetoetuse saamiseks esitasid lambakasvatajad 2009. aastal 935 taotlust. Toetus määrati 914 taotlejale 41 821 ute kasvatamise eest summas 6,0 mln krooni (lisa 6).

Kõige enam esitati ute kasvatamise täiendava otsetoetuse taotlusi Saaremaal (206), kõige vähem Ida - Virumaal (16) joonis 25.

Peaaegu viiendik kogu toetussummast (19,4%) määrati Saaremaa lambakasvatajatele - 1 161 tuh kr. Kõige vähem määrati ute kasvatamise täiendavat otsetoetust Ida - Virumaale - 150 tuh kr (2,5% kogu toetussummast).

Lambakasvatuse areng on aastatel 2004-2009 Eestis oluliselt arenenud. Võrreldes 2004. aastaga on uttede arv heakskiidetud toetustaotlustel suurenenud 2,2 korda ehk 22 876 ute võrra, enim Saaremaal (4 349). Kui keskmine uttede arv taotluse kohta oli 2004. aastal vaid 26, siis 2009. aastal juba 45. Enim uttesid taotluse kohta oli 2009. aastal Lääne - Virumaal (103), vähim Pärnumaal (32).

Ute kasvatamise täiendav otsetoetus

Joonis 25. Ute kasvatamise täiendava otsetoetuse taotlemine ja toetuse määramine maakondade lõikes 2009. aastal

Allikas: PRIA

Ute täiendav otsetoetus on taotlemise aasta tootmise kohustusest lahtiseotud toetus, mida sai 2009. aastal taotleda põllumajandusliku tegevusega tegelev isik 2008. aastal ute kasvatamise täiendava otsetoetuse menetlemise käigus kindlaksmääratud uttede arvu alusel. Kindlaksmääratud uttede arv pidi olema vähemalt 10. Kui taotleja 2008. aastal ute täiendavat otsetoetust ei taotlenud, kuid taotles ute kasvatamise täiendavat otsetoetust 2007. aastal, võis taotleda ute täiendavat otsetoetust talle 2007. aastal ute kasvatamise täiendava otsetoetuse menetlemise käigus kindlaksmääratud uttede arvu alusel. Ute täiendavat otsetoetust on makstud alates 2008. aastast.

Kuna toetus on seotud 2007. aastal ute kasvatamise täiendava otsetoetuse taotluste menetlemise käigus kindlaksmääratud uttevahetusega, siis on toetuse maakondlik jaotus säilinud nimetatud aasta seisuga. Kokku esitati ute täiendava otsetoetuse taotlusi 2009. aastal 806, millest 791 kiideti heaks 33 624 ute osas, summas 1 730 tuh kr. Ute täiendava otsetoetuse taotlusi kiideti heaks 134 võrra (14%) vähem kui 2007. aastal ja heakskiidetud taotlustel olevate uttevahetuste arv oli 3 323 ute võrra (9%) vähenenud.

Enim laekus 2009. aastal taotlusi Saaremaal (187), mille alusel määrati toetust summas 317,2 tuh kr (18,3% kogu toetussummast). Kõige vähem laekus taotlusi Ida-Virumaalt (14), kuhu määrati toetusi summas 43,2 tuh kr (2,5% kogusummast) – lisa 6.

4.3 Kindlustustoetus

2009. aastal maksti kindlustustoetust teist aastat. Kindlustustoetusega hüvitatakse osaliselt väikese ja keskmise suurusega põllumajandustootjale kindlustusmaksed, mis on tasutud kindlustusandjaga sõlmitud kindlustuslepingu alusel kindlustustoetuse perioodil. Põllumajandustootja võib taotleda kindlustustoetust, kui ta on sõlminud enda valitud kindlustusandjaga kindlustuslepingu, mille esemeks võivad olla kas teraja kaunvili, heinaseeme, õlikultuurid, kartul, köögivili, puuvili, marjad, viljapuud, marjapõõsad, puukooliistandused, dekoratiivtaimed, veised, sead, lambad, kitsed, hobused (va võistlus- ja ratsahobused), kodulinnud ja mesilaspered.

Kindlustatavaks riskiks võib olla loodusõnnetusega võrreldav ebasoodne ilmastikutingimus, näiteks külm, rahe, jää, vihm, põud, äike või tromb, mis hävitab rohkem kui 30% teatava põllumajandustootja keskmisest aastatoodangust (naturaalses väljenduses). Lisaks ka ebasoodne ilmastikutingimus, näiteks külm, rahe, jää, vihm, põud, äike või tromb, mille tulemusel hävib alla 30% taotleja keskmisest aastatoodangust ning/või looma- ja taimehaigused või kahjurite levik.

Olenevalt kindlustatud riskist on kindlustustoetuse määraks kas kuni 80% (juhul kui loodusõnnetusega võrreldav ebasoodne ilmastikutingimus, nagu näiteks külm, rahe, jää, vihm, põud, äike või tromb, mis hävitab rohkem kui 30% taotleja keskmisest aastatoodangust) või kuni 50% (juhul kui ebasoodne ilmastikutingimus, nagu näiteks külm, rahe, jää, vihm, põud, äike või tromb, mille tulemusel hävib alla 30% taotleja keskmisest aastatoodangust või kui kindlustatavaks riskiks on looma- ja taimehaiguste või kahjurite levik) kindlustustoetuse perioodil tasutud kindlustusmaksetest. Kindlustustoetuse perioodiks on kalendriaasta alates kindlustoetuse maksmisele eelneva aasta 15. juunist kuni kindlustustoetuse maksmise aasta 14. juunini.

Taotlusi esitati PRIA-le 2009. aastal 24, mis on 3 taotluse võrra vähem kui eelmisel aastal.

Tabel 18. Kindlustatud loomade arv ja makstud kindlustustoetus 2008. ja 2009. aastal.

	Kindlustatud loomade arv			Toetus, kr		
	2008	2009	+,- 2009/2008	2008	2009	+,- 2009/2008
Šarolee tõugu pullid	4	2	-2	2 925	874	-2 051
Veised	3 214	11 735	+ 8 521	73 258	160 001	+ 86 743
Lehmad	506	1293	+ 787	98 689	29 264	- 69 425
Lihaveised	72	46	-26	12 169	1 868	-10 301
Kariloomad	184	120	-64	472	64	-408
Sead	11 955	2 100	-9 855	30 581	7 929	-22 652
Lambad	771	-	-771	2 724	-	-2 724
Kokku	16 706	15 296	-1 410	220 818	200 000	- 20 818

Allikas: PRIA, PM

Toetust taotleti 2009. aastal 15 296 looma kindlustamise eest, mis on 1 410 looma võrra vähem kui eelmisel aastal. 2008. aastal taotleti toetust kogusummas 220 818 krooni, mis maksti ka selles mahus välja. 2009. aastal taotleti toetust kogusummas 612 768 krooni, aga kuna eelarves oli eraldatud vaid 200 000 krooni, siis vähendas PRIA taotlejatele makstava toetuse suurust võrdeliselt taotluses märgitud kuludega lähtudes toetuse määrast.

Suurim toetussumma läks taotlejale, kes oli maksnud oma loomade kindlustamise eest 397 191 krooni ning ta sai toetust 64 819 krooni. Väikseim toetussumma läks

taotlejale, kes oli maksnud oma loomade kindlustamise eest 406 krooni ning sai toetust 64 krooni.

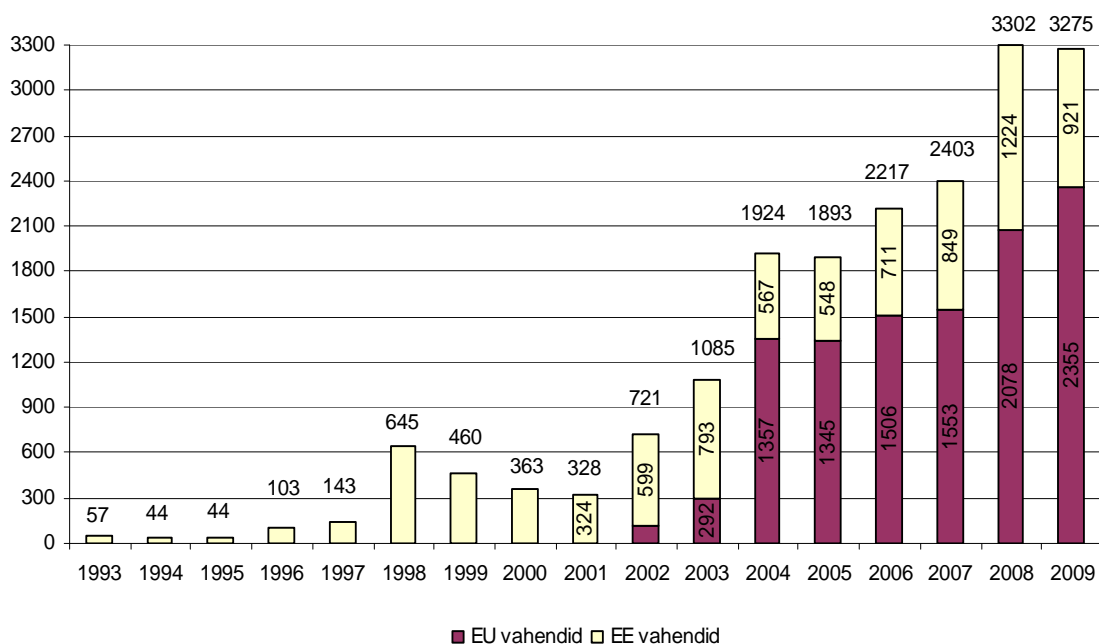
Kuigi kindlustustoetus töötati välja asendamaks looduskahjude hüvitamist, on eelarvelistest piirangutest tulenevalt ka selle vahendeid piiratud.

Kindlustustoetust makstakse ka põllukultuuride kindlustamise eest, kuid Eestis ei ole ükski kindlustusettevõtte sellist toodet välja töötanud, sest see on ajamahukas ja kulukas. Kindlustusseltside Liit on väljendanud arvamust, et nad ootavad riigilt selles selgust ja pikaajalist poliitikat sellise toetuskeemi jätkuvaks rakendamiseks.

4.4 Põllumajandusele, toiduainetööstusele ja maaelu arenguks makstud toetused aastatel 1993-2009

Eestis on toetatud põllumajandust alates 1993. aastast. Aastatel 1993-2000 maksti toetusi ainult Eesti riigieelarvest. Alates 2001. aastast makstakse ka EL eelarvest ja esimeseks programmiks oli SAPARD, mille raames toetati nii põllumajandustootmist, -töötlemist kui ka maaelu arengut.

Kui 1993. aastal toetati põllumajandust 57 mln krooniga, siis 2009. aastaks on summa suurenenud 3,275 mld kroonini (joonis 26), sealjuures on oluliselt laienenud ka toetusesaajate sihtrühm.

Joonis 26. Põllumajandusele, toiduainetööstusele ja maaelu arenguks makstud toetused aastatel 1993-2009, mln kroonides

Alates Eesti liitumisest EL-ga 2004. aasta mais, on Eestis rakendatud EL ühist põllumajanduspoliitikat (ÜPP), mis koosneb kahest sambast. ÜPP I samba raames rakendatakse turule sekkumise meetmeid ehk turukorraldusmeetmeid ja otsetoetusi. ÜPP II samba raames toetatakse maaelu arengut 4 telje raames. I telg on suunatud põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamiseks, II telg keskkonna ja paikkonna parandamisele ning III telg maapiirkondade elukvaliteedi ja maamajanduse mitmekesistamisele. IV telg ehk LEADER⁶ on suunatud kohalike tegevusgruppide toetamisele.

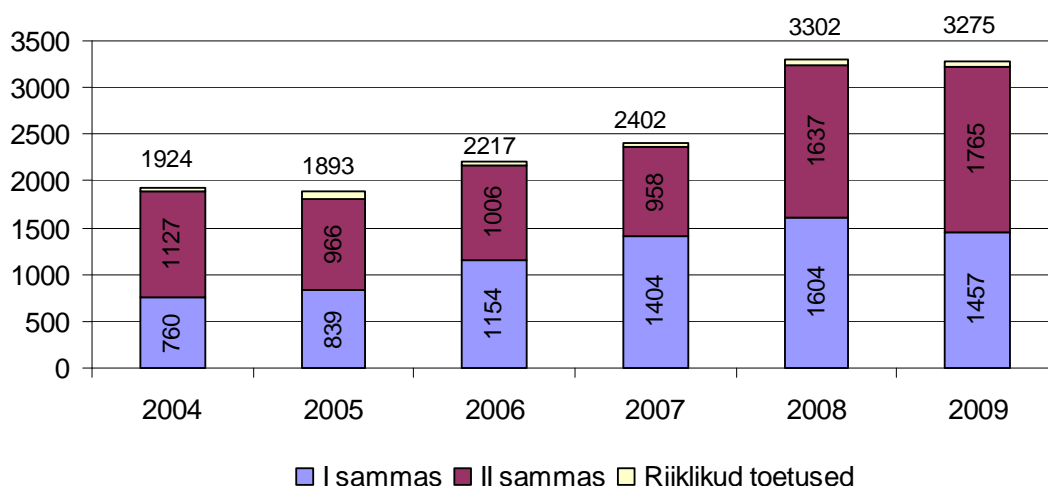
⁶ Prantsuse keeles: „Liaison entre actions de développement rural”.

Võrreldes 2004. aastaga on toetuste kogusumma suurenenud 1,8 mld kroonilt 2009. aasta 3,27 mld kroonini ehk 80%. EL eelarve vahendid on suurenenud samal ajal 73% ja Eesti riigieelarve vahendid 2 korda, kuigi nende osakaal on suurenenud vaid 3 pp võrra 25%lt 28%le. Kui vaadata toetussumma muutust analüüsitava perioodi jooksul, siis kõige enam suurenesid toetused 2007. aastal - 37% võrreldes 2006. aastaga. Erandlik aasta oli ka 2009, kui makstud toetuste summa vähenes 1% võrreldes 2008. aastaga. Selline vähenemine oli tingitud MAK investeeringutoetuste väljamaksete vähenemisest, kuna tootjail oli omafinantseerimise nõude täitmisega raskusi ning investeeringuid lükati edasi (tabel 19).

Tabel 19. Põllumajandusele, toiduainetööstusele ja maaelu arenguks makstud toetused aastatel 2004-2009, mln EEK

	2004		2005		2006		2007		2008		2009	
	Kokku	sh EL eelarve	Kokku	sh EL eelarve	Kokku	sh EL eelarve	Kokku	sh EL eelarve	Kokku	sh EL eelarve	Kokku	sh EL eelarve
ÜPP I samba toetused												
Ühtne pindalatoetus	332,2	332,2	432,1	432,1	542,8	542,8	696,3	696,3	791,9	791,9	948,6	948,6
Energiakultuuritoetus									5,7	5,7	13,2	13,2
Täiendavad otsetoetused	395,5	160,2	338,5	116,3	533,8	63,1	633,1	41,5	780,3	0,0	448,3	0,0
Turukorraldusmeetmed	31,9	1,0	68,9	63,1	77,2	68,4	74,57	60,67	26,69	13,54	47,29	32,86
Kokku	759,6	493,4	839,4	611,5	1153,8	674,3	1404,0	798,4	1604,5	811,1	1457,4	994,7
<i>I samba osatähtsus</i>	<i>39%</i>	<i>36%</i>	<i>44%</i>	<i>45%</i>	<i>52%</i>	<i>45%</i>	<i>58%</i>	<i>52%</i>	<i>49%</i>	<i>39%</i>	<i>44%</i>	<i>42%</i>
ÜPP II samba toetused												
MAK 2004-2006	565,7	452,6	546,1	436,7	726,9	629,9	707,8	566,2	510,9	408,6	99,9	77,0
RAK 2004-2006	170,5	117,9	363,9	254,7	271,1	195,1	213,2	155,4	175,4	135,9	37,1	28,9
SAPARD	391,2	293,4	55,9	41,9	8,5	6,4						
MAK 2007-2013							36,6	27,5	950,3	722,3	1627,7	1250,0
sh I telg									614,1	460,6	724,8	543,6
sh II telg									192,1	153,7	532,8	426,2
sh III telg									54,7	41,0	243,4	182,5
LEADER									0,0	0,0	53,2	42,5
Tehniline abi							36,6	27,5	89,4	67,0	73,5	55,1
Kokku	1127,4	863,9	965,9	733,4	1006,5	831,4	957,6	749,2	1636,6	1266,8	1764,6	1355,9
<i>II samba osatähtsus</i>	<i>59%</i>	<i>64%</i>	<i>51%</i>	<i>55%</i>	<i>45%</i>	<i>55%</i>	<i>40%</i>	<i>48%</i>	<i>50%</i>	<i>61%</i>	<i>54%</i>	<i>58%</i>
Riiklikud toetused	37,0	0,0	88,0	0,0	56,3	0,0	40,88	0,00	60,92	0,00	53,38	0
<i>Riiklike toetuste osatähtsus</i>	<i>2%</i>		<i>5%</i>		<i>3%</i>		<i>2%</i>		<i>2%</i>		<i>2%</i>	
	1924,0	1357,2	1893,3	1344,9	2216,5	1505,7	2402,5	1547,6	3302,1	2077,9	3275,4	2350,6
KOKKU makstud toetused	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>	<i>100%</i>
muutus n/n-1			4%	-1%	17%	12%	8%	3%	37%	34%	-0,8%	13%

2009. aasta toetuste kogusummast moodustas ÜPP I samba meetmete osatähtsus 44%, ÜPP II samba meetmete osatähtsus 54% ja riiklikud toetused 2%.

Joonis 27. ÜPP I ja II samba ning riiklike toetuste jaotus aastatel 2004-2009, mln EEK

4.5 Põllumajandustootjate maksud ja võlad

Maksu- ja Tolliameti andetel deklareerisid 2009. aastal makse 15 893 põllumajandustootjat⁷, kellest 1 545 olid juriidilised isikud ja 14 348 füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE). Kokku deklareeriti makse summas 713 mln krooni, millest sotsiaalmaks moodustas 431 mln krooni (60%), kinni peetud füüsilise isiku tulumaks 177 mln krooni (25%), ettevõtte tulumaks 13 mln kr (2%) ja käibemaks 7 mln krooni (1%). Juriidilised isikud deklareerisid 86% ja füüsilisest isikust ettevõtjad (FIE) 14% maksudest.

Võrreldes 2008. aastaga vähenes maksulaekumine 2009. aastal 106 mln krooni (13%) võrra. Põllumajanduses tegutseva juriidilise isiku kohta deklareeriti 2009. aastal makse kokku keskmiselt 399 tuh kr ja FIE kohta 6,7 tuh kr. Ühe juriidilise isiku deklareeritud maksusumma langes ca 40 tuh kr (9%) võrra, kuid keskmine maksusumma ühe FIE kohta tõusis 2,5 tuh kr (60%) võrra. Enim makse deklareeriti Järva (14%), Harju (13%), Lääne-Viru (11%) ja Viljandi (11%) maakonnas.

⁷ Isikud, kes tegutsevad järgmistel tegevusaladel vastavalt EMTAK koodidele:

- 1) Põllukultuuride kasvatus; puu- ja köögiviljakasvatus; aiandus (EMTAK kood 011);
- 2) Loomakasvatus (EMTAK kood 012);
- 3) Ühendatud taime- ja loomakasvatus (segapõllumajandus) (EMTAK kood 013);
- 4) Taime- ja loomakasvatust teenindavad tegevusalad, v.a veterinaaria; maastikukujundus (EMTAK kood 014);
- 5) Jahindus, karusloomade kütmine ja ulukikasvatus ning neid teenindavad tegevusalad (EMTAK kood 015);
- 6) Põllumajandus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad (EMTAK kood 010).

Tabel 20. Põllumajandustootjate deklareeritud maksud 2008. ja 2009. aastal (tuhandetes kroonides)

Maksu liik	2008			2009		
	Juriidilised isikud	FIEd	Kokku	Juriidilised isikud	FIEd	Kokku
Käibemaks	-27 001	-105 780	-132 781	61 330	-54 041	7 289
Sotsiaalmaks	479 170	92 084	571 254	336 449	94 509	430 958
Kinnipeetud füüsilise isiku tulumaks	237 395	13 009	250 404	164 707	11 835	176 542
FIE tulumaks	-	30 108	30 108	-	10 618	10 618
Ettevõtte tulumaks	23 801	34	23 835	13 294	57	13 352
Töötuskindlustusmaks	11 910	852	12 762	22 165	1 998	24 162
Kohustusliku kogumispensionimakse	16 696	1 897	18 594	6 028	1 217	7 244
Raskeveokimaks	1 236	1 816	3 052	971	1 479	2 451
Maamaks	11 427	29 271	40 698	10 145	29 052	39 197
Kokku	755 718	63 307	819 024	616 490	96 889	713 379
Põllumajandustootjate arv	1720	15 164	16 884	1545	14 348	15 893
Keskmiselt põllumajandustootja kohta	439,4	4,2	48,50	399	6,7	44,9

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, PM

Tabelist 20 on näha, et märkimisväärne tõus on toimunud käibemaksu laekumises. Kui 2008. aastal oli sisendkäibemaksu mahaarvamist summas 133 mln kr, siis 2009. aastal maksti käibemaksu riigieelarvesse 7 mln kr. Oluline tõus on olnud ka töötuskindlustusmaks⁸ laekumises, mille määra tõsteti märkimisväärselt 2009. aasta keskel. Ülejäänud maksude laekumine on oluliselt vähenenud, vaid maamaksu osas on muutus marginaalne.

2009. aasta lõpu seisuga oli maksuvõlglassi 3 073, mis on 9% enam kui 2008. aastal, mil võlglassi oli 2 819. Samas on koguvõlgnevuse summa langenud võrreldes 2008. aastaga 90 mln kr võrra ulatudes 2009. aasta lõpu seisuga 60 mln kroonini. Võlgade vähenemisele on tõenäoliselt kaasa aidanud Maksu- ja Tolliameti aktiivne maksuvõlgade sissenõudmine 2009. aasta lõpus, mil PRIA-t kohustati kinni pidama 140 maksuvõlglaste toetused kokku summas 20,3 mln krooni.

2009. aasta lõpu seisuga oli 28% (428 isikut) juriidilistest isikutest ning 18% (2 645 isikut) FIE-dest põllumajandustootjaid maksuvõlglaste

⁸ Kindlustatu töötuskindlustusmaks määra oli 2008. aastal 0,6% ja tööandja töötuskindlustusmaks määra oli 0,3% ja alates 1. juunist 2009. aastal vastavalt 2% ja 1%.

Tabel 21. Erinevate maksude võla osa koguvõlgnevusest 2008. ja 2009. aasta lõpu seisuga (tuhandetes kroonides)

	FIE tulumaks ja ettevõtte tulumaks	Käibe-maks	Kinnipeetud FI tulumaks	Sotsiaal-maks	Muud maksud	Kokku
2008						
Juriidilised isikud	1 965	43 530	15 687	39 775	3 589	104 545
FIE-d	11 525	16 192	409	13 621	3 478	45 225
Kokku	13 490	59 721	16 096	53 396	7 067	149 770
2009						
Juriidilised isikud	590	20 678	4 842	12 117	1 430	39 690
FIE-d	3 244	7 497	410	7 532	1 557	20 315
Kokku	3 835	28 175	5 252	19 649	2 987	60 005

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, PM

Võrreldes 2008. aastaga ei ole erinevate maksude võlgnevuse struktuur 2009. aastal muutunud (tabel 21). Jätkuvalt on suurim võlgnevus käibemaksu osas - 28 mln kr, mis moodustab koguvõlast 47% (2008. aastal 40%). Järgneb sotsiaalmaksuvõlg 19,6 mln krooniga, mis moodustab koguvõlgnevusest 33% (2008. aastal 36%).

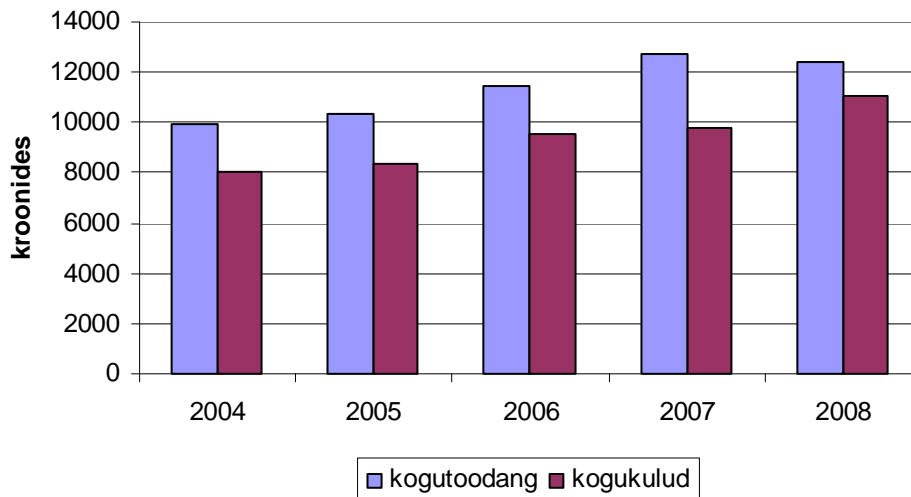
Tabel 22. Erinevate maksude võla osatähtsus koguvõlgnevusest 2008. ja 2009. aastal, %-des

	Tulu-maks	Käibe-maks	Kinnipeetud FI tulumaks	Sotsiaal-maks	Muud maksud	Kokku
2008						
Juriidilised isikud	2	42	15	38	3	100
FIE-d	26	36	1	30	8	100
Kokku	9	40	11	36	5	100
2009						
Juriidilised isikud	2	52	12	31	4	100
FIE-d	16	37	2	37	8	100
Kokku	6	47	9	33	5	100

Allikas: Maksu- ja Tolliamet, PM

4.6 Põllumajandustootjate majanduslik olukord (FADN) alusel

Maamajanduse Infokeskuse poolt 2009. aastal väljaantud kogumiku "Põllumajandustootjate majandusnäitajad 2008" alusel (http://www.maainfo.ee/data/files/Raamat_2008.pdf) oli põllumajandusettevõtte keskmine majanduslik suurus 2008. aastal 20,5 ESÜ (Euroopa Suurusühik). Suurimad olid sea- ja linnukasvatuseettevõtted – 107,4 ESÜ. Keskmiselt oli põllumajandustootjal 122,9 ha põllumajanduslikku maad (sellest 58% renditud). Pool põllumajandusmaast oli söödakultuuride all, ca kolmandikul kasvatati teravilja. Tööjõudu kasutati keskmiselt 2,5 aastaühikut ettevõtte kohta (arvestuslikult 1 aastaühik 2 200 töötundi), millest 52% moodustas omanike tasustamata tööjõud. Kõige tööjõumahukamad olid sea- ja linnukasvatuseettevõtted, kus töötas keskmiselt 8,3 töötajat.

Joonis 28. Kogutoodang ja kogukulud põllumajandusmaa ha kohta 2004-2008

Kogutoodangut (sh toetused ja investeeringutoetus) saadi 2008. aastal 12 375 krooni põllumajandusmaa ha kohta, mis on 377 krooni ehk 3% vähem kui 2007. aastal (joonis 28). Toetused moodustasid kogutoodangu (sh toetused ja investeeringutoetus) struktuuris 21,5%. Põllumajandusmaa hektari kohta saadi toetusi 2008. aastal 2 658 krooni. Kogukulud olid 2008. aastal 11 042 krooni ha kohta, mis on 1 250 krooni ehk 13% suuremad kui 2007. aastal. Seega investeeringuteks ja tootmise arendamiseks jäi 2008. aastal 1 333 kr/ha, mis on viimase viie aasta madalaim tulemus.

Keskmine netolisandväärtus tööjõuühiku kohta oli 2008. aastal 156 323 krooni. Netolisandväärtus ettevõtte kohta vähenes võrreldes 2007. aastaga 31% ja tööjõu aastauhiku kohta 25%, kusjuures toetused moodustasid netolisandväärtusest 83%.

5. Euroopa Liidu komiteedes ja töögruppides osalemine

Mai Talvik, Veronika Vallner-Kranich, Reno Paju, Erkki Miller, Kalev Karisalu, Ahto Tilk, Tiia Reede, Ragne Lokk, Agne Tammistu, Urve Valdmaa

Põllumajandusturu korraldamise osakonna ametnikud osalesid 2009. aastal Euroopa Komisjoni komiteede ja töögruppide töös, millest ülevaade alljärgnevalt.

2009. aasta jaanuaris avalikustati EL ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) tervisekontrolli otsuseid kajastav nõukogu määrus (EÜ) nr 73/2009, millega kehtestatakse ÜPP raames põllumajandustootjate suhtes kohaldatavate otsetoetuskavade ühiseeskirjad ja teatavad toetuskavad põllumajandustootjate jaoks, muudetakse määruseid (EÜ) nr 1290/2005, (EÜ) nr 247/2006, (EÜ) nr 378/2007 ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1782/2003.

Otsetoetuste korralduskomitee tegevus aasta jooksul oli eelkõige seotud nende otsuste ülekandmisega rakendusreeglitesse kahes etapis: kevadel kiireid muutusi nõudvate parandustega ja sügiseks korrastatud täistekstide väljatöötamisega vastavates komisjoni määrustes.

Kevadel tehtud muudatustest olid mitmed tehnilist laadi ja suunatud laiemale võimalusele kasutamaks elektroonilist andmevahetust ja toetuste taotlemist. Olulised muudatused ja nende rakendamisküsimused puudutasid liikmesriikide võimalust ajaloolise alusega ühtselt otsemakselt regionaalsele alusega otsemaksele üleminekuks. Pikem arutelu oli põllumajandusmaa mittepõllumajandusliku kasutuse määramise ja mitteõigustatud taotlejate osas, kuid kindlad alused eristamiseks jäid siiski liikmesriigi tasemel kehtestamiseks. Teksti seda osa, mis käsitleb toetuste tagasinõude korral tasaarveldust, täpsustati viitega horisontaalsele rahastamismäärusele.

II kvartalis käsitleti eelarvelisi kohustusliku modulatsiooni summasid. Eesti ühtse pindalatoetuse kogusummale rakendub modulatsioon esmakordselt aastal 2012, kusjuures summaks on 0,0 mln eurot. Modulatsiooni summade prognoos on vajalik II samba toetusteks suunatavate summade määramiseks. Uueks elemendiks on progressiivne modulatsioon, mille määramiseks tuli ennustada suuremat kui 300 tuhat eurot toetust saavate põllumajanduslike majapidamiste arvu, mida komisjon tegi aruandeliste FADN andmete põhjal.

Arutati nõukogu määruse nr 73/2009 artikkel 68 alusel makstavaid eritoetusi selgitavat töödokumenti. Tegemist on liikmesriikide jaoks piisavalt paindlikkust pakkuva toetuste valikuga. Juunis heakskiidetud määrus sisaldas üldaluseid ja komisjoniga toimuva teabevahetuse sisu ja tähtaegu - liikmesriigid pidid esimesed otsused tegema ja teavitama neist komisjoni hiljemalt 1. augustiks 2009. Enne suvepuhkust sai heakskiidu ka otsetoetuste võimalikke kuni 70%-lisi ettemakseid käsitlev määrus. Arvesse võttes üldist rasket majanduslikku olukorda, sätestati 2009. aasta jaoks ühtse otsemakse ja ühtse pindalatoetuse kohta erisus, mis seisnes võimaluses teha peale 16. oktoobrit taotlejatele osaline ettemakse juhul, kui kõik kontrollid on lõpule viidud.

III kvartalis toimus 3 otsetoetuste rakendusmääruse (EÜ) nr 795/2004, (EÜ) nr 796/2004, (EÜ) nr 1973/2004) uute täistekstide läbitöötamine.

Komisjoni määruse (EÜ) nr 795/2004 muutmise eelnõu oli korrastava iseloomuga - oluliseks oli sellesse eelnõusse eritoetuste peatüki liitmine. Viited otsetoetuste kontrollimäärusele asendati fraasiga „integreeritud kontrollisüsteem“. Lühikese raieringiga madalmetsaks sobivate puuliikide definitsiooni kehtestamiseks anti

volitus liikmesriikidele. Vana määrus on alustatud menetluste jaoks kehtiv kuni jõustumise hetkeni, vastav uus komisjoni määrus kannab numbrit (EÜ) nr 1120/2009. Komisjoni määruse (EÜ) nr 796/2004, nn kontrolli määruse muutmise eelnõu oli samuti eelkõige korrastava iseloomuga. Rahastamise küsimuste osas muudeti viited otseviideteks rahastamismäärusele, mis välistab vajadusel mitme määruse üheaegse muutmise. Põllumajandusmaa toetusõiguslikkuse sõnastuse osas anti liikmesriikidele võimalus vajadusel minna põllu definitsiooniga kultuurigrupist kitsamaks, kultuuripõhiseks. Kui seda otsustatakse kasutada, siis rakenduvad ka kõik kontrolli ja pindala mõõtmise reeglid selle, rahvusliku põllu definitsiooni alusel. Püsirohuma suhtes lubas komisjon arvestada neid muudatusi, mis on mõjutatud eri sektorite reformidest, kui liikmesriik esitab sellekohase põhjendatud taotluse. Muudetud tekst sätestab püsirohuma suhtes, et kui määratud suhe ei peegelda tegelikku arengut, tuleb seda muuta. Artiklis 58 sätestatud tasaarveldust komisjoni määruse (EÜ) nr 885/2006 alusel ei pea jagama aastate vahel vaid tasaarvelduseks võib kasutada sama makseagentuuri mistahes väljamakset. Vastav uus komisjoni määrus kannab numbrit (EÜ) nr 1122/2009.

Komisjoni määruse (EÜ) nr 1973/2004 uuendamise eelnõus täpsustati kanepikasvatusega seotud artikleid. Artiklisse 97 lisati energiakultuuri toetuse lõpetamisest tulenev üleminekureegel: liikmesriik peab teavitama kuupäeva tagatiste vabastamiseks. Samuti lisati, et peale 2009. aastat ei pea enam energiakultuuride saagikoristust kontrollima, kuna toetust enam ei maksta. Teavituste varajasemat kuupäeva selgitati vajadusega alustada ettevalmistusi eelarveks septembris. Vastav uus komisjoni määrus kannab numbrit (EÜ) nr 1121/2009.

Juulis kiideti heaks määrus 2009. aasta eelarve ülempiiriga, kus muuhulgas kinnitati Eesti jaoks ühtse pindalatoetuse kogusumma 2009. aastaks suuruses 60,655 mln eurot. Oktoobris täiendati Rootsi ja Saksamaa osas määruse (EÜ) nr 73/2009 IV lisa vabatahtliku modulatsiooni kohta. Arutelu toimus ka selle tervisekontrolli otsuse praktilisest rakendamisest, mis käsitleb mitteolulisel määral põllumajandusega tegelevale isikule põllumajandustoetuste maksmisest keeldumist. Vaid kaks liikmesriiki arvasid, et võib-olla nad rakendavad seda ja neli polnud seda võimalust lõplikult kõrvale heitnud. Ülejäänud riigid ei pea sellistel alustel kehtestavat nõuet rakenduskõlblikuks, kuna see sisaldab liiga palju subjektiivsust.

Seoses lihtsustamise töögrupi tegevustega arutati ka otsetoetuste korralduskomitees sektoripõhiste kontrollide kasutamist nõuetele vastavuse kontrollidena. Määruse täiendus lubab asendada erikontrolli asutuse kontrollivalimis määratud tootjaid 1% valimi katmiseks või asendada valimis makseagentuuri valitud põllumajandustootja teisega (kuid kes on ka toetuse taotleja). Samal ajal tuleb tagada vajalik kontrolli kvaliteet. Ka asendatud kontrollide puhul tuleb makseagentuurile esitada samaväärsed kontrolliraportid.

Sertifitseerimissüsteemi kasutamise kohta selgitas komisjon, et vaid juhul, kui kõik kohustuslikud majandamisnõuded on kaetud sama erikontrolli asutuse poolt kontrollitava sertifitseerimissüsteemiga, võib taotleja välistada nõuetele vastavuse kontrolli valimist. Juhul, kui osa neist on kaetud sama kontrolliasutuse sertifitseerimissüsteemiga, saab need riskid, mis on sertifitseerimissüsteemiga kaetud, arvestada valimi koostamisel 0-riskiga. Seejuures sertifitseerimissüsteemi definitsiooni ei anta EL tasemel, vaid see jääb liikmesriigi kehtestada.

Arutati töödokumente, mis käsitlevad riski- ja juhuvalimi alusel kontrollivalimi suurendamist, kui kohapealse kontrolli käigus leitakse olulisel arvul vigu, samuti on parandatud viiteid seoses uute rakendusaktide väljatöötamisega. Töödokumendid sisaldasid ettepanekut 50:50 riski ja juhuvalimi kaalumist kontrollivalimi suurendamise aluseks võetava arvestuse puhul. Toetusõiguslikkuse kohapealse

kontrolli osas tuleb kaalumist teha kahel alusel: toetusõigusliku põllumajandusmaa pindala osas ja tootjate arvu osas.

Novembris alustati laiemat arutelu põllumajandusmaa toetusõiguslikkuse nõuete küsimuses. Selle arutelu aluseks on komisjoni poolt koostatud töödokument ja küsimustik liikmesriikidele, samuti liikmesriikide esitlused kehtivate rahvuslike reeglite kohta. Esitlused ja arutelu jätkuvad 2010. aastal.

Detsembris toimus arutelu põldude registri kvaliteedi hindamise küsimuses. 2007. aastal uuris Teadusuuringute Keskus (JRC) liikmesriikide põllumassiivide registreid, analüüsid, millised vead ja eksimused aset leiavad. Mitmetel juhtudel leiti selliseid vigu, mis seavad kahtluse alla kogu registri e elektroonilise süsteemi kvaliteedi. Toodi välja 7 suuremat probleemi, mille alusel peaks kvaliteeti tõstma ja registri seisu hindama. Eesmärgiks seati arutelude jätkamine ja põhjaliku töödokumendi väljatöötamine.

Alates 2007. aastast alustas **otsetoetuste komitee raames** tööd **nõuetele vastavuse** (*cross compliance*) **ekspertgrupp** eesmärgiga tutvustada nn uutele liikmesriikidele nõuetele vastavuse süsteemi (kohustuslikud majandamisnõuded (*SMR*) ning head põllumajandus- ja keskkonnatingimused (*GAEC*)) detailsemalt ning anda ülevaade nn vanades liikmesriikides (EU-15) kehtivatest nõuetest ja probleemsematest kohtadest.

2009. aastal jätkus otsetoetuste korralduskomitee raames nõuetele vastavuse (NV) ekspertgrupi töö - keskenduti konkreetsemalt igale üksikule nõudele.

Kokku toimus 2009. aasta jooksul 5 ekspertgrupi koosolekut järgnevatel teemadel:

1) Loodusliku linnustiku kaitse (79/409/EMÜ), looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse (92/43/EMÜ) ning nitraadidirektiivi (91/676/EMÜ) nõuded. Põgusalt käsitleti ka väetiste kasutamise miinimumnõudeid. Antud direktiivide alt kehtestatud nõuete eesmärgiks on tagada ja kaitsta bioloogilist mitmekesisust, eelkõige põllulinde, kes saavad põllumajandustegevuse läbi mõjutatud. Kuna 45% Euroopa lindudest on ohtu sattunud, siis tuleb mõelda, milliseid majandamisvõttes võivad avaldada negatiivset mõju ja millised mitte. Komisjon tõi siinkohal välja omavahelised seosed nii direktiivide, HPK nõuete kui ka MAK-i meetmete ja Natura 2000 vahel. HPK nõuete täitmisega toetatakse püstitatud eesmärki läbi püsirohumaade kaitse, maastikuelementide säilitamise ja rohuribade rajamise. Nii viljavaheldusplaani kui ka talvise taimkatte nõue, mis tulenevad HPK-st, ei oma positiivset mõju üksnes mullastikule, vaid aitab ka lindudel talve üle elada. Põllumajandustootja jaoks ei tohiks säärase nõuete täitmine erilisi raskusi valmistada ega nõua ka lisakulutusi. Liikmesriikidele on jäetud piisavalt võimalusi ja valikuid selleks, kuidas kaitsta loomi ja linde, kuid üldjuhul on linnustikudirektiivi ja looduslike elupaikade ning loomastiku direktiivi osas kehtestatud sarnased nõuded.

Nitraadidirektiivist 91/676/EMÜ tulenevad NV kohustused on sätestatud artiklis 4 ja 5, mis on seotud nii heade põllumajandustavade kui ka tegevusprogrammidega, mida kohaldatakse nitraaditundlikel aladel (NTA). Nimetatud direktiivi lisa II annab loetelu kohustuslikest (nt kindel periood väetiste kasutamiseks, maakasutus nõlvadel jne) ja soovituslikest (nt väetamisplaani koostamine, minimaalne taimkate talvisel/vihmasel perioodil jne) elementidest ning lisa III kehtestab sõnniku ladustamise/hoidmise ja kasutamise piirangud (170 kg N/ha) ning väetiste tasakaalustatud ja piiratud kasutamise. Nt Saksamaal on keelatud sõnniku laotamine veekogude piirist 1-3 meetri raadiuses ning sügisesel ajal on lubatud vedelsõnnikut või lindude ekskrementide laotada haritavale maale vaid juhul, kui kõrs on põllult eemaldatud või on külvatud talivili.

2) Põhjavee kaitse teatavatest ohtlikest ainetest lähtuva reostuse korral (80/68/EMÜ) ning keskkonna ja eelkõige pinnase kaitsmise kohta reoveesette kasutamisel

põllumajanduses (86/72/EMÜ). Komisjon andis selgitusi õiguslikest alustest ja printsiipidest ning rõhutas, et hetkel on põhjavee osas 2 direktiivi: vana direktiiv 80/86/EMÜ, mida soovitakse 2013. aastal kehtetuks tunnistada ning uus direktiiv 2006/118/EMÜ, mis hetkel ei ole NV-ga seotud ega kuulu täitmisele. Eestis on selle tingimusega arvestatud ning nõuded on kehtestatud vastavalt praegu kehtivale direktiivile 80/68/EMÜ. Juhiti tähelepanu ka direktiivi lisadele I ja II, kus esimesel juhul peavad liikmesriigid rakendama meetmeid ohtlike ainete keskkonda sattumise vältimiseks ning teisel juhul piirama nende ainete kasutamist. 2015. aastal peavad kõik liikmesriigid täitma veedirektiivis sätestatud eesmärgid. Komisjon tõdes, et enamuses liikmesriikides ei ole reoveesette direktiivi rakendamisega probleeme olnud - nõuded, mis on kehtestatud, on enamasti seotud erinevate keeldude ja piirangute kehtestamisega ning litsentside omamisega.

3) Taimekaitsevahendite turuleviimine (91/414/EMÜ), teatavate hormonaalse või türostaatilise toimega ainete ja beetaagonistide kasutamise keelamine loomakasvatuses (96/22/EÜ) ning toiduohutus (komisjoni määrus (EÜ) nr 178/2002). Lisaks ka taimekaitsevahendite miinimumnõuete kasutamine. Arutleti toidu- ja söödaohutuse ning hormoonide nõuete üle, mis Eestis rakenduvad alates 2011. aastast ja taimekaitsevahendite nõudeid, mida Eestis hakati täitma keskkonnatoetuste osas alates 2009. aastast. Peamised nõuded, mida tootja peab toiduohutuse seisukohalt järgima, on seotud ohutu toidu ja sööda turule viimisega. Ettevõttes toodetud tooted, mis on ettenähtud turustamiseks, peavad olema ohutud –ei tohi olla märke mürgisusest, lagunemisest ning ei tohi olla kahjustunud või muul viisil võõrkehade saastunud. Sellise nõude täitmine tuleneb eelkõige esmatootmisel toidu- või sööda hügieeni tingimustest kinnipidamisest ning toodete turult eemaldamise meetme järgimisest. Viimase meetme rakendamise korral tuleb järgida rida teisi määrusi nagu nt veterinaarravimijääkide piirnormide kehtestamise nõudeid loomsetes toiduainetes või toorpiima ja munade tootmiseks ettenähtud tingimusi. Samuti sätestatakse nõuded toidu- ja söödakäitlejatele. Nõukogu direktiivi 96/22/EÜ art 4 ja 5 alusel ei ole tootjal lubatud manustada loomakasvatuses teatavaid aineid va neid, mis on mõeldud ravi või zootehnilisel eesmärgil ning sellest tulenevad piirangud nende loomade turustamisele. Siinkohal peavad nii komisjon kui ka liikmesriigid väga olulisteks tootjatele suunatud selgitustööd Huvi pakkus ka kontrollide teema - kas kontrollid on integreeritud või käivad erinevate asutuste inspektorid erinevatel aegadel kontrollile läbi viimas. Üldjuhul on see liikmesriigiti erinev.

Taimekaitsevahendite miinimumnõuete kasutamisel tuleb järgida eelkõige nende nõuetekohast kasutamist ja märgistamist. Jagati tulevikusuuniseid õigusraamistiku osas - uued määrused ja direktiivid taimekaitsevahendite turuleviimise kohta, taimekaitsevahendite statistika osas, pestitsiidide säästliku kasutamise kohta jne. Selleks, et vähendada spetsiifilisi riske, võetakse kasutusele leevendavaid meetmeid nagu meetmed veekaitsele, keelualadele (pargid, kaitsealad, kooli sisehoovid), käitlemisele ja hoiustamisele.

4) Loomade heaolu käsitlevatel (91/629/EMÜ; 91/630/EMÜ, 98/58/EÜ) ning HPK teemadel (nõukogu määrus (EÜ) nr 73/2009 art 6, Lisa III). Loomade heaolu teemal jagasid oma kogemusi seadusandlusest, nõuetest, kontrollidest, riskifaktoritest Inglismaa, Holland ning Hispaania. Põhjalikumalt käsitleti HPK nõudeid ning ka Eesti tegi ülevaate. Õiguslik alus tuleneb nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklist 6, mis hõlmab kogu põllumajandusmaad sh arvestades liikmesriikide erisusi ning vastavalt eelpool nimetatud määruse lisale 3, peab liikmesriik kehtestama miinimumnõuded. HPK-s kehtestatud nõudeid ei tohi korrata kohustuslike majandamisnõuete alt. Komisjon rõhutas, et tervisekontrollist tulenevalt on valikstandardite rakendamine liikmesriigile vabatahtlik vaid juhul, kui liikmesriik on

sellise standardi alt kehtestanud miinimumnõude enne 1. jaanuarit 2009 ja/või kehtestatud nõudeid rakendatakse siseriiklikest aktidest tulenevalt. Valikstandardite all peeti silmas eelkõige kasvukohtade loomist ja/või säilitamist. Lisaks juhiti tähelepanu külvikorra standardile, mis vajaks edaspidist täpsustamist.

Arutati maastikule iseloomulike vormide säilitamise ning loataotlusmenetluste täitmist. Kui vee kasutamiseks niisutusüsteemis tuleb taotleda luba (alates 1. jaanuarist 2010 peavad kõik liikmesriigid alustama nende nõuete täitmist), siis 2012 aastast lisandub uue nõudena vooluveekogude äärde puhverribade rajamine, millega mõned riigid on juba algust teinud. Palju kõneainet tekitas maastikuelementide määramine, toetusõiguslikkus ning nende elementide kajastumine registris (LPIS süsteemis). Nt Soomes on nõue, et tootja peab säilitama haritava maa sisse jäävaid väikseid puude- ja põõsasterühmi kui ka kivihunnikuid ja kivirahne. Selline elementide loetelu on liikmesriigiti väga erinev, sest arvestada tuleb oma maale iseloomulike vormide, erisuste ja tingimustega.

5) Loomade identifitseerimine- ja registreerimine (2008/71/EÜ; Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1760/2000; nõukogu määrus (EÜ) nr 21/2004) ning haigustest teatamine (85/511/EMÜ; 92/119/EMÜ; 2000/75/EÜ).

Identifitseerimise- ja registreerimise nõuded kehtivad sigadele, veistele, lammastele ja kitsedele. Sigade direktiivi puhul on tootja peamiseks nõueteks ettevõtte registreerimise kohustus, ajakohastatud registri pidamine, mis peab sisaldama andmeid liikumiste osas (kuupäev, päritolu, sihtkoht) ning kohustus tagada, et loomad oleks identifitseeritavad kas kõrvamärkide, tätoveeringute või mingite muude ajutiste märkide alusel enne kui nad ettevõttest lahkuvad. Sarnased nõuded on kehtestatud ka veiste, lammaste ja kitsede osas. Märgistamine peab olema veiste puhul läbi viidud hiljemalt 20 päeva jooksul peale sündi (lammastel ja kitsedel 6-9 kuulise perioodi jooksul) ning kadumaläinud kõrvamärk tuleb asendada uuega, millele kantakse esmase märgi tunnus. Lisaks on nõutav ajakohastatud registri pidamine, mis peab sisaldama sünni-surmadaatumeid ning kõiki liikumisi, kusjuures sissekanne tuleb teha 3-7 päeva jooksul. Vahemik on liikmesriigi enda määratleda, kuid enamasti kasutatakse 7 päeva võimalust. Eestis kehtivad antud nõuded alates 2009. aastast ning neid tuleb 2010. aastal täiendada sigade liikumise ja märgistamise nõudega.

Tulevikku suunatult selgitas komisjoni poolt DG SANCO, et mõtlevad loomapassi ja ettevõtte registri osas lihtsustamisele, mis välistaks paberkujul loomapasside kasutamise. Liikmesriikide kogemuste põhjal võib väita, et nn kõrvamärkidega seotud nõuete täitmisel esineb enim rikkumisi. Loomade haigustest teatamine on vajalik eespool nimetatud 3 direktiivi osas, millega kehtestatakse meetmed suu- ja sõrataudi ning loomahaiguste tõrjeks sh konkreetsed meetmed seoses sigade vesikulaarhaigustega ning erisätted lammaste katarraalse palaviku tõrjeks ja likvideerimiseks.

Komisjoni seisukohalt on selliste nõuete rakendamine vajalik eelkõige ennetava meetmena, sest teatud loomade haiguste puhul on risk, et need võivad muutuda epideemiaks. Eestis hakkavad nõuded kehtima alates 2011. aastast.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee raames käsitleti **teravilja** turukorralduse küsimusi iga kahe nädala tagant. Reeglipäraselt jälgiti teravilja kasvuperioodil ilmastikku ja taimede arengut ning teraviljahindade muutusi maailmaturul.

Jaanuari lõpus kodifitseeriti komisjoni määrus (EÜ) nr 2145/1992, millega määratletakse uuesti teravilja ja riisi eksporditoetuste, ekspordimaksude ning teatavate ekspordilitsentside sihtkohatsoonid.

Veebruari lõpus kodifitseeriti komisjoni määrus (EÜ) nr 1518/1995, millega sätestatakse üksikasjalikud eeskirjad teravilja ja riisi töötlemisel saadud toodete impordi- ning ekspordisüsteem. Täiendused tehti tootekoodide osas.

Muudeti komisjoni määrust (EÜ) nr 382/2005, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1786/2003 (kuivsoodaturu ühise korralduse kohta) üksikasjalikud rakenduseeskirjad. Nõukogu määrus (EÜ) nr 1234/2007 tekitas vajaduse muuta komisjoni määrust (EÜ) nr 382/2005, sest osad legaalsed aspektid olid tekstist puudu. Määruses tehti kaks muudatust: kuivsooda toetuskeem lõpeb 31. märtsil 2012. aastal ning edaspidi rakendatakse üksikmakse skeemi. Artikli 18 lõikes 3 asendatakse taotluste esitamise lõppkuupäev 15. aprill 30. aprilliga.

Märtsi lõpus tutvustati sekkumiskokkuostu uut skeemi. Uue skeemi kohaselt lõpetatakse EL-s kõva nisu sekkumiskokkuost alates 1. juulist 2009. Odra, maisi ja terasorgo sekkumiskokkuost lõpetatakse 1. juulist 2010. Pehme nisu puhul kaotatakse igakuulised lisad alates 1. juulist 2010 ning siis on sekkumishind pehme nisu puhul võrdne võrdlushinnaga (101,31 eurot tonni kohta) kuni 3 mln tonnini pakutud maksimumkoguse eest sekkumisperioodi (1. november - 31. mai) kohta. Pakkumiste puhul, mis ületavad 3 mln tonnist maksimumkogust sekkumisperioodi ajal, määrab komisjon pakkumismenetluse alusel kindlaks maksimaalse kokkuostuhinna, mis teravilja puhul ei tohi olla kõrgem kui vastav sekkumishind. Eriolukordades võib pakkumismenetlusi piirata liikmesriigi või liikmesriigi piirkonnaga või määrata sekkumishinnad ja sekkumise kogused kindlaks liikmesriigi või liikmesriigi piirkonna kohta registreeritud keskmiste turuhindade alusel. Teravilja kvaliteedi tingimustes muutusi ei planeeritud. Esialgse pakkumisskeemi järgi peavad pakkujad iga kuu teise ja neljanda komapäeva kella 12.00-ks Brüsseli aja järgi olema edastanud oma pakkumised sekkumisametile ning sekkumisamet omakorda peab samadel kolmapäevadel kella 16.00-ks edastama vastuvõetavad pakkumised komisjonile ning järgmisel päeval (neljapäeval) toimub hääletus teraviljakomitees vastuvõetavate pakkumiste üle. Pärast 20 kalendripäeva möödumist selguvad pakutud vilja kvaliteedi analüüsitulemused, mille alusel võetakse pakutud vili vastu või lükatakse pakkumine tagasi. Kui pakutud vili vastab kvaliteedinõuetele, siis vormistatakse ülevõtmise dokumendid ja vili võetakse sekkumiskokkuostu ning 35 päeva jooksul toimub pakkujale vilja eest tasumine.

Aprillis võeti vastu komisjoni määruse (EÜ) nr 1249/96, nõukogu määruse (EMÜ) nr 1766/92 rakenduseeskirjade kohta teraviljasektori imporditollimaksude osas, muudatus, mis hõlmas kõrge kvaliteediga kõva nisu impordi vormi. Määruse lisas olev vorm ei vastanud enam USA poolt kasutatavale vormile.

Mais ja juunis toimusid arutelud kõva nisu ja koorimata riisi skeemi funktsioneerimise üle tulevikus. Arutelud lõppesid 11. juunil kui võeti vastu kõva nisu ja koorimata riisi sekkumiskokkuostu reguleeriv määrus. Vastuseisu tekitasid tagatise määrad, minimaalsed ladude mahutavused ning laost väljastamise mahud. Tagatised kõva nisu tonni kohta on 30 eurot ja koorimata riisi tonni kohta 50 eurot. Ladustamismahtudes määrati sekkumiskeskuse ladude miinimummahutavuseks 20 tuh t kõva nisu ja koorimata riisi puhul 10 tuh t. Minimaalset väljastamismahtu muudeti nii, et tööpäeva jooksul peab sekkumiskeskus suutma välja anda 5% kogu ladustatud vilja kogusest või 1 000 t kõva nisu või 500 t koorimata riisi. Uus määrus tühistas 1. septembrist komisjoni määruse (EÜ) nr 489/2005, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1785/2003 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses sekkumiskeskuste kindlaksmääramisega ja koorimata riisi ülevõtmisega sekkumisametite poolt ning muudab komisjoni määrust (EÜ) nr 687/2008, millega kehtestatakse teravilja ülevõtmise kord makseasutuste või sekkumisametite poolt ja sätestatakse teravilja kvaliteedi määramise analüüsimeetodid. Komisjoni määruses (EÜ) nr 687/2008

muudeti kõva nisu puudutavaid artikleid ning muudeti ja kustutati määruse lisasid, mis puudutasid kõva nisu kvaliteedi määramise kriteeriumeid ning meetodeid.

Võeti vastu komisjoni määrus (EÜ) nr 553/2009, millega avatakse eripakkumismenetlus Ungari sekkumisameti valduses oleva 2007/2008. turustusaastale eelnenud aastatest pärineva maisisaagi edasimüügiks ühenduse turul. Antud määruses tehti kaks erandit: minimaalne müügihind võib olla madalam kui sekkumishind ja igakuine lisa kokku; pakkumised kehtivad üksnes juhul, kui neile lisatakse tõend selle kohta, et pakkuja on esitanud tagatise suurusega 10 eurot t kohta. Arutleti komisjoni ja liikmesriikide vahelise kuivsöödaturgu puudutava infovahetuse üle. Vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr 382/2005, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1786/2003 (kuivsöödaturu ühise korralduse kohta) üksikasjalikud rakenduseeskirjad, esitavad liikmesriigid komisjonile hiljemalt iga aasta 31. maiks teatise kuivsöödakoguste kohta, mille suhtes on eelmise turustusaasta jooksul kinnitatud õigus toetuse saamiseks.

Muudeti komisjoni määrust (EÜ) nr 2236/2003, millega kehtestatakse kartulitärklise tootmise kvoodisüsteemi kehtestanud nõukogu määruse (EÜ) nr 1868/94 üksikasjalikud rakenduseeskirjad. Liikmesriik seab kuupäeva, millal ettevõtted peavad edastama vastavale pädevale asutusele kontrollimiseks tärgliskartuli kogused, mille puhul on nõukogu määruse (EÜ) nr 73/2009 artiklis 77 sätestatud abi ning kartulitärklise kogused, mille puhul on makstud nõukogu määruse (EÜ) nr 1234/2007 artiklis 95a(1) sätestatud lisatasu. Teine muudatus oli info edastamise osas – liikmesriik peab teatama ka teistest liikmesriikidest imporditud karulist toodetud tärgliskogused.

Muudeti komisjoni määruses (EÜ) nr 1145/2008, millega kehtestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 637/2008 üksikasjalikud rakenduseeskirjad seoses puuvillasektori riiklike ümberkorraldamiskavadega, toetusesaajale tehtava ettemakse kogusumma piir 75%-lt 87,5%-le toetuskõlblikest kuludest ning suurendati ühele toorpuuvillatehasele antavat toetust 100 eurot 1 tonni toorpuuvilla kohta.

Vastavalt mitmepoolsete kaubanduslääbirääkimiste Uruguay voorus sõlmitud põllumajanduslepingule on ühendus võtnud WTO ees kohustuse importida Hispaaniasse teatav kogus maisi ja sorgot ning Portugali maisi. Juuli alguses võetigi vastu kolm vastavat komisjoni määrust, milledega kuulutati välja pakkumismenetlused kolmandatest riikidest Hispaaniasse imporditava maisi ja sorgo ning Portugali imporditava maisi tollimaksu vähendamiseks. Pakkumismenetlus selle impordikvoodi puhul kestis 17. detsembrini 2009. Vastavad komisjoni määrused kannavad numbraid (EÜ) nr 676/2009, (EÜ) nr 675/2009 ja (EÜ) nr 677/2009.

Juulis kiideti heaks komisjoni määruse (EÜ) nr 1296/2008 muutmise, millega kehtestatakse tariifikvootide üksikasjalikud rakenduseeskirjad Hispaaniasse imporditava maisi ja sorgo ning Portugali imporditava maisi kohta. Tegemist oli tehniliste muudatustega, mis tulenesid eelpoolnimetatud ühenduse ja WTO vahel sõlmitud põllumajanduslepingust.

Oktoobris kiideti heaks iga-aastast õlleodra impordikvooti käsitlev määrus, millega 1. jaanuaril avatakse imporditariifikvoot 50 tuh tonnile CN-koodi 1003 00 90 alla kuuluvale õlleodrale, mis on ette nähtud pöögipuitu sisaldavates vaatides laagerduva õlle valmistamiseks ning ka magusate kartulite, manioki, maniokitärgliskoguse ja CN-koodidega 0714 90 11 ja 714 90 19 hõlmatud toodete impordi iga-aastaseid tariifikvootide käsitleva määruse eelnõud.

III kvartali vältel toimus sekkumisvarude müük ühenduse turule vastavalt juunis vastuvõetud komisjoni määrusele (EÜ) nr 553/2009, millega avatakse eripakkumismenetlus Ungari sekkumisameti valduses oleva 2007/2008. turustusaastale eelnenud aastatest pärineva maisisaagi edasimüügiks ühenduse turul.

Septembris alanud arutelu EL puudustkannatavate isikute toiduabiprogrammi üle sai lõpu novembri alguses kui toimus hääletus ning 19. novembril ilmus vastav komisjoni määrus (EÜ) nr 1111/2009, millega võetakse 2010. eelarveaastaks vastu ettenähtud vahendite liikmesriikidele eraldamise kava sekkumisvarudest pärit toiduainete tarnimiseks ühenduses enim puudust kannatavatele isikutele ning tehakse erand määruse (EMÜ) nr 3149/92 teatavatest sätetest. Selle programmi eesmärk on anda ühenduse sekkumisvarudes olevad tooted heategevusorganisatsioonidele tasuta jaotamiseks toiduabi vajavatele inimestele kokku 19 liikmesriigis. Esmakordselt on programmi eelarve kokku 500 mln eurot. Oktoobris kinnitati 2010. aasta toiduabi programm. Heategevusorganisatsioonide taotluste põhjal on Eestile eraldatav summa 761 012 eurot (2009. aastaks eraldati Eestile 320 646 eurot). 2010. aasta programmis on kavandatud muuta ka piimatoodete jagamisega seonduvaid sätteid, et vähendada või ja lõssipulbi sekkumisvarusid. Jaotatavad piimatooted määratakse ühte kahest kategooriast: „kõrge rasvasisaldusega tooted“ (lõpptoodete kogumahust moodustab piimarasv vähemalt 20%) või „muud tooted“ (lõpptoodete kogumahust moodustab piim 90% või enam). Jaotatavate piimatoodete tootmiseks vajalikud vahendid võetakse sekkumisvarudest, eesmärgiga vähendada või ja lõssipulbri varusid, vajalikud transpordikulud kaetakse programmi eelarvest.

Kiideti heaks komisjoni määruse eelnõu, millega avatakse 2010. aastast ülemeremaadest ja -territooriumitest pärit riisi impordikvoodid.

Novembri lõpus kiideti heaks komisjoni määruse eelnõu, millega määratakse kõva nisu ja koorimata riisi sekkumiskeskused. Vastavalt komisjoni määruse (EÜ) nr 670/2009, milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1234/2007 rakendussätted kõva nisu ja koorimata riisi ostuks riikliku sekkumise korras avaliku pakkumismenetluse teel ning millega muudetakse määrusi (EÜ) nr 428/2008 ja (EÜ) nr 687/2008, artiklile 23 peavad liikmesriigid teavitama komisjoni heakskiidetud kõva nisu ja koorimata riisi sekkumiskeskustest. Belgia, Eesti, Läti ja Holland olid komisjoni teavitanud, et riisi ega kõva nisu mittetootvate riikidena nad keskusi ei määra.

Võeti vastu komisjoni määrus, millega laiendatakse imporditollimaksu alandamise pakkumisi 2010. aasta mai lõpuni. Vastavalt EL-i ja WTO vahel sõlmitud lepingule on Hispaanial ja Portugalil kohustus importida maisi ja sorgot kogumahus 2,5 mln t. Neid kvoote tõenäoliselt ei täideta, kuna novembri keskpaigaks oli imporditud kokku 350 tuhat t maisi ja sorgot.

Muudeti komisjoni määrust (EÜ) nr 428/2008, millega määratakse kindlaks teravilja sekkumiskeskused. Vastavalt komisjoni määrusele (EÜ) nr 428/2008 on Eestile määratud 5 sekkumiskeskust (Tartu, Viljandi, Tamsalu, Keila ja Taebla), millest Taebla keskus on kasutamisest kõrvaldatud ning ka lammutatud. Määruse muutmise jäi Eestile 4 sekkumiskeskust.

Võeti vastu komisjoni otsus, mille kohaselt on Soome sekkumisametil õigus ladustada Eestis Muuga terminalis 59 956 t otra. Komisjoni otsuse kohaselt lasub vilja transpordi ja ladustamisega seotud toimingute ja kulude katmise kohustus täielikult Soome sekkumisametil.

Aasta lõpus toimusid arutelud komisjonile hinnainfo edastamist reguleeriva töödokumendi üle. Kuna liikmesriigiti on hinnainfo edastamine komisjonile väga erinev, siis on vajalik luua ühtne hinnaedastamise skeem. Eestis kogutakse teravilja kokkuostuhinnad ettevõtjatelt ning saadetakse komisjonile WUSI süsteemi kaudu. Sarnane süsteem on kasutusel ka Hollandis.

Detsembris võeti vastu komisjoni määrus, millega tehakse erand komisjoni määrusest (EÜ) nr 3149/92, millega kehtestatakse ühenduses enim puudustkannatavatele isikutele sekkumisvarudest pärit toiduainete tarnimise üksikasjalikud eeskirjad.

Toiduabi programmi plaani täitmise periood kestab 1. oktoobrist kuni järgmise aasta 31. detsembrini, siis tulenevalt suhkru varumise probleemidest, tehti Rumeenia puhul erand ja pikendati perioodi 31. jaanuarini 2010.

Muudeti komisjoni määrust (EÜ) nr 1173/2009, millega määratakse kindlaks Rumeenia kõva nisu ja riisi sekkumiskeskused.

Teravilja turuolukorrast vt lisa 1.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee raames käsitleti **puu- ja köögiviljaga** seonduvat 10 istungil. Olulisemaks eelnõuks, mida komisjon komitee istungitel 2009. aastal puu- ja köögivilja sektori turukorralduses esitas ja arutas, oli koolipuuvilja kava rakendusmäärus ja kava rakendamise juhis. Komisjon andis ka teada, et on alustanud lisatollimaksu käivitusläve süsteemi ülevaatamist. Aasta lõpus esitas komisjon uue versiooni komisjoni määrusest (EÜ) 1580/2007, millega kehtestatakse rakenduseeskirjad puu- ja köögivilja sektoris. Selle põhjuseks on asjaolu, et puu- ja köögiviljasektori sätted on üle viidud nõukogu määrusesse (EÜ) 1234/2007, millega kehtestatakse põllumajandusturgude ühine korraldus.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee raames käsitleti **piima ja piimatoodete** turukorralduse küsimusi 22 istungil (neist 17 juhul korralisena loomakasvatussaaduste grupi istungitel ning 5 juhul erakorralisena horisontaalsete küsimuste, taimekasvatussaaduste ning oliiviõli grupi istungitel). Turuolukorra halvenemise ning turumeetmete tööserakendumisega seonduvalt kutsuti loomakasvatussaaduste grupp II poolaastast piimapunktide arutamiseks kokku regulaarselt kaks korda kuus.

Turuolukorra stabiliseerimiseks rakendati 2009. aastal komisjoni initsiatiivil nii kehtivas turukorralduses olemasolevaid meetmeid kui ka mitmeid erakorralisi abinõusid.

1. jaanuarist 2009 käivitus esimese ja erakorralisena heaks kiidetud **või eraladustamise** meede järgmiste toetusemääradega: fikseeritud tasu ladustamislepingu sõlmimisel - 15,62 euro/tonn; ladustamise tasu päeva kohta 0,44 euro/tonn. Juulis kiideti heaks või eraladustamise pikendamine peale korralise ladustamisperioodi lõppu (15. august) - ladustamise võimalus pikenes kuni 2010. aasta veebruari lõpuni ehk järgmise korralise ladustamisperioodi alguseni ning alates 16. augustist 2009 saab eraladustatud võid laost välja viia alles peale 15. augustit 2010. Maksimaalselt saab toetust taotleda 365 päeva eest, ettemaksu saab taotleda mitte rohkem kui 168 päeva toetusemäära ulatuses. Kokku toetati 2009. aastal EL-s 137,5 tuh t või eraladustamist.

23. jaanuarist taaskehtestati nii ette fikseeritud kui ka pakkumismenetluse kaudu taotletavate **eksporditoetuste** maksmine piimatoodete kolmandatesse riikidesse viimisel (ette fikseeritud toetusemäär võil 55 euro/100kg, võiõlil 66,6 euro/100kg, lõssipulbril 19 euro/100kg, piimapulbril 29 euro/100kg ja *Cheddar* juustul 22 euro/100kg; pakkumismenetluse kaudu selgub määr oli võil 60 euro/100kg ja lõssipulbril 22 euro/100kg). Veebruaris otsustati pakkumismenetlusega toetuse taotlemise sujuvuse huvides korraldada pakkumisvoorud alates märtsist kahel korral kuus (kehtiva seadusandluse järgi oli kord kuus). Juunis tõsteti ühel korral nii või ja võiõli ette fikseeritud toetusemäär (vastavalt 65-le ja 78,71-le euro/100kg) kui ka pakkumismenetluse kaudu taotletavat määr (vastavalt 70-le ja 84,5-le euro/100kg) ning kahel korral lõssipulbri pakkumismenetluse kaudu taotletavat määr (kokku 25,8 eurole/100kg) ja lõssipulbri ning piimapulbri ette fikseeritavat toetusemäär (kokku vastavalt 22,8-le ja 35-le euro/100kg). Juulis kaotati juustude ekspordi edendamiseks nende eksportimise kohta toetuse saamisel miinimumhinna nõue – seni juustud *free-*

at-frontier hinnaga alla 230 euro/100kg toetuse saamiseks ei kvalifitseerunud. Turuolukorra kiire paranemise ning eriti maailmaturuhindade märkimisväärse tõusu tõttu viidi oktoobris lõssipulbri ette fikseeritav määr tagasi nulli ning vähendati määrasid võil 42% ja piimapulbril 50%, samuti lükati alates oktoobri teise komitee istungist tagasi kõik pakkumismenetluse kaudu esitatud toetusetaotlused. Novembris viidi ette fikseeritav eksporditoetuse määr ka kõikidel teistel toodetel taas nulli.

1. märtsist käivitus **või ja lõssipulbri sekkumiskokkuost** ning halvast turuolukorrast tingituna osteti I poolaastal ladudesse kiiresti suured kogused - või kokkuostul täitus maksimaalne ette fikseeritud hinnaga (221,75 euro/100kg) kogus (30 tuh t) juba kokkuostu 3. päeval, lõssipulbri maksimaalne kogus (fikseeritud hinnaga 169,8 euro/100kg 109 tuh t) täitus aga aprilli alguses. Kuna juba veebruaris oli pingelisele turuolukorrale viidates otsustatud kokkuostu igal juhul peale maksimumkoguste täitumist pakkumismenetluse kaudu jätkata, siis osteti täiendava 11 pakkumisvooruga sekkumishinna lähedase hinnaga kokku veel 53,2 tuh t võid ning 173,6 tuh t pulbrit. Mais lühendati juulis ja augustis toimuvate lõssipulbri sekkumiskokkuostu pakkumisvoorude suhtes makseperioodi tavapäraselt 120-140 päevalt peale lattu võtmist 45-65 päevale peale. Juulis kiideti ühise turukorralduse määruse (EÜ) nr 1234/2007 artiklile 191 tuginedes heaks või ja lõssipulbri sekkumiskokkuostu rakendamisperioodi pikendamine 3 kuu võrra, kuni 30. novembrini 2009. Järjest paraneva turuolukorra tõttu huvi sekkumiskokkuostu vastu vaibus - viimased kogused võid osteti lattu septembris ja lõssipulbrit oktoobris.

Muudest küsimustest käsitleti enim **piima kvoodisüsteemi** rakendamisega seonduvat. Märtsis kinnitati liikmesriigiti piimakvoodi jagunemine tarne ja otseturustuskvoodi vahel 2008/2009 kvoodiaasta kohta. Samuti kiideti märtsis heaks mitmed kvoodimääruse (EÜ) nr 595/2004 muudatused: tervisekontrolli otsustest tulenevalt muudeti rasvasisalduse arvestamise korda, vähendati kvoodikontrolli mahtu poole võrra (kui kolmel eelneval kvoodiaastal jäi riigi kvooditäitmine alla 95%), täiendati info edastamist puudutavaid sätteid. Juulis lisati määrusesse (EÜ) nr 595/2004 ühtsed vormid liikmesriikide poolt komisjonile igal aastal enne 1. oktoobrit esitatava teabe kohta.

Suuremat tähelepanu leidis 2009. aasta komitee istungitel ka **koolipiima** skeemi rakendamine, seda peamiselt kasutatava tootevaliku võimaliku laiendamise tõttu. Peale mitmekordseid vaidlusi ja ka komisjoni positsioonide muutumist lepidi septembris kokku kategooria II toodete (hapupiimatooted) osas minimaalse piimasisalduse määra langetamine 80%-lt 75%-le, naturaalse puuvilja lisamine, *non-fermented* toodete lubamine kategooria II alt, samuti täpsustused mitmetes määruse (EÜ) nr 657/2008 lisa I *footnote*´ides. Tervislikkuse põhjendusel jäeti aga kõrvale koolipiimatoodetes maksimaalse suhkrusisalduse tõstmise 7%-lt 9%-le.

Korduvalt käsitleti komitee istungitel ka mitmesuguseid piima ja piimatoodete **kaubandusega seotud küsimusi**. Veebruaris kiideti heaks erikvoodi alusel lõssipulbri Dominikaani Vabariiki ekspordi puudutavad õigusliku aluse muutusest tulenevad muudatused määruses (EÜ) nr 1282/2009. Juunis võeti vastu GATT lepetest tulenevate sooduskvootide raames 2010. aastal USA-sse juustude ekspordi avav määrus. Septembris muudeti lihtsustamise ning halduskoormuse vähendamise eesmärgil Uus-Meremaa või impordikvoodi administreerimist sätestavat määrust (EÜ) nr 2535/2001. Oktoobris konsolideeriti ekspordilitsentse ja -toetusi kajastav määrus (EÜ) nr 1282/2006 – seda määrust on eelnevalt korduvalt olulisel määral muudetud, muutunud on ka viited mitmele põhimäärusele ((EÜ) nr 1255/1999 asemel nüüd (EÜ) nr 1234/2007 ja (EÜ) nr 800/1999 asemel (EÜ) nr 612/2009) ning kustutakse mitmeid sätteid, mis horisontaalsetes määrustes (eelkõige (EÜ) nr 612/2009) juba sätestatud. Nii näiteks ühtlustati tolerantsimäärad eksporditoetuse maksimisel juhul kui

eksporditav kogus erineb litsentsis näidatud kogusest - kustutati määruse (EÜ) nr 1282/2006 art 13 lõige 2, mis sätestas derogatsiooni piimatoodete puhul tolerantsi määraks 2% (horisontaalses määrukses 5%). Samuti lihtsustati oluliselt lisa II, vähendades seal tunduvalt tootegruppe, hõlbustades sellega eksporditoetuse saamist litsentsis näidatud tootest erineva toote ekspordil. Dominikaani Vabariigi lõssipulbri ekspordikvoodi osas anti nn "traditsioonilistele" ekspordööridele võimalus osaleda ka "uustulnukatele" määratud kvoodi taotlemiseks, et paremini kogu kvooti ära kasutada. Novembris muudeti taas määrust (EÜ) nr 2535/2001, seekord põhjuseks Türgist pärit juustude sooduskvoodi sihtotstarbe muutmise seoses kvoodi senise vähese kasutamisega.

Aprillis võeti ÜPP tervisekontrolli otsustest tulenevalt vastu või kasutustoetuste skeemide lõpetamist käsitlev määrus. Samuti otsustati aprillis kompensatsiooni maksmine ühele SLOM tootjale (piima mitteturustamise skeemist e SLOM osalejad jäid algselt piimakvoodi süsteemi sisseviimisel kvoodist ilma, mis aga hiljem Euroopa Kohtu otsusega loeti ebaõiglaseks). Juulis kiideti heaks kompensatsiooni maksmine veel 35-le NL SLOM tootjale.

Mais kiideti heaks juustu valmistamisel kaseiini kasutamise reguleerimise külmutamine (st ei nõuta eelnevat loataotlemist ega teostata kontrolli) ajaks, mil kaseiinitoetuse määr on nullis.

Novembris võeti vastu piimasektori eritoetuse maksmise detaile käsitlev määrus (EÜ) nr 1233/2009, mis muuhulgas sätestab eritoetuse summad liikmesriigiti, maksmise ja teavitamise tähtajad.

Piima ja piimatoodete turuolukorrast vt lisa 2.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee raames käsitleti **sealiha** turukorralduse küsimusi 12 istungil.

Jaanuaris toimunud komitee istungil arutati Saksamaa searümpade klassifitseerimismeetodite I protokolliga järgmiste meetodite osas – Ultrasonic Scanner GE Logiq 200 pro, AutoFom I, AutoFom III, CSB-Image-Meter ja ZP-meetod. Luksemburg esitas korralduskomiteele samuti I protokolliga searümpade klassifitseerimismeetodi Hennessy Grading Systems (HGP 4) kohta. Mõlema riigi protokollid kiideti liikmesriikide poolt heaks. Slovakkia ekspert esitles protokolliga II, eesmärgiks tunnustada ZP-meetod, Ultrafom 300 (U-FOM) ja Fat-O-Meter (FOM). Vastavasisuline komisjoni otsuse eelnõu Slovakkia searümpade klassifitseerimismeetodite kohta häälutati kõikide liikmesriikide poolt heaks juuli istungil.

Aprilli istungil kinnitati komisjoni määrus (EÜ) nr 806/2007, millega sätestatakse impordi tariifikvootide avamine sealihasektoris. See on iga-aastane EL-i imporditavate sealihakoguste fikseerimine.

Märtsis toimunud komitee istungil võtsid paljud liikmesriigid sõna, kirjeldamaks olukorda sealihasektoris. Sõnum oli komisjonile, et olukord sealihasektoris on halb ning oodati komisjoni poolt abimeetmete rakendamist, et olukorda leevendada. Komisjon ootas sõnavõtnud liikmesriikidelt konkreetseid fakte ja argumente ning märkis, et sealihaturgu jälgitakse väga tähelepanelikult ning statistilised numbrid näitavad üsna objektiivselt stabiilset turusituatsiooni. Oktoobris toimunud istungil esitasid paljud liikmesriigid komisjonile sealihaturu olukorra parandamiseks ettepaneku kehtestada ajutised eksporditoetused külmutatud ja värskete lihale. Sama teemat käsitleti eelmisel aastal viiel korral ka põllumajanduse ja kalanduse nõukogu istungitel AOB (*jt küsimused*) punktina. Sellegipoolest komisjon 2009. aasta jooksul eksporditoetuse lisameetmeid ei rakendanud, viidates asjaolule, et sealihataotjahinnad enamustes liikmesriikides olid kogu aasta vältel suhteliselt head ning

põrsaste hinnad olid võrreldes 2008. aastaga märgatavalt tõusnud. Eksporditoetuste määrasid sealihatoodetele aasta vältel ei muudetud.

Põllumajandusturgude ühise korralduse komitee raames käsitleti **veise-ja vasikalihha** turukorralduse küsimusi 12 istungil.

Komisjoni ettepanekul eksporditoetuse määrasid tulenevalt stabiilsest olukorrast turul 2009. aastal ei muudetud.

Aprillis kiideti pikkade arutelude tulemusena heaks määruse eelnõu, millega avatakse noorte isaste nuumveiste ühenduse imporditariifikvoot ja sätestatakse selle haldamine (komisjoni määrus (EÜ) nr 437/2009) ja määruse eelnõu, millega avatakse teatavat alpi tõugu ja kõrgmaatõugu ning muuks kui tapmiseks ettenähtud pullide, lehmade ja mullikate ühenduse imporditariifikvoodid ja sätestatakse nende haldamine (komisjoni määrus (EÜ) nr 438/2009).

Juunis kiideti heaks määruse eelnõu, mille kohaselt muudetakse määrust (EÜ) nr 810/2008, millega avatakse värsket, jahutatud ja külmutatud kõrgekvaliteedilist veiseliha ning külmutatud pülviliha tariifikvoodid ja sätestatakse nende haldamine, ning määrust (EÜ) nr 748/2008, CN-koodi 02062991 alla kuuluva veiste külmutatud vahelihase kõõluselise osa imporditariifikvoodi avamise ja haldamise kohta (komisjoni määrus (EÜ) nr 539/2009). Ühehäälselt kiideti heaks ka Tšiili pärit veise- ja vasikalihha tariifikvootide üksikasjalike rakenduseeskirjade kodifitseerimine (komisjoni määrus (EÜ) nr 610/2009).

25. juunil ilmusid määrused, milles kehtestati kvootide jaotuskoefitsiendid: komisjoni määrus (EÜ) nr 556/2009, impordilitsentside väljaandmise kohta määrusega (EÜ) nr 431/2008 avatud külmutatud veiseliha tariifikvoodi raames esitatud taotluste alusel ajavahemikuks 1. juulist 2009 kuni 30. juunini 2010 ning komisjoni määrus (EÜ) nr 557/2009, impordilitsentside väljaandmise kohta määrusega (EÜ) nr 412/2008 avatud töötlemiseks ette nähtud külmutatud veiseliha tariifikvoodi raames esitatud taotluste alusel ajavahemikuks 1. juulist 2009 kuni 30. juunini 2010.

Juulis kiideti heaks juba varasematel kohtumistel arutlusel olnud eelnõu komisjoni määruse (EÜ) nr 1741/2006 (täiskasvanud isasveiste sellise konditustatud liha ekspordi eritoetuse andmise tingimused, mis on enne eksportimist suunatud tolliladustamisprotseduurile) muutmiseks.

Kiideti heaks määruse eelnõu, mille kohaselt muudeti komisjoni määrust (EÜ) nr 1189/2008 (Horvaatiast, Bosnia ja Hertsegoviinast, endisest Jugoslaavia Makedoonia Vabariigist, Serbiast, Kosovost ja Montenegrost pärit *baby-beef*-toodete tariifikvootide üksikasjalikud rakenduseeskirjad 2009. aastal). Muutus oli tehnilist laadi - asendati lisas II Horvaatia autentsussertifikaate väljaandev asutus.

Augusti komitee istungil kiideti heaks komisjoni määruste (EÜ) nr 748/2008 (CN-koodi 02062991 alla kuuluva veiste külmutatud vahelihase kõõluselise osa imporditariifikvoodi avamine ja haldamine) ja (EÜ) nr 810/2008 (värsket, jahutatud ja külmutatud kõrgekvaliteedilist veiseliha ning külmutatud pülviliha tariifikvootide avamine ja haldamine) muutmise. Kuna Argentiina muutis autentsussertifikaate väljaandva ametiasutuse nime asendati nimetatud määruste lisad uutega.

Augustis tutvustati liikmesriikidele eelnõud komisjoni määruse (EÜ) nr 412/2008, millega avatakse töötlemiseks ettenähtud külmutatud veiseliha imporditariifikvoot ja sätestatakse selle haldamine, muutmise kohta. Tulenevalt Rumeenia ja Bulgaaria liitumisest EL-ga ning EL ja Brasiilia vahelisest kokkuleppes suurendati varasemat 54 703 tonnist imporditariifikvooti 63 703 tonnini. Üldkogus jagatakse kaheks osaks: 50 000 tonni A-toodete valmistamiseks ja 13 703 tonni B-toodete valmistamiseks. Määruse kohaldamisel on A-toode töödeldud toode, mis kuulub CN-koodi 1602 10, 1602 50 31 või 1602 50 95 alla. B-toode on veiseliha sisaldav töödeldud toode, välja

arvatud määruse (EÜ) nr 1254/1999 artikli 1 lõike 1 punktis a nimetatud toode või A-tooted. 2009/2010 impordiaastaks uusi või lisa impordiõiguste taotlusi nii A-kui B-toodetele sai esitada kuni 8. jaanuar 2010. Saadaolevad kogused olid 7 tuh t A-toodetele ja 2 t B-toodetele. Eelnõu kiideti heaks 3. septembri ühise turukorralduse komitees.

Augustis oli arutlusel komisjoni määrus (EÜ) nr 810/2008, millega avatakse värsked, jahutatud ja külmutatud kõrgekvaliteedilise veiseliha ning külmutatud pühvliliha tariifikvoodid ja sätestatakse nende haldamine, muutmise eelnõu. Tulenevalt EL ja Brasiilia vahelisest kokkuleppes suurendati varasemat 5 tuh tonnist imporditariifikvooti CN-koodide 0201 30 00, 0202 30 90, 0206 10 95 ja 0206 29 91 alla kuuluvale kondita veiselihale 10 tuh tonnini. Ka see eelnõu kiideti heaks 3. septembril toimunud ühise turukorralduse komitees.

Septembris tutvustati ja oktoobris kiideti heaks eelnõu, milles sätestatakse Horvaatiast, Bosnia ja Hertsegoviinast, endisest Jugoslaavia Makedoonia Vabariigist, Serbiast, Kosovost ja Montenegrost pärit *baby-beef*-toodete tariifikvootide üksikasjalikud rakenduseeskirjad 2010. aastaks.

Ühise turukorralduse komitee raames käsitleti **lamba-ja kitseliha** turukorralduse küsimusi kahel istungil.

Märtsis toimunud kohtumisel andsid liikmesriigid ülevaate sektoris leviva sinikeelehaiguse majanduslikest tagajärgedest. Haigus on laialdaselt levinud Euroopa lõuna- ja keskosas ning registreeritud ka Rootsis, Portugalis, Prantsusmaal, UK-s. Liikmesriigid tõid välja rahalised kulud, mis taud ja selle ennetamine on kaasa toonud.

Novembris toimunud arutelul kiideti heaks eelnõu, millega avatakse ühenduse 2010. aasta tariifikvoodid lammaste, kitsede, lamba- ja kitseliha suhtes. Tegemist on igal aastal hääletatava kvoodieelnõuga, mille puhul litsentse esitada ei ole tarvis kuna toimib põhimõttel *first-come, first-served*.

Ühise turukorralduse komitee raames käsitleti **munade ja linnuliha** turukorralduse küsimusi 14 korral.

2009. aasta juuli ning septembri korralduskomiteedes hääletatud linnuliha eksporditoetuste määrad jäeti jaanuaris vastuvõetud eksporditoetuse tasemele. Näiteks CN koodiga 0207 kodulindude külmutatud rümpade eksporditoetus jäi 10 euro/100kg. 2009. aasta juuli ning septembri korralduskomiteedes hääletatud linnumunade eksporditoetuste määrad jäeti mais vastuvõetud eksporditoetuste tasemele. Näiteks koorega, värsked, conserveeritud või kuumtöödeldud linnumunade ekspordi toetusmäärat tõsteti 12% (18 euro/100kg).

Oktoobris tõsteti asutamislepingus I lisas loetlemata kaupadena eksporditavate munade ja munarebude suhtes kohaldatavaid toetusmäärasid. Näiteks inimtoiduks kõlblikud magustamata munakollaste toetusmäärat tõsteti 34% (uueks määraks jäi 84,72 euro/100kg).

Oktoobris, novembris ja detsembris korrigeeriti kodulinnuliha-, munasektorite ning ovoalbumiini tüüpilisi hindu.

Septembris võeti vastu komisjoni määrus (EÜ) nr 890/2009, millega sätestati kodulinnuliha sektoris ühenduse tariifikvootide avamise ja haldamise rakenduseeskirjad. Kiideti heaks ka komisjoni määrus (EÜ) nr 933/2009, millega sätestati Türgist pärit kodulinnuliha sektori toodete ühendusse importimise tariifikvootide avamise ja nende haldamise rakenduseeskirjad.

Detsembris andis komisjon ülevaate linnulihatoodete veesisalduse uurimise töögrupi raportist. Raport on European Comission Joint Research Centre poolt toodud välja CIRCA kodulehel.

Põllumajandusstatistika alalise komitee istungeid toimus kaks korda, kokku neljal päeval.

Hr Pierre Bascou DG Agrist andis ülevaate EL põllumajanduspoliitika hetkeseisust, majanduskriisist ja selle mõjust põllumajandussektorile, "tervisekontrolli" lõpetamisest ja ÜPP 2013-st. Ta nimetas suhkru-sektori väga rasket olukorda, tööd taastuenergiate määrusega, piimasektori kriisist väljatoomist jne.

DG Agri ja ka teised DG-d kasutavad palju administratiivseid andmeid, kuid ilmtingimata vajatakse ka statistikat. DG Agri ootused ÜPP jaoks on, et suurendatakse infot turgude, maaelu arengu, keskkonna, toiduohutuse ja -kvaliteedi, kliimamuutuste ning muude energiatega osas. Kuna töös on roheline raamat kvaliteedipoliitikast ja valge raamat kliimamuutustest, siis sealt tuleneb ka vajadus täiendava statistika järele.

Eurostat andis ülevaate puuviljaaedade ja viinamarjakasvatuse vaatluse muutmisest, kus tähelepanu on suunatud erinevatele toodetele. Seni kehtiva vaatlusega ei saa head ülevaadet ja seetõttu on raske prognoose teha. Anti ajagraafik uue vaatluse väljatöötamiseks, mida aga liikmesriikide poolt peeti ebareaalseks.

Pilootprojektiga LUCAS (alustati aastal 2001) saab ülevaate maakasutusest ja keskkonna olukorrast EL-s. Kuna LUCAS 2006 ja 2007 osales vaid 11 liikmesriiki, siis kavandati 2009. aastal projekti kaasata kõik liikmesriigid (välja arvatud Küpros ja Malta, mis on pindalalt liialt väikesed). Parandusi tehti meetoodika osas ning lisandus mullaanalüüside võtmine.

Anti informatsioon 2010. aastal toimuva põllumajandusloenduse EL poolsest kaasfinantseerimisest. Liikmesriigil on võimalik saada EL toetust maksimaalselt 75% kulude katteks. **Eestile on maksimumsummaks määratud 300 tuhat eurot.**

Hinnaindeksite prognoose edastavad liikmesriigid Eurostatile džentelmeniliku kokkuleppe alusel 1. novembril - esitati soov edastamise tähtaega pikendada 15. novembrini, et prognooside tegemisel saaks arvestada ka III kvartali andmeid ning seetõttu teha täpsemaid prognoose. Komitee kiitis nimetatud ettepaneku heaks.

Eurostat andis ülevaate põllumajandusandmete kogumisest veebipõhise küsimustiku "eDamis Generetic Web Forms" abil. Sellise kogumisega alustati 2007. aastal ning 1. jaanuarist 2009 edastatakse kõik andmed nimetatud süsteemi kaudu. Tutvustati uusi arenguid selles valdkonnas.

Mahepõllumajanduse statistikaga tegeleb toiduohutuse statistika direktoraat - F5. Komisjon võttis mahepõllumajanduse kohta vastu määruse (EÜ) nr 834/2007, mis jõustus 1. jaanuarist 2009 ning milles 36. peatükk on statistika kohta. Oluline on koguda andmeid nii tootmise kui ka turustamise osas. Probleemiks on mahepõllumajanduse sektori väiksus, et sealt saada statistiliste valimite abil kvaliteetseid andmeid. DG Agri esindaja rõhutas mahepõllumajanduse kui kasvava sektori tähtsust ning selle kohta saadava statistika olulisust.

Eurostat selgitas, et on välja töötatud uus mahepõllumajanduse küsimustik, mida testitakse kahes liikmesriigis ning 2011. aastast peaks valmima küsimustiku uus versioon.

Esitleti määruse eelnõud puuviljaaedade ja viinamarjaistandike statistilise vaatluse osas. Määruse eelnõus on keskendatud istandikele, kus toodetakse turu tarbeks - on tõstetud läve (500 ha), muudetud loenduste läbiviimise sagedust - iga 5 aasta järel, suurendatud aedade vanusklasside arvu, muudetud klassifikatsioone. Liikmesriigid ei olnud muudatustega rahul, eriti loenduste sageduse muutmise osas, kuna seni sai nimetatud loenduse teha koos FSS-iga (struktuuriuuringuga), aga selle määruse

eelnõu järgi tuleks seda teha iseseisva loendusena. Eurostat soovis määruse eelnõu osas jätkata tööd bilateralselt, et 2010. aasta alguses võiks määruse eelnõu Parlamenti ja Nõukogusse saata.

Eurostat oli koostanud strateegia maakasutuse statistilise andmebaasi moodustamiseks EL tasandil, selleks on aga vajalik koostöö liikmesriikidega. Anti ülevaade seni kasutatud andmeallikatest ning strateegias toodud andmevajaduse katmise plaanist.

Osa liikmesriike oli väga huvitatud nimetatud andmebaasi loomisest ja selles töös osalemisest, osa oli vastu. Eurostat rõhutas, et see statistika pole mitte ainult põllumajanduse, vaid ka keskkonnastatistika ja topograafia osas vajalik maaelu arengu ja keskkonna huvides. Tänaati poolehoidjaid ja tööd jätkatakse töögrupis.

Põllumajanduskeskkonna statistika osas vajalik komplekteerida 28 indikaatorit. Eurostat tutvustas hetkeolukorda ja tulevikuplaane. Kuna selles valdkonnas on liikmesriigil vajalik koopereeruda paljude asutustega, siis olid osa liikmesriikide esindajaist veidi skeptilised, eriti nähti ohtu kiirustamises. Liikmesriigid rõhutasid väga selget definitsioonide ja küsimuste formuleerimise vajadust.

FADN (põllumajandusliku raamatupidamise andmebaas) komitee istungeid toimus kolm korda, kokku neljal päeval.

Nõukogu määruses (EMÜ) nr 79/65, millega luuakse Euroopa Majandusühenduse põllumajandustootjate tulusid ja majandustegevust käsitlevate raamatupidamisandmete kogumise võrk, on defineeritud, et FADN valimisse võivad kuuluda põllumajandusettevõtted, mille majanduslik suurus on suurem või võrdne miinimumkünnisest. Künnis on käesoleva ajani fikseeritud Euroopa Suurusühikutena (ESU). Iga liikmesriik kinnitab igal aastal valimiplaani, kus kirjeldatakse põllumajanduslike majapidamiste arv regiooniti, tüübiti, majandusliku suurusklassi järgi ja toob välja detailsed reeglid majapidamise valimiseks. Kõik selleks, et oleks tagatud FADN-i esinduslikkus.

Seoses uue tüpoloogia rakendamisega oli vaja igal liikmesriigil uuesti defineerida majandusliku suuruse künnis, millest väiksemat majapidamist FADN üldkogumisse ei arvata ning ette valmistada valimiplaan 2010. majandusaasta FADN andmete kogumiseks. Uues tüpoloogias (kinnitatud määrusega (EÜ) nr 1242/2008) mis jääb FADN 2010 ja 2010. aastal toimuva põllumajandusloenduse aluseks on miinimumkünnis fikseeritud eurodes. Standardtoodangu järgi jaotatakse ettevõtted 14 klassi. Komisjon klassifitseeris FADN 2007 kuuluvad majapidamised vastavalt uuele tüpoloogiale, hindamaks selle mõju majapidamiste majandusliku suuruse ja tootmistüübi määramisel. Uue tüpoloogia rakendamine sai võimalikuks pärast seda, kui liikmesriigid olid edastanud Eurostat-ile "Standardtulu 2004" koefitsiendid taime- ja loomakasvatustoodangu liikide lõikes. Ettepanekud miinimumkünnise kehtestamiseks tehti 2 000 eurost 25 000 euron. Klassidesse 6 (25 000-50 000 eurot), 7 (50 000-100 000 eurot), ja 8 (100 000-250 000 eurot) kuuluksid igasse 20% FADN 2007 kuuluvatest majapidamistest. Klassi 4 (8 000-15 000 eurot), 5 (15 000-25 000 eurot) ja 9 (250 000-500 000 eurot) kuuluksid igasse ca 10% EL-25 majapidamistest.

Eesti ettepanek miinimumkünnise kehtestamiseks oli 4 000 eurot ja valimi suuruseks 658 põllumajandustootjat.

Komisjon andis ülevaate 2007. aasta andmete saatmisest liikmesriikide poolt. Tänaati liikmesriike õigeaegselt esitatud andmete ja hea koostöö eest. Tõsteti esile 4 liikmesriiki, kes esitasid andmed ennetähtaegselt - need olid Ungari, Leedu, **Eesti** ja Küpros. Toodi välja ka probleeme - peamiseks raskuseks osutus toetuste õige kajastamine aruandevormis, kuna nõutud informatsioon on väga detailne. Samuti oli probleeme põhivara kajastamisega ja põllumajandusloomade kohta kogutava informatsiooni õigetele positsioonidele märkimisega.

FADN-27 esindab 5 mln Euroopa põllumajandustootjat. 2007. aastal oli EL-27 valimi suuruseks 81 384 põllumajandustootjat (Eestis 500). Keskmise EL põllumajandusettevõtte suurus oli 28,5 ESU (Eestis 21,3 ESU) ning seal kasutati tööjõudu 1,71 aastaühikut (Eestis 2,74). Keskmise netolisandväärtus EL põllumajandustootjal oli 16 782 eurot tööjõuühiku kohta (Eestis 13 417 eurot). 2007. aasta oli tasuv põllukultuuride kasvatamise ning samuti piimakarjakasvatuse osas.

Komisjon selgitas muudatusi 2008. aasta kohta kogutava informatsiooni osas ja tutvustas uusi rakendatavaid teste (RICC 1350 v.23) andmete kvaliteedi kontrollimiseks. Komisjon andis täpsed juhised, kuidas erinevad liikmesriigid peavad kajastama 2008. aasta täiendavaid otsetoetusi. Oluline on selgelt ja harmoneeritult kajastada *top-up*-id FADN andmebaasis, et hiljem oleks võimalik erinevate toetuste mõju analüüsida. Tähtis on eraldi välja tuua tootmisega seotud ja tootmisest lahtiseotud täiendavad otsetoetused ning vältida topeltkajastamist.

Sageli kasutatakse FADN ja põllumajanduse majandusarvestuse (EAA - *Economic Accounts for Agriculture*) võrdlust. Komisjon tõi välja erinevused nende vahel.

Tabel 23. FADN ja EAA võrdlus

	FADN	EAA
Eesmärk	põllumajandusliku majapidamise sissetulekute ja majandusanalüüsiks	põllumajandustoodangu ja -sektoris loodud sissetulekute analüüsiks.
Baseerub	põllumajandusliku majapidamise raamatupidamisel (mikrotasand)	Euroopa ja rahvuslikul arvepidamise süsteemil (makrotasand)
Ala	põllumajanduslikku majapidamist käsitletakse tervikuna arvestades tootmistüüpi ja miinimumsuurust (professionaalsed põllumajandustootjad)	arvestatakse põllumajanduslikku tegevust põllumajandussektoris
Iseloomustus	valim muutub aastati	sama baas (põllumajanduslik tegevus) aastati
Andmed	põllumajandusliku majapidamise tasandil koondunud andmed, fookuses rahaline väärtus	geograafilisel tasandil koondunud andmed, fookuses rahaline väärtus
Arvestus	esindab liikmesriigi sarnaseid põllumajanduslikke majapidamisi (suuruselt ja tüübilt)	esindab liikmesriigi põllumajandustoodangut
Esitamine	andmed kogutakse ja esitletakse põllumajandusliku majapidamise keskmisena (aasta n+2),	andmed kogutakse ja esitletakse alati kui riik kokku (aasta n+1)

Allikas: Euroopa Komisjon

Määrusega (EMÜ) nr 1915/1983 on sätestatud, et alates 2005. aastast tuleb aastaaruanded komisjonile edastada 12 kuud peale aruandeaasta lõppu. Kiideti heaks Itaaliale 2008. aasta aastaaruannete edastamise osas tehtav erand (15 kuud), kuna nad rakendavad uut tarkvara andmete kogumiseks ja töötlemiseks.

Kiideti heaks komisjoni määruse (EÜ) nr 1242/2008, kus on defineeritud põllumajanduslike majapidamiste tüübid, täiendamine ja korrigeerimine.

Kiideti heaks määruse (EÜ) nr 868/2008, millega on kinnitatud põllumajanduslike majapidamiste tulude kindlaksmääramiseks ja majandustegevuse analüüsimiseks koostatava põllumajandusaruande vorm, lisasse ÜPP toetuskeemidest tulenevad täiendused, mis hakkavad kehtima alates 2010. majandusaastast.

Komisjon tutvustas maaelu arengu 2000-2006 ülevaadet, mis on tehtud FADN-is kajastatud maaelu toetuste põhjal. Maaelu meetmete kajastamine jaotati kahte kategooriasse: 1) kas põllumajandustootja on maaelu arengu toetuse saaja või mitte ja 2) FADN-is kasutatava tootmistüübi järgi. 35% FADN valimis olevatest

põllumajandustootjatest sai maaelu arengu toetust. EL-25 keskmine maaelu arengu toetus (1 337 eurot aasta keskmise tööjõuühiku kohta) moodustas 22% „I samba“ otsetoetustest. Kasutatava maa ha kohta saadi maaelu arengu toetusi EL-25 keskmisena 61 eurot.

Komisjon tutvustas täiendatud tabeleid, mille alusel tuleb andmed koguda 2010. majandusaasta kohta. Muudatused on vajalikud andmete kogumise lihtsustamiseks ja täiendavate võimaluste loomiseks ÜPP raames rakendatud meetmete tulemuste analüüsimiseks.

Märtsis toimunud komitee istungil oli arutusel aruandevormi kolme erineva tabeli osas, kus kajastatakse infot põllumajanduslikus majapidamises peetavate põllumajandusloomade kohta, ilmnenud vastuolu. Komisjon tegi aruandevormis parandused. Liikmesriikidele jäi arusaamatuks, mida teeb komisjon nii suure hulga täiendava lisamaterjaliga (palju füüsilistes mõõtühikutes, mitte ainult rahaliselt väljendatuna), mis oli tabelitesse lisatud. Uue materjali lisamine (nt põllumajanduskeskkonna indikaatorid) FADN konteksti on keeruline ja tooks kaasa suuri rahalisi kulutusi. Samuti leiti, et kui lisada FADN niigi mahukasse aruandesse aina hulgaliselt täiendavat materjali, võib kaotada põllumajandustootjaid, kes tahavad selles süsteemis osaleda. Arutelu jätkub.

Tutvustati muudatusi, mis puudutavad 2009. majandusaasta andmete kogumist. Peamiseks muutuste põhjuseks oli määruse (EÜ) nr 2237/77 asendamine määrusega (EÜ) nr 868/2008 ning määruse (EÜ) nr 1782/2003 asendamine määrusega (EÜ) nr 73/2009.

On tekkinud vajadus täiendada FADN andmete kogumist ja viia kogutav informatsioon vastavusse ÜPP rakendamise ja tulemuste hindamise vajadustega. Selleks tegi komisjon ettepaneku luua kolm töögrupp, mis hakkaksid paralleelselt tööle ettepanekute tegemiseks ja analüüsimiseks. Kaks töögrupp moodustati andmiku tabelitesse konkreetsete ettepanekute tegemiseks („sisendid“ ja „väljundnäitajad“) ja kolmas töögrupp nende ettepanekute vastavate IT lahenduste analüüsimiseks. Iga töögrupi suuruseks oleks 5-8 liiget liikmesriikidest ning 2 komisjonist, kusjuures vähemalt 2 liiget peab olema liikmesriigist, mis olid EL-s enne 2004. aastat ja 2 liiget nn uutest liikmesriikidest.

6. Kokkuvõte

Urve Valdmaa

2009. aastal saadi teravilja 2%, kartulit 11% ning rapsi- ja rüpsiseemet 23% enam kui eelmisel aastal.

2009. aastal vähenes võrreldes eelmise aastaga veiste, sh lehmade arv, sigade arv jäi samaks, suurenes aga lindude ning lammaste ja kitsede arv. Piima toodeti 3% vähem kui eelmisel aastal, kuid piima kokkuostuhinna langus 29% võrreldes eelmise aastaga, tekitas piimatootjatele raske olukorra.

2009. aasta põllumajanduse majandusharu toodang koos toetustega on esialgsetel andmetel 8,7 mld krooni. Võrreldes eelmise aastaga vähenes toodangu väärtus alushinnas 16% ja tootjahinnas 14%.

Lisa 1. Teravilja turuolukord EL-s

Reno Paju

Veebruaris läbi viidud põllumajandussaaduste ning tarbijahindade analüüs näitas, et tarbetoiduainete hind EL-is oli 2008. aasta detsembriks tõusnud võrreldes 2007. aasta detsembriga 2,2%. Liikmesriikidest oli suurim hinnatõus toimunud Balti riikides. Lätis 10,4%, Leedus 8,5% ja Eestis 7,5%. Toidukaupade hindade inflatsioon oli viimastel aastatel olnud Ühendkuningriikides üle keskmise, samas kui Prantsusmaal ja Saksamaal oli inflatsiooni tase alla EL-i kesmist. Üldise hindade ja toiduainete hindade inflatsiooni võrdluses toimus suurem muutus 2007. aasta keskel. Leival ja teraviljal baseeruvate toiduainete hinna võrdlemisel nisu turuhinnaga on viimasel kümnel aastal toiduainete hind EL-s stabiilselt tõusnud, samal ajal kui nisu turuhind on väga suures ulatuses kõikunud. 2008. aasta alguses oli nisu turuhind 2 korda kõrgem kui teraviljast valmistatavate toiduainete hind, 2009. aasta alguses oli aga nisu hind langenud toiduainete hinnast 1,5 korda madalamale. Põhilised põllumajandussaaduste turuhinnad olid oluliselt langenud, kuid toiduainete hinnad olid samal ajal jätkuvalt kõrged.

Suurimad **linakasvat**ajad EL-s on Prantsusmaa ja Belgia. Kui 2008. aastal kasvatati lina veel rohkem kui 80 tuh hektaril, siis 2009. aastal langes kasvupind 65 tuh hektarini. 2008. aastal koristati lina EL-s kokku 130 tuh t. Eksport on vähenenud 2006. aasta 160 tuh tonnilt 90 tuh tonnini 2008. aastal. Peamine ekspordi sihtkoht on Hiina. Pika linakuu hind EL-s oli 2008. aasta jaanuaris 185 eurot 100 kg kohta, kuid novembriks langes hind 119 eurole. Kui 2002. aastal ületas EL lõnga eksport impordi, siis 2008. aastal oli import 10 korda suurem kui eksport.

Kanepikiu kasvupind oli 2008. aastal 11 tuh ha ja saak ulatus üle 13 tuh t. Suurim kanepikiu kasvaja oli Prantsusmaa (üle 50% EL kanepikasvatusest).

Õlikultuuride (raps, päevalill, soja) külvipind 2009/2010 turundusaasta saagiks oli EL-s kokku 10,7 mln ha (0,5 mln ha enam kui eelmisel turundusaastal) ning toodanguks prognoositi 28,8 mln t (2008/2009 oli 26,8 mln t). Kasv on tulnud rapsiseemne kasvupinna ja saagikuse suurenemise arvelt. Kokku saadakse prognoosi järgi õlikultuuridelt maailmas saaki 366,9 mln t (22,9 mln t enam kui eelmisel turundusaastal). 2009/2010 turustusaastal toodetakse kogu maailma rapsiseemnest EL-s 36%, Hiinas 22% ja Kanadas 18%. Turundusaastaks 2009/2010 on prognoositud maailmas rapsi rekordsaak 58,3 mln t.

Päevalilleseemne 2009/2010 maailma toodangust moodustab 21% EL, 20% Venemaa ja 20% Ukraina saak. Maailma päevalilletoodang langeb prognoosi järgi 2008/2009 turustusaasta rekordtulemusest 10%.

Maailma soja toodanguks 2009/2010 on prognoositud rekordiline 246,9 mln t.

Valgurikaste kultuuride pind EL-s on aasta aastalt vähenenud. Kui veel 2005. aastal oli kasvupind kokku 1,4 mln ha, siis 2008. aastal vaid 0,8 mln ha. 2008. aastal koristati saaki kokku 2,5 mln t ning sellest hernest 1,2 mln t, uba 1,1 mln t ja lupiini 0,2 mln t. Valgurikaste kultuuride saagikus 2009. aastal on esialgsete andmete põhjal tõusnud: herne keskmine saagikus on 2,54 t/ha, oal ja lupiinil 2,81 t/ha. 2009. aasta kasvupind oli kokku 950 tuh ha ja saaki saadi 2,5 mln t. Suurimad kasvatajad EL-s on Prantsusmaa ja Ühendkuningriigid, kus toodetakse üle poole EL saagist. Herne hind oli septembri keskel 165 euro/t (eelmisel aastal samal ajal 220 euro/t) ning oa hind 120 euro/t (eelmisel aastal samal ajal 175 euro/t).

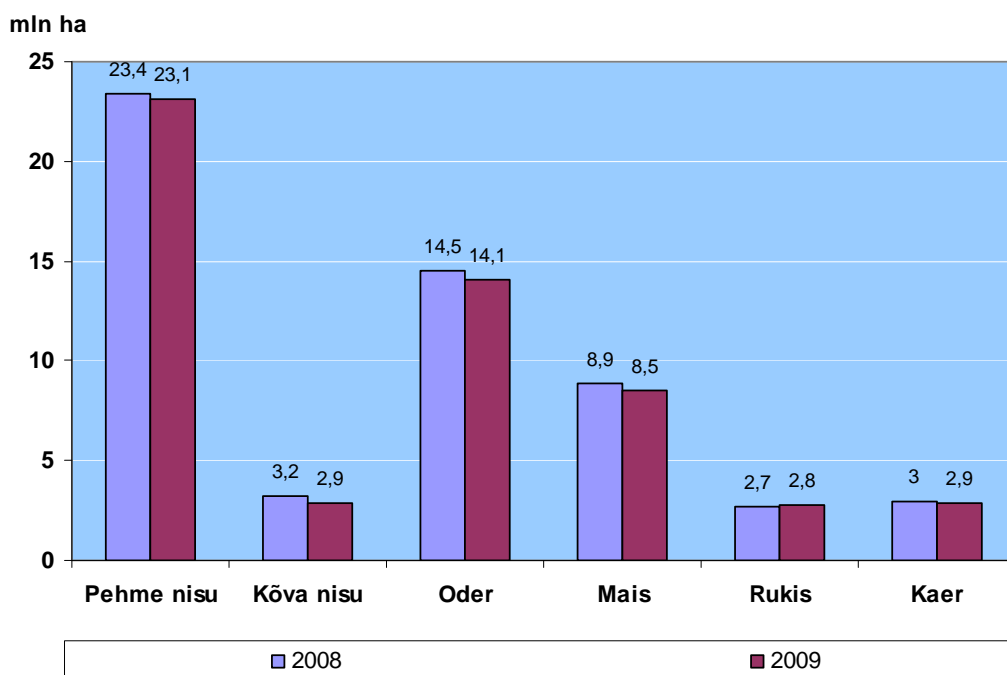
Riisi oli kroovituna 2008/2009 turustusaasta 10 kuuga EL-i imporditud kokku 715 tuh t, peamiselt Taist, Indiast ja Uruguaist. Impordist moodustab Indica 92% ja Japonica 8%. Eksporditud oli kokku 118 tuh t kroovitud riisi. Riisi hind EL-is on aasta jooksul olnud suhteliselt stabiilne, koorimata Japonica maksis Lõuna-Euroopas keskmiselt 295 euro/t ning koorimata Indica 260 euro/t. Kroovitud Japonica maksis EL-s 670-748 euro/t ning kroovitud Indica 630-650 euro/t. EL-i on 2009/2010 imporditud kroovitud riisi kokku 189,4 tuh t ning eksporditud 33,1 tuh t.

Tais on eksporditud jaanuarist septembrini 6,6 mln t (22% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil). Saaki koristati novembris 23,1 mln t. Varudena on rekordiliselt 7 mln t kroovitud riisi. Indias on 2009/2010 toodang prognoosi järgi 84 mln t (18% saagilangus tulvade ja tormide tõttu). Varusid on kokku 14,5 mln t. 2010. aastal võib toimuda Indiasse importimist, sest 2010. aasta septembrini alandati impordi tollimakse 70% võrra. Eksporti prognoositi kokku 2,5 mln t (eelmisel aastal 1,5 mln t). Vietnami oli jaanuarist septembrini eksporditud 5,34 mln (32,8% enam kui eelmisel aastal samal perioodil) ning viimase kvartali keskel jõudis eksport 6,45 mln tonnini (55% enam kui eelmisel aastal samal ajal). Hinnatase on jõudnud 2009. aasta rekordini. Egiptuses oli toodang veepuuduse tõttu ainult 2 mln t, septembris alanud hooajaline eksport kujuneb prognoosi järgi 400 - 600 tuh t.

Teravilja kasvupind EL-s oli 2008/2009 turustusaastal kokku 60,3 mln ha ja kogutoodang 313,7 mln t. Komisjon prognoosis juulis 2009/2010 turundusaasta kasvupinnaks 58,9 mln ha ja toodanguks 291,2 mln t. 2009/2010 prognoosi järgi on kasvupind 2,2%, saagikus 5,1% ja saak 7,2% väiksem kui 2008/2009 vastavad näitajad. Riigiti vaadatuna langeb 2009/2010 toodang enim Ungaris (-23,3%), Hispaanias (-21,8%) ja Itaalias (-12%).

Septembris avaldatud IGC raporti kohaselt on 2009/2010 nisu külvipind EL-is kokku 23,1 mln ha, sellest kõva nisu 2,9 mln ha, oder 14,1 mln ha, mais 8,5 mln ha, rukis 2,8 mln ha ning kaer 2,9 mln ha.

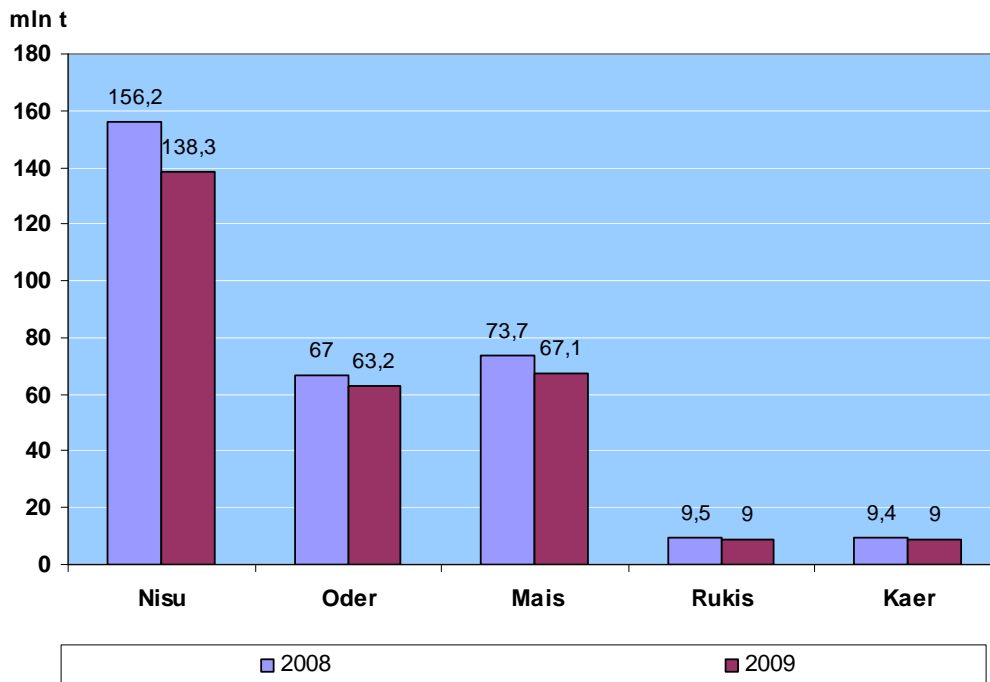
IGC novembri lõpus avaldatud raportis sisalduva teraviljaprognooosi järgi oli maailmatoodang 2009. aastal 1 758,5 mln t, kaubavahetus ulatus 228,4 mln t, tarbimiseks hinnati 1 723 mln t ja varude hulgaks 343 mln t. Sama raporti kohaselt oli EL nisutoodang 2009. aastal kokku 138,3 mln t, mis on 9% väiksem kui eelmisel aastal, (2008. aastal oli 151,2 mln t). Toodang USA-s oli 60,3 mln t (2008. aastal 68 mln t), Kanadas 24,5 mln t (2008. aastal 28,6 mln t), Argentiinas 8,0 mln t (2008. aastal 8,3 mln t), Venemaal 60 mln t (2008. aastal 63,7 mln t) ja Ukrainas 20 mln t (2008. aastal 26,9 mln t). Toodang oli eelmisest aastast suurem ainult Austraalias, kus toodeti nisu 22 mln t (2008. aastal 21,4 mln t) ja Kasahstanis 15 mln t (2008. aastal 13 mln t). Nisu maailmatoodang 2009. aastal oli esialgsetel andmetel kokku 668 mln t, tarbimine 643 mln t ning varud 191 mln t.

Joonis 1. 2008. ja 2009. aasta teravilja külvipinnad EL-s.

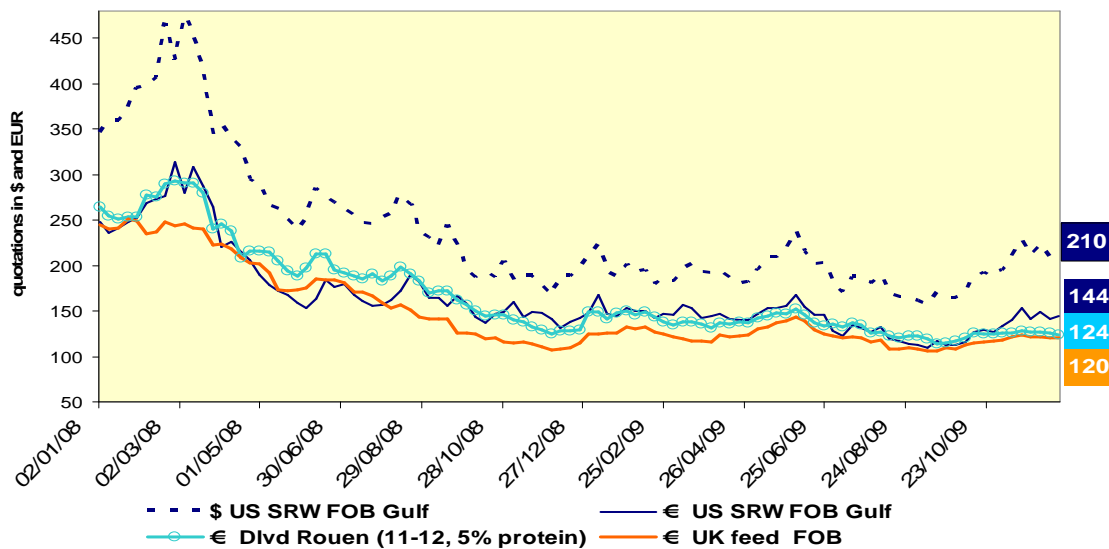
Allikas: IGC

Põhja-Euroopas olid kasvuperioodil taimekasvuks soodsad ilmastikutingimused, aga põud kahjustas taimi Hispaanias, Portugalis ja Põhja-Itaalias. Ida-Euroopas sadas tavalisest rohkem vihma, kuid mitte nii palju kui Austrias, kus vihmadest tingitud üleujutused põhjustasid väga suuri saagikadusid. Suvised ja sügisesed ilmastikutingimused olid EL-s küllaltki soodsad. Ida-Euroopas segas vihm rapsi koristamist, mis põhjustas suuri saagikadusid. Ka Balkanil, Balti mere piirkonnas ning Irimaal segasid vihmad taliviljade külvi. Nisu (pehme ja kõva kokku) saaki prognoositakse EL-is 2009. aastaks 138,3 mln t, otra 63,2 mln t, maisi 67,1 mln t, rukist 9,0 mln t ning kaera 9,0 mln t.

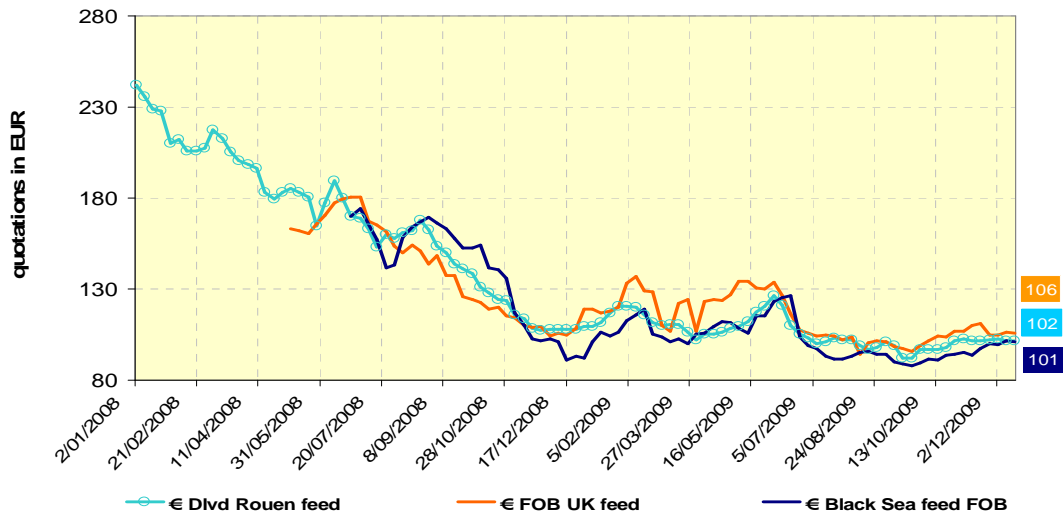
Joonis 2. 2008. aasta saak ja 2009. aasta saagiprognosis EL-s
Allikas: IGC

Nisu hind EL-s oli 2009. aasta viimases kvartalis suhteliselt stabiilne. Ühendkuningriikides maksti söödanisu fob (*free on board*) tonni eest 120 eurot ning Prantsusmaal Rouen (11-12,5% proteiini) 124 eurot.

Joonis 3. Nisu hind EL-s jaanuar 2008 - detsember 2009
Allikas: Euroopa Komisjon

Odra hind EL-s tõusis detsembris juulikuu tasemele. Rouen söödaodra hind EL-s oli 102 euro/t ning Ühendkuningriikides 106 euro/t.

Joonis 4. Odra hind EL-s jaanuar 2008 – detsember 2009

Allikas: Euroopa Komisjon

2009/2010 turustusaasta detsembri keskpaiga seisuga oli EL-i imporditud 4,8 mln t (eelmisel aastal 6,3 mln t) teravilja, millest 2,1 mln t moodustas nisu (kolmel eelmisel aastal 1,3 mln t), 1,3 mln t mais (eelmisel aastal 2,0 mln t), 1,3 mln t kõva nisu (eelmisel aastal 0,5 mln t) ning 0,06 mln t oder (eelmisel aastal 0,2 mln t).

Eksportitud oli kokku 9,6 mln t (eelmisel aastal 16,1 mln t), millest 8,5 mln t pehmet nisu koos nisujahuga (eelmisel aastal 11,6 mln t), 0,4 mln t oder (eelmisel aastal 2,8 mln t), 0,2 mln t kõva nisu (eelmisel aastal 0,6 mln t) ja 0,4 mln t mais (eelmisel aastal 0,9 mln t).

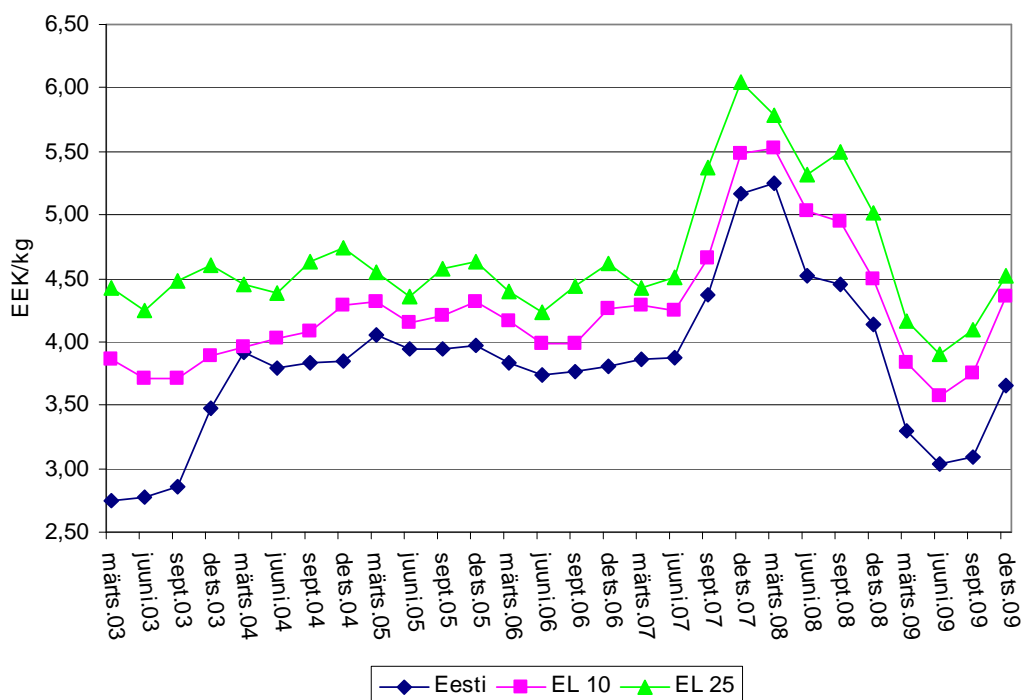
Sekkumiskokkuostus oli EL-s 13. detsembri seisuga kokku 2,6 mln t teravilja, millest pakkumismenetluses oli 2,0 mln t (90% oder ja 10% nisu).

Lisa 2. Piima ja piimatoodete turuolukord EL-s

Kalev Karisalu

2008. aastal maailma finantskriisi ja väheneva nõudluse mõjul kiiresti halvenenud piima ja piimatoodete turuolukord oli 2009. aasta I poolel jätkuvalt väga halb: või ja lõssipulbri hinnad püsisid stabiilselt alla sekkumishinna tasemeid ning piimapulbri hind alla virtuaalse sekkumishinna taset, juustude hinnad jätkasid langemist. Suvel hakkasid turumeetmete ning maailmaturu nõudluse kasvu toel või ja pulbrite hinnad vähehaaval tõusma, juustu hinnad püsisid *Edam*'i puhul ühtlaselt madalal tasemel ning *Cheddar*'i puhul langevas trendis. Maailmaturuhindade kiire kasvu jätkumine aitas sügisel kaasa kõikide piimatoodete hindade tõusule, vaid juustude hinnakasv jäi tagasihoidlikuks. 2009. aasta lõpus hinnad uutel tasemetel stabiliseerusid või veidi langesid.

2009. aasta keeruline turuolukord mõjus eriti raskelt piima tootmis- ja tarneahela nõrgimale lülile - piimatootjale. Suvel langes EL kaalutud keskmine piima kokkuostuhind rekordiliselt madalale, alla 25 euro/100kg. Alates sügisest kuni aasta lõpuni piima hind siiski järk-järgult taas tõusis.

Joonis 1. Piima keskmine kokkuostuhind Eestis ja Euroopa Liidus aastatel 2003-2009, kr/kg

Lisa 3. Veise- ja vasikaliha turuolukord EL-s

Ragne Lokk

Veise- ja vasikaliha toodang EL-is vähenes möödunud aastal 6,6%. EL-27 hulgas on loomagruppide lõikes enam vähenenud vasikate (19%) ja pullide (13%) osakaal. Kui enamikes liikmesriikides toodang vähenes, siis toodangu suurenemise poolest võib ära märkida Malta (14%) ja Rootsi (10%).

Veiseliha ja elusloomi eksporditi 2009. aasta algusest novembrini 226 131 tonni, mis võrreldes 2008. aasta sama perioodiga oli 16% vähem.

2009. aasta II poolaastal eksporditi ühendusest eksporditoetusega 35 523 tonni veiseliha ja elusloomi, mis võrreldes 2008. aasta sama perioodiga oli 31% vähem.

Tabel 1. Veiseliha ja elusloomade eksport, tonnides

Peamised sihtkohad	2005	2006	2007	2008	2009 jaanuar- november
Venemaa	138 372	145 342	87 277	102 368	46 693
Horvaatia	14 405	9 723	16 460	19 863	23 262
Šveits	5 027	10 162	14 457	25 965	17 916
Elevandiluurannik	2 808	4 938	6 949	8 969	12 095
Angola	19 066	8 628	11 087	7 775	6 910
Nigeeria	9 628	172	16 174	2 265	166
Kokku ELi väline eksport	351 905	292 382	247 730	291 459	226 131
Muutus võrreldes eelmise aastaga		-17%	-15%	+18%	-16,2%

Allikas: Euroopa Komisjon

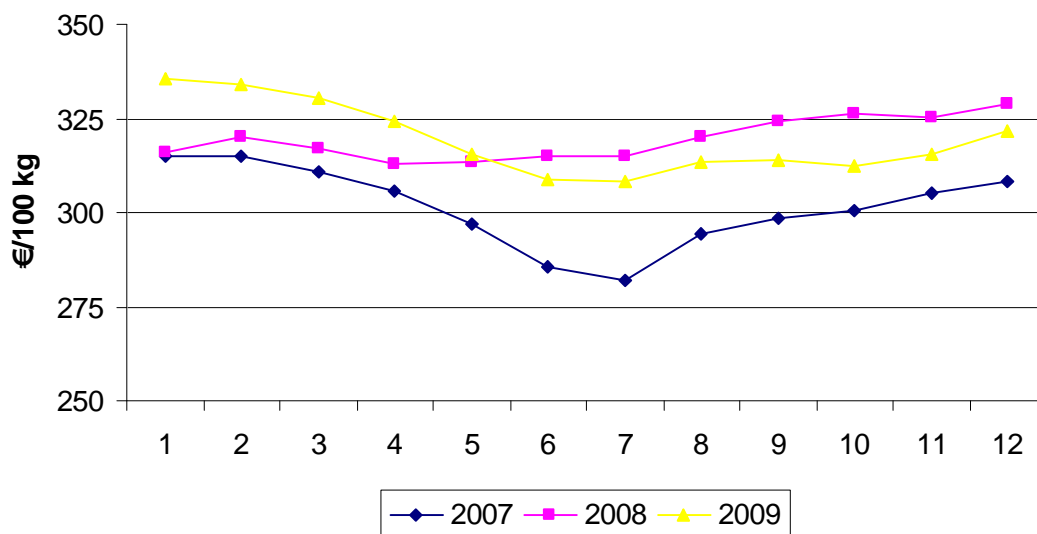
Veiseliha- ja elusloomade import vähenes 2008. aastal märkimisväärselt Brasiilia lihale kehtinud impordikeelu tõttu. 2009. aastal kuni novembrini imporditi ühendusse 392 109 tonni veiseliha- ja elusloomi, mis on 7% enam, kui 2008. aasta samal perioodil.

Tabel 2. Veiseliha ja elusloomade import, tonnides

Peamised päritoluriigid	2005	2006	2007	2008	2009 jaanuar- november
Brasiilia	348 695	331 762	363 839	171 134	133 818
Argentiina	113 244	82 865	97 656	92 590	112 224
Uruguay	45 842	45 350	39 544	66 273	72 470
Austraalia	10 247	12 366	10 019	12 957	15 694
Uus-Meremaa	5 978	7 195	5 772	12 455	15 185
Namiibia	12 573	8 063	10 467	10 348	11 856
Botswana	10 359	7 118	13 929	10 395	9 808
USA	832	956	2 746	6 547	8 164
Šveits	2 633	1 979	2 855	2 919	3 829
Tšiili	2 115	2 036	2 844	2 550	3 107
Serbia	955	1 912	2 324	1 784	900
Kokku import	564 517	513 160	556 041	394 280	392 109
Muutus võrreldes eelmise aastaga		-9%	+8%	-29%	+7%

Allikas: Euroopa Komisjon

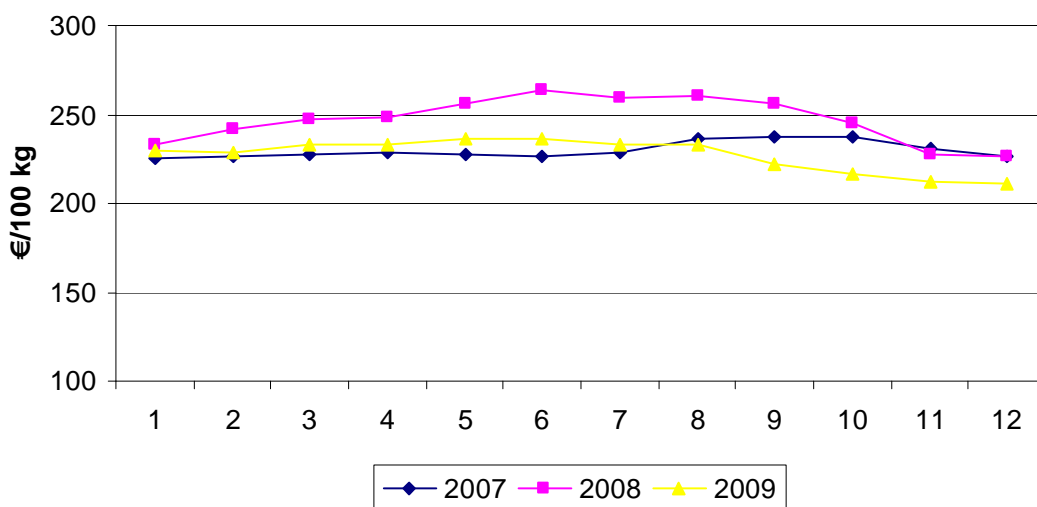
Noorpullide-R3 keskmiseks hinnaks 2009. aastal kujunes 319,42 euro/100kg kohta, mis oli samal tasemel kui 2008. aasta keskmine.

Joonis 1. Noorpullide-R3 keskmised hinnad

Allikas: Euroopa Komisjon

Lehmade-O3 keskmine hind 2009. aastal oli 226,97 euro/100kg, mis jäi 8% 2008. aasta keskmisest madalamaks.

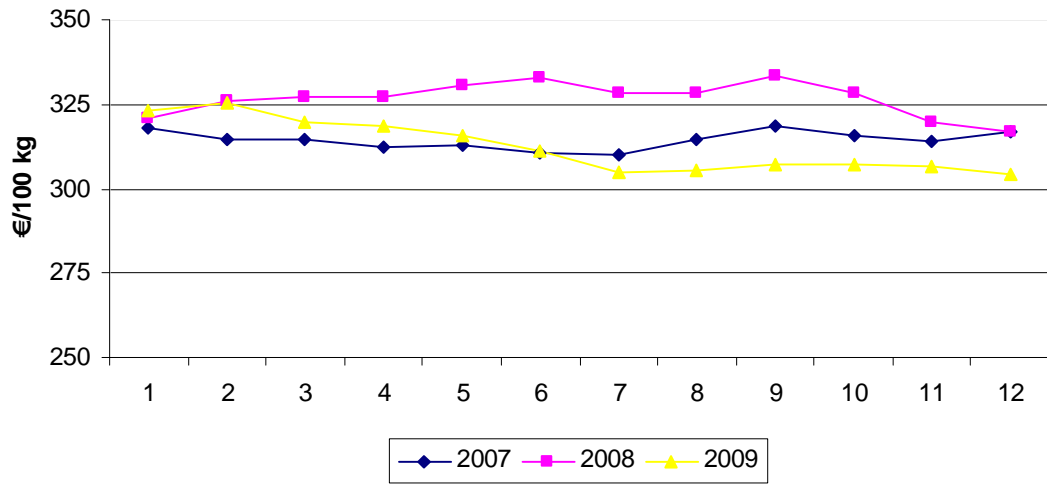

Joonis 2. Lehmade-O3 keskmised hinnad

Allikas: Euroopa Komisjon

Mullikate-R3 keskmine hind 2009. aastal oli 312,51 euro/100kg, mis jäi 2008. aasta keskmisest 4% madalamaks.

Joonis 3. Mullikate-R3 keskmised hinnad

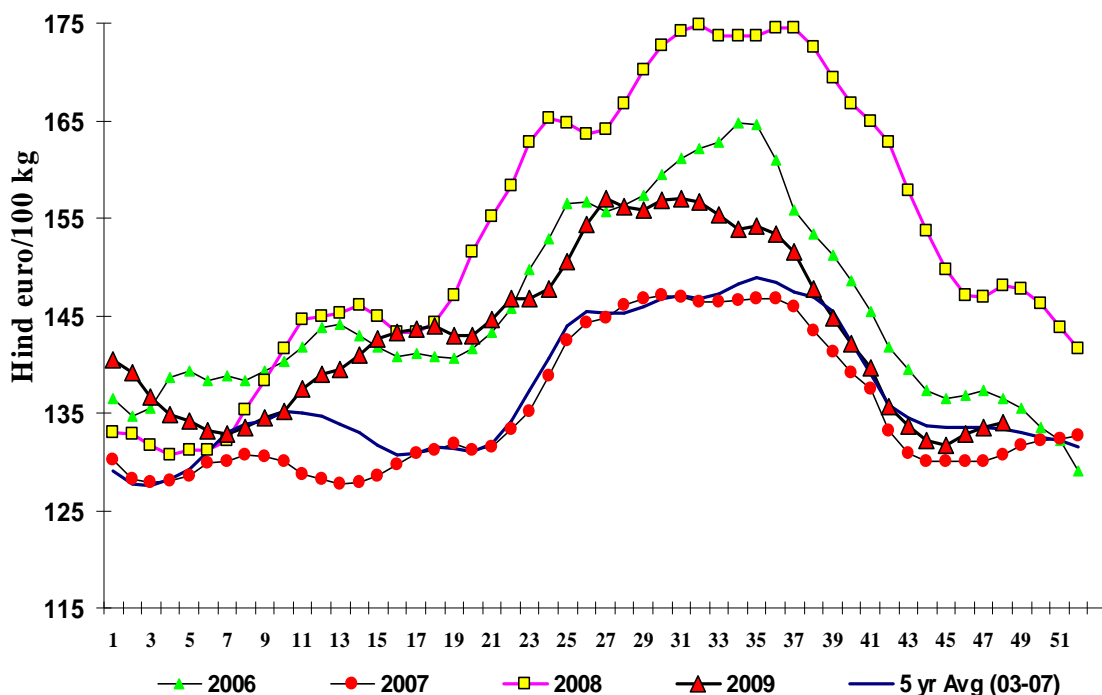
Allikas: Euroopa Komisjon

Lisa 4. Sealiha turuolukord EL-s

Tiia Reede

2009. aasta alguses oli EL-s 152,9 mln siga. Liikmesriikidest suurimad seakasvatajad on Saksamaa (17,5% EL sigade arvust) ja Hispaania (17,2%), nendele järgneb Prantsusmaa (9,7%), Poola (9,3%), Taani (8,0%) ja Holland (7,7%). Eesti osatähtsus EL sigade arvust moodustas vaid 0,2%.

2009. aastal oli sealiha hinnatase kuude lõikes kõikides liikmesriikides madalam kui 2008. aastal (joonis 1). Aasta jooksul langes hind liikmesriikides 2-19%. 2009. aasta EL keskmine E klassi searümba tootjahind oli 22,25 kr/kg, mis oli 7% madalam kui 2008. aastal (23,98 kr/kg), kuid 2007. aasta keskmisest (21,15 kr/kg) 5% kõrgem. Paljud liikmesriigid ei olnud olukorraga sektoris rahul ning soovisid eelmise aasta jooksul korduvalt EL poolset turule sekkumist. Liikmesriikide poolt tehti ettepanek kehtestada eksporditoetused värsele ja külmutatud sealihale. Turuindikaatoreid jälgiti aasta jooksul väga tähelepanelikult ning komisjoni sõnul täiendav sekkumine polnud vajalik. Sealihatootjate olukorda parandas sööda odav hind, kuna teraviljahinnad olid võrreldes 2008. aastaga 30- 40% madalamad.

Joonis 1. EL searümpade keskmised kokkuostuhinnad aastatel 2006-2009 nädalate lõikes

Allikas: Euroopa Komisjon

2009. aasta kõige kõrgem EL keskmine searümba eest makstav hind oli suvehooajal juulis - 24,49 kr/kg. Kõrgemat hinda said sel ajal tootjad Kreekas (27,53 kr/kg) ja Bulgaarias (27,34 kr/kg), madalamat hinda aga Taanis (21,00 kr/kg) ja Rootsis (21,56 kr/kg).

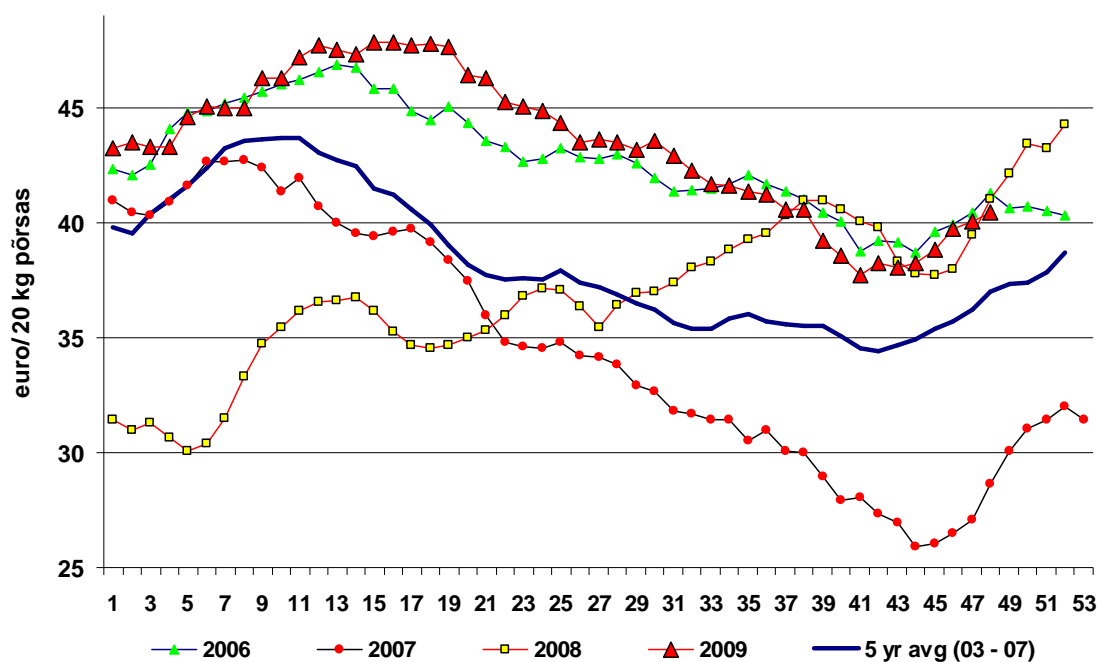
Madalaim EL keskmine kokkuostuhind oli talveperioodil, detsembris - 20,67 kr/kg.

Tabel 1. Searümba turuhinnad kr/kg

	2004	2005	2006	2007	2008	dets 2009	dets 2009/ dets 2008 %
EL keskmine	21,64	21,75	22,72	21,14	23,97	20,67	-8,5
Eesti	22,50	21,58	21,87	22,12	24,42	22,33	-8,5
Läti	24,27	22,68	22,45	22,01	26,56	21,93	-20,5
Leedu	22,68	22,85	24,07	23,30	26,73	22,11	-15,0
Soome	19,98	21,57	20,82	21,63	23,50	21,70	-9,9
Taani	18,88	19,10	20,06	18,41	20,42	17,80	-9,1

Allikas: Euroopa Komisjon

Kõige suurem nõudlus põrsaste järele on tavaliselt kevadperioodil ning seetõttu oli 2009. aasta kõrgeim 20 kg põrsa hind aprillis - EL keskmine 746 krooni. Rohkem maksti põrsa eest Slovakkias - 1 044 krooni, Itaalias - 973 krooni, Saksamaal - 916 krooni, vähem aga Portugalis - 516 krooni ja Prantsusmaal - 593 krooni. Eestis oli samal ajal keskmise 20 kg põrsa müügihind 573 krooni. Sügisperioodil põrsaste turuhinnad langesid (vt joonis 2). EL keskmine 20 kg põrsa müügihind oli oktoobris saavutanud madalaima taseme - 596 krooni, aasta lõpuks oli aga põrsa hind tõusnud juba 642 kroonini.

Joonis 2. EL keskmised põrsaste turuhinnad aastatel 2006-2009 nädalate lõikes

Allikas: Euroopa Komisjon

Tabel 2. Põrsaste müügihindad, kr/20 kg põrsas

	2004	2005	2006	2007	2008	dets 2009	dets 2009/ dets 2008 %
EL keskmine	601	655	681	541	578	643	- 5,0
Eesti	512	508	534	530	493	632	+ 6,8
Läti	533	525	581	521	511	*	*
Soome	740	802	765	770	760	770	- 3,7
Taani	619	624	667	586	583	556	-0,2

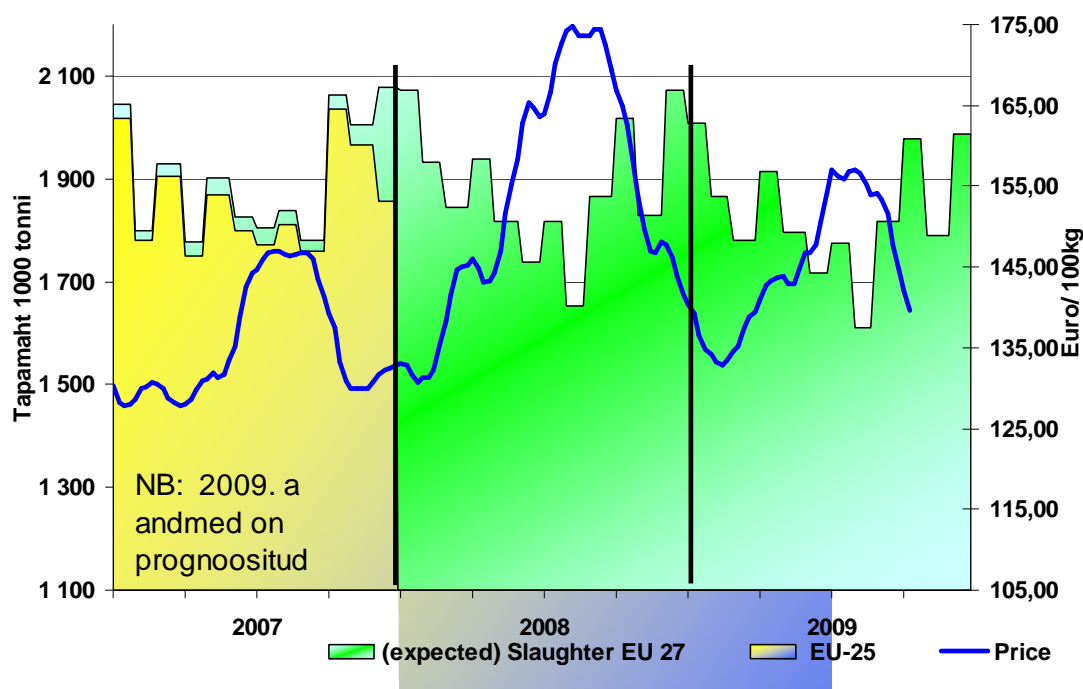
• - andmed puuduvad

Allikas: Euroopa Komisjon

2009. aasta jaanuarist kuni novembrini toodi ühenduse turule 47 105 tonni sealihatooteid, mida on 13,6% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Peamised importijad EL-i riikidesse on endiselt Tšiili, Šveits ja USA. USA-st on kogused võrreldes eelmiste aastatega märkimisväärselt vähenenud, sellevõrra Tšiilist ja Šveitsist suurenenud.

Aasta algusest kuni novembrini eksporditi ühendusest sealihatooteid 2 154 803 tonni, mis on 2008. aasta sama perioodiga võrreldes 10% vähem. Ka ekspordi sihtkohad on aastate lõikes samad: eelmise aasta jooksul viidi kõike rohkem tooteid Venemaale, Hongkongi ja Jaapanisse.

Euroopa Komisjon **prognoosis** 2009. aasta IV kvartaliks EL keskmiseks sealiha tootjahinnaks 21,88 kr/kg, mis tegelikkuses osutus aga 4,4% madalamaks (20,93 kr/kg). 2010. aasta I kvartaliks prognoositi tootjahinnaks 21,12 kr/kg ja II kvartaliks 22,23 kr/kg (vt tabel 3, joonis 3).

Joonis 3. EL keskmiste tapakoguste ja searümba turuhindade vastastikune mõju aastatel 2007-2009

Allikas: Euroopa Komisjon

Tabel 3. EL keskmine searümba tootjahind ning prognoos, kr/kg

2003-2007.a keskmine	2005	2006	2007	2008	2009	2010/ I kv prognoos	2010/II kv prognoos
21,44	21,76	22,72	21,15	23,97	22,25	21,12	22,23

Allikas: Euroopa Komisjon

Liikmesriigid prognoosisid 2009. aasta lõpuks seakasvatustoodangu vähenemist 0,7-30,9% ulatuses. Suurimatest seakasvatajatest optimistlikumad olid Taani, Holland, Hispaania ja Poola, nende prognoos näitas 0,8-2,5%-st toodangu kasvu.

2009. aastal osteti EL-s kõige rohkem sigu kokku jaanuaris (tapamassis 2 mln t) ning kõige vähem osteti sigu kokku, sarnaselt 2008. aastaga, augustis (tapamassis 1,6 mln t). Kogu 2009. aasta prognoositud tapamaht on -2,5% väiksem kui 2008. aastal (vt joonis 3). Kuigi suveperioodil on sealiha nõudlus grillihooajast tingituna kõrgem, müüvad EL sealihatootjad lihatöötlemisettevõtetele vähem sigu kui talveperioodil ning sellest tulenevad ka kõrgemad suvised kokkostuhinnad.

Lisa 5. Munade ja linnuliha turuolukord EL-s

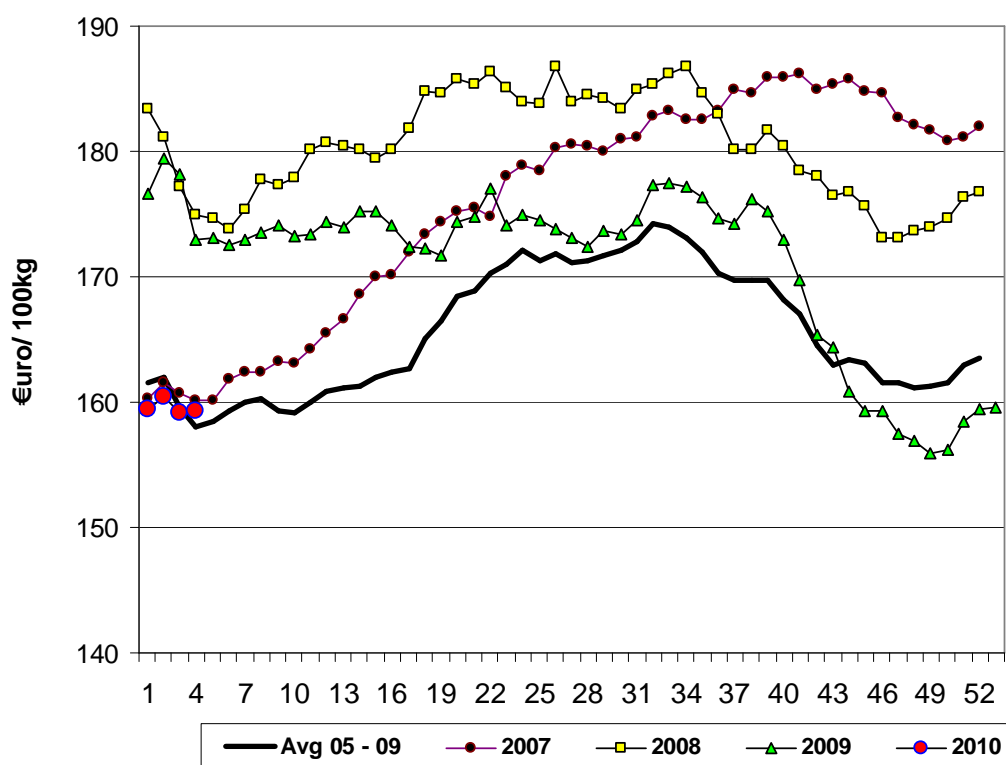
Agne Tammistu

Kui 2009. aasta I kvartalis langes EL linnuliha keskmine hind 2008. aasta hinnatasemest madalamale, siis aasta II pooles langes keskmine hind veel kahe viimase aasta tasemest allapoole ning jäädessinna 2009. aasta lõpuni. Üheks suurimaks hinnalanguse põhjuseks oli söödateravilja madal hind, mis võimaldas odavamalt toota. 2009. aasta novembris oli EL linnuliha keskmine hind 159 euro/100kg (2 493 kr/100kg), mis oli 8,5% madalam, kui 2008. aasta novembris. Samal ajal oli Eestis keskmine linnuliha hind 171 euro/100kg (2 676 kr/100kg), mis oli 7,5% madalam kui eelmisel aastal samal ajal.

Tabel 1. Linnuliha keskmine hind (euro/100kg)

	2004	2005	2006	2007	2008	November 2009
EL keskmine	147,83	149,25	151,30	175,79	180,93	159,32
Eesti	121,39	147,58	145,37	182,61	192,23	171,02
Läti	134,68	139,00	141,80	177,04	197,81	179,55
Leedu	128,57	134,61	130,14	150,41	164,81	147,01
Soome	198,09	197,04	192,19	195,10	227,10	246,90

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 1. EL-i linnuliha keskmine hind aastate ja nädalate kaupa

Allikas: Euroopa Komisjon

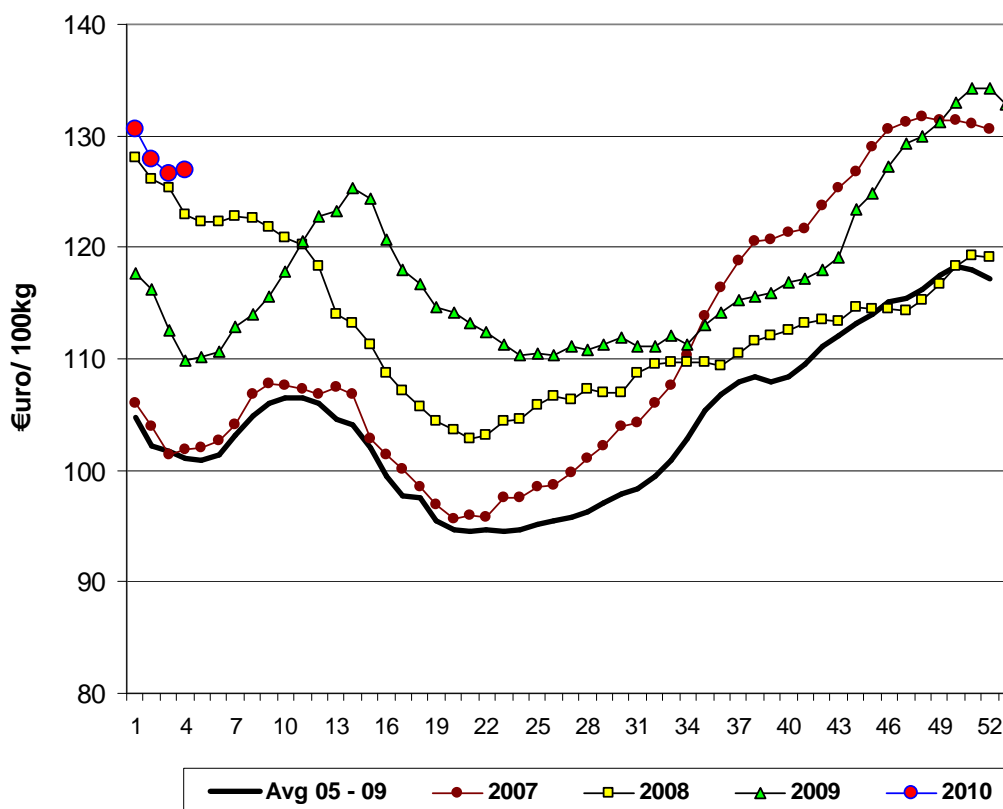
Kui 2009. aasta II kvartalis tõusis EL kanamuna keskmine hind viimaste aastate sama aja kõrgemaile tasemele, siis III kvartalis oli keskmine hind küll 2008. aasta tasemest kõrgem, kuid 2007. aasta hinnatasemest madalam. 2009. aasta detsembris tõusis

kanamuna keskmine hind uuesti viimaste aastate kõrgemaile tasemele. Novembri kanamuna keskmine hind EL-s oli 123 euro/100kg (1 918 kr/100kg), mis oli 6,5% kõrgem, kui 2008. aasta novembris. Samal ajal oli Eestis keskmiseks kanamuna hinnaks 100 euro/100kg (1 566 kr/100kg), võrreldes eelmise aasta sama ajaga oli hind langenud 3,3%.

Tabel 2. Kanamunade keskmine hind (euro/100kg)

	2004	2005	2006	2007	2008	November 2009
EL keskmine	86,33	86,08	95,73	110,42	113,21	122,58
Eesti	75,74	78,18	87,21	93,87	118,73	100,11
Läti	86,68	88,69	96,49	106,27	132,49	133,25
Leedu	70,62	78,49	82,31	101,88	122,16	123,58
Soome	123,82	86,75	78,35	112,90	121,58	120,70

Allikas: Euroopa Komisjon

Joonis 2. EL-i kanamunade keskmine kokkuostuhind aastate ja nädala lõikes

Allikas: Euroopa Komisjon

2009. aastal jaanuarist novembrini **importiti** EL-i linnuliha 798,6 tuh t, mis oli 3,9% vähem, kui eelmisel aastal samal perioodil. Suurimad importijad olid Brasiilia (75%), Tai (16%) ja Tšiili (5%). Põhilisteks sissetoodavateks kaubaartikliteks olid külmutatud, soolatud ning muul viisil eeltöödeldud linnulihatooted.

2009.aasta jaanuarist novembrini eksporditi EL-st kokku 915,3 tuh t linnuliha, mis oli 1% rohkem, kui eelmisel aastal samal perioodil. Suurimad linnuliha ekspordijad olid Venemaa (22%), Saudi Araabia (10%) ning Ukraina (9%).

2009. aasta jaanuarist novembrini imporditi EL-i muna ja munatooteid 27,7 tuh t, mis oli 26% enam, kui eelmisel aastal samal perioodil. Kõige rohkem imporditi USA-st (36%), Argetiinast (26%) ja Indiast (18%).

2009. aastal jaanuarist novembrini eksporditi muna ja munatooteid 137,3 tuh t, mis oli 20% vähem, kui eelmisel aastal samal perioodil. Suurimad eksportijad olid Jaapan (32%), Šveits (29%) ja Angola (3%).

Lisa 6. Ühtse pindalatoetuse, energiakultuuritoetuse ja täiendavate otsetoetuste heakskiidetud taotlejate arv, heakskiidetud ühikud ja määratud summad maakonniti 2009. aastal

Maakond	Ühtne pindalatoetus	Energia-kultuuritoetus	Põllukultuuri kasvatamise täiendav otsetoetus (tootmisega seotud)	Põllumajandus-kultuuri täiendav otsetoetus	Heinaseemne täiendav otsetoetus	Ammlehma kasvatamise toetus (tootmisega seotud)	Veiste loomühikute alusel makstav täiendav otsetoetus	Piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav otsetoetus	Ute kasvatamise täiendav otsetoetus (tootmisega seotud)	Ute täiendav otsetoetus	
Harju	heakskiidetud taotlejate arv	894	22	241	220	5	78	185	78	45	33
	heakskiidetud ühikuid	59 337	1 643	21 865	18 406	93	1 063	4 100	29 638 630	2 247	1 479
	määratud summa, EEK	65 468 926	1 163 020	6 819 655	4 259 104	52 339	1 056 658	3 848 465	7 113 271	321 233	76 095
Hiiumaa	heakskiidetud taotlejate arv	363	0	54	63	0	80	129	28	60	54
	heakskiidetud ühikuid	11 938	0	1 794	1 497	0	1 336	1 023	2 929 157	2 065	1 582
	määratud summa, EEK	13 210 166	0	559 759	346 501	0	1 332 794	960 239	702 998	296 534	81 394
Ida-Virumaa	heakskiidetud taotlejate arv	554	1	195	160	0	36	152	34	16	13
	heakskiidetud ühikuid	28 019	44	10 225	8 009	0	522	2 163	14 239 516	1 045	839
	määratud summa, EEK	30 946 393	31 121	3 185 999	1 853 285	0	520 747	2 030 206	3 417 484	150 062	43 167
Jõgevamaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 068	10	457	436	2	41	299	98	27	25
	heakskiidetud ühikuid	67 551	2 088	36 505	30 885	29	485	7 729	68 497 352	1 098	3 090
	määratud summa, EEK	74 681 057	1 470 338	11 386 237	7 146 849	16 298	483 836	7 254 451	16 439 364	156 524	158 981
Järvamaa	heakskiidetud taotlejate arv	733	11	322	301	2	52	234	110	29	24
	heakskiidetud ühikuid	76 551	831	37 765	33 037	162	573	9 002	111 921 143	1 323	1 178
	määratud summa, EEK	84 405 278	609 016	11 781 062	7 644 766	91 824	571 625	8 449 634	26 861 074	189 983	60 608
Lääne-Virumaa	heakskiidetud taotlejate arv	768	6	221	223	2	116	248	59	46	36
	heakskiidetud ühikuid	40 345	1 069	13 919	11 592	58	2 383	3 151	14 121 464	2 288	1 451
	määratud summa, EEK	44 623 851	752 644	4 342 680	2 882 373	33 048	2 377 281	2 957 405	3 389 151	328 557	74 654
Lääne- Virumaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 100	20	520	514	2	111	418	122	26	21
	heakskiidetud ühikuid	101 287	1 633	57 920	49 916	61	1 300	9 542	81 062 115	2 685	1 557
	määratud summa, EEK	112 034 425	1 155 754	18 062 240	11 550 461	34 508	1 291 892	8 956 693	19 454 908	384 417	80 108
Põlvamaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 133	8	522	525	4	39	316	92	53	48
	heakskiidetud ühikuid	46 731	572	25 685	22 173	66	511	4 133	44 155 641	2 973	2 384
	määratud summa, EEK	51 717 254	410 791	8 011 560	5 130 816	37 438	509 774	3 879 535	10 597 354	426 923	122 657
Pärnumaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 473	17	412	378	6	139	429	157	82	68
	heakskiidetud ühikuid	75 782	1 921	26 681	21 423	119	1 597	6 773	64 981 430	2 636	2 128
	määratud summa, EEK	83 828 691	1 393 499	8 320 975	4 957 220	67 109	1 593 167	6 357 759	15 595 543	378 242	109 486
Rapla	heakskiidetud taotlejate arv	1 075	12	360	354	4	139	349	139	43	40
	heakskiidetud ühikuid	59 183	1 414	22 125	16 212	28	1 875	5 746	42 502 152	1 855	1 608
	määratud summa, EEK	65 514 303	1 000 069	6 902 644	3 751 411	15 811	1 870 500	5 393 484	10 200 516	266 378	82 732
Saaremaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 077	1	351	362	6	189	435	153	204	183
	heakskiidetud ühikuid	43 979	123	9 341	7 400	106	2 191	4 685	31 743 843	8 093	6 165
	määratud summa, EEK	48 627 688	86 393	2 913 797	1 712 432	60 032	2 185 742	4 397 201	7 618 522	1 161 293	317 189
Tartumaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 302	19	568	506	9	40	257	73	61	44
	heakskiidetud ühikuid	77 427	2 317	47 756	39 782	448	393	4 343	43 033 116	2 617	1 673
	määratud summa, EEK	85 612 750	1 639 955	14 896 425	9 205 569	253 337	392 057	4 076 182	10 327 948	374 940	86 076
Valgamaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 108	11	359	366	2	70	352	67	53	50
	heakskiidetud ühikuid	39 824	1 025	16 983	15 605	38	888	3 246	18 186 301	4 652	3 239
	määratud summa, EEK	44 014 032	728 881	5 296 728	3 611 025	21 440	885 869	3 046 952	4 364 712	666 189	166 647
Viljandimaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 211	22	522	493	7	88	385	110	65	54
	heakskiidetud ühikuid	80 235	3 553	45 915	35 717	171	1 035	5 470	41 332 102	2 674	2 276
	määratud summa, EEK	88 793 505	2 522 052	14 322 098	8 264 877	96 995	1 032 516	5 134 163	9 919 705	383 986	117 100
Võrumaa	heakskiidetud taotlejate arv	1 899	8	662	676	3	91	582	83	104	98
	heakskiidetud ühikuid	48 015	293	18 463	14 064	46	1 438	3 248	18 519 248	3 570	2 975
	määratud summa, EEK	53 096 773	206 610	5 758 469	3 254 356	25 773	1 434 549	3 049 018	4 444 620	508 631	153 064
Kokku	heakskiidetud taotlejate arv	15 758	168	5 766	5 577	54	1 309	4 770	1 403	914	791
	heakskiidetud ühikuid	856 204	18 525	392 942	325 718	1 425	17 590	74 353	626 863 210	41 821	33 624
	määratud summa, EEK	946 575 093	13 170 144	122 560 328	75 371 043	805 953	17 539 005	69 791 388	150 447 170	5 993 893	1 729 955

Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus, veiste LÜ alusel makstava, piima tootmiskvoodi alusel makstava , ute kasvatamise ja ute täiendava otsetoetuse määramine seisuga 29.05.2009

Energiakultuuritoetuse määramine seisuga 22.06.2009

Heinaseemne täiendava otsetoetuse määramine seisuga 16.10.2009

Ühtne pindlatoetus, põllumajanduskultuuri täiendav otsetoetuse ja põllukultuuri täiendav otsetoetuse määramine seisuga 30.11.2009

Lisa 7. Eestis rakendunud turukorraldus-, teavitus- ja müügiendendusmeetmed (väljamakstud summad, kroonides)

Toetuse liik/meede	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Põllumajanduse turukorraldus nõukogu määrus (EÜ) nr 1234/2007*						
Eksporditoetus						
juust	5 075 935	11 401 596	25 242 722	14 118 859	98 292	4 442 558
linnuliha				27 653	109 333	5 799
lõssipulber	3 129 320		165 846			243 461
munad			23 451	41 691	24 804	124 470
piimapulber	6 235 561	1 439 256	1 868 110	772 629	184 380	328 579
sealiha		2 249	26 716	14 613		
teised piimatooted			535 437	6 835 953		3 017 789
või	1 324 724	30 559 739	28 812 520	25 827 690	1 281 535	9 806 948
võiõli	6 818 134	9 039 883	2 714 403			
Non-Annex 1 toodetele						
lõssipulber		65	982			
munad	10	118	791	43		114
piimapulber	39 066	7 062	95 402	16 678		
teravili	2 939	29 249	65 014	4 674		
või	1 706	722	18 528	1 354		
Kasutustoetus						
pagarivõi	193 548	367 495	56 328			
või jäätise valmistamiseks	345 477	1 823 142	348 919			
Eraladustamistoetus						
või ja koor				126 966		
Sekkumiskokkuost						
Küpsetuskvaliteedi- ga nisu ost/müük			1 271 944			
Lõssipulbri ost/müük						69 110 517
Odra ost/müük		29 995 737	-23 218 342	-25 563		14 344 141
Või ja koore ost/müük		41 644 476	1 186 197	-34 993 096		39 233 477
Ladustamiskulud		3 048 910	11 732 113	5 630 194		4 201 782
Käibemaks		13 447 718	-1 625 056	-6 519 588		23 815 336
Koolipiimatoetus			2 989 407	15 182 802	19 022 964	20 233 314
Riiklik mesindusprogramm		1 056 574	2 009 282	2 572 545	1 866 033	1 974 442
Teavitamis- ja müügiendendustoetus nõukogu määrus (EÜ) nr 3/2008						
Mee ja meetoodete teavitamis- ja müügiendendusprogramm				256 490	313 112	
"Linnuliha on kasulik"						1 254 808

Allikas: PRIA